SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Ana Bilim Dalı

GİNE'DE VERGİ POLİTİKALARININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ZAMAN SERİSİ ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Laye Sekou BERETE

Sivas
Temmuz 2026

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Ana Bilim Dalı

GİNE'DE VERGİ POLİTİKALARININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ZAMAN SERİSİ ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Laye Sekou BERETE

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Yunus Emre BİROL

Sivas
Temmuz 2026

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

İmza

Laye Sekou BERETE

Sevgili annem **Sira TRAORE**'ye…

Bu tez, mütevazı bir şekilde sana ithaf edilmiştir.

En içten teşekkürlerimle.

ÖN SÖZ

Ekonomik kalkınma sürecinde maliye politikasının rolü meselesi, uzun yıllardır kamu ekonomisi alanındaki tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Birçok gelişmekte olan ülkede ve özellikle Sahra Altı Afrika'da, vergi gelirlerinin etkin biçimde mobilize edilmesi ve verimli şekilde kullanılması; ekonomik büyümeyi desteklemek, kamu politikalarını finanse etmek ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek açısından temel araçlar arasında yer almaktadır. Bu genel çerçevede, bu tez çalışması Gine'de maliye politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin analizine odaklanmaktadır.

Bu konunun seçimi hem ekonomi alanındaki akademik geçmişime hem de gelişmekte olan ekonomileri etkileyen makroekonomik sorunlara duyduğum kişisel ilgiye dayanmaktadır. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde ekonomi yüksek lisans öğrencisi olarak eğitimim boyunca iktisadi politikalar ve bunların büyüme dinamikleri üzerindeki rolü konusunda önemli bir farkındalık kazandım. Özellikle makroekonomi ve ekonometri alanlarında aldığım dersler, zamanla maliye politikalarının ampirik olarak incelenmesine ve bu politikaların ekonomik faaliyet üzerindeki etkilerinin analizine olan ilgimi artırmıştır.

Ayrıca Gine kökenli olmam nedeniyle, ülkemde ekonomik büyümeyi teşvik etmek ve halkın yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla kullanılan ekonomi politikası araçlarının etkinliği üzerine düşünmem kaçınılmaz olmuştur. Gine'nin sahip olduğu zengin doğal kaynaklara rağmen, vergi gelirlerinin mobilizasyonu, bu gelirlerin yönetimi ve ekonomik büyümeye olan gerçek katkısı hâlâ kamu otoriteleri açısından önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Bu durum, maliye politikası ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkileri daha iyi anlamaya yönelik ampirik bir analiz yapma kararımı güçlendirmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması aynı zamanda ekonometrik analiz konusundaki becerilerimi geliştirme fırsatı da sağlamıştır. Özellikle zaman serileri modelleri yoluyla, farklı mali ve makroekonomik değişkenlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini inceleme imkânı elde ettim. Akademik bir gereklilik olmanın ötesinde, bu tez çalışması benim için Gine'de sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı

destekleyebilecek ekonomi politikaları üzerine düşünmeye mütevazı da olsa katkıda bulunma fırsatı sunmaktadır.

Bu doğrultuda, gerçekleştirilen bu araştırmanın, maliye politikası ile ekonomik büyüme arasındaki etkileşimlerin daha iyi anlaşılmasına küçük de olsa katkı sağlayacağını ve aynı zamanda gelecekte uygulanacak ekonomik politikaların oluşturulmasında kamu karar vericilerine bazı yararlı çıkarımlar sunabileceğini ümit ediyorum.

TEŞEKKÜR

Bu araştırma çalışmasının sonunda, destekleri, tavsiyeleri ve teşvikleriyle bu tezin hazırlanmasına doğrudan veya dolaylı olarak katkıda bulunan herkese derin şükranlarımı sunmaktan büyük mutluluk duyuyorum.

En içten teşekkürlerimi öncelikle tez danışmanım Doç. Dr. Yunus Emre BİROL'a, bu çalışma boyunca sağladığı kaliteli danışmanlık, her zaman hazır bulunması ve yerinde yönlendirmeleri için sunuyorum. Bilgeliği ile yaptığı yorumlar, bilimsel titizliği ve sürekli desteği, bu araştırmanın başarıya ulaşmasında büyük değer taşıdı.

Teşekkürlerimi, araştırmacı öğrencilere sunduğu akademik ortam ve elverişli koşullar nedeniyle Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne de sunarım. Ayrıca, yüksek lisans programı boyunca verdikleri derslerle eğitimimi zenginleştiren ve ekonomi alanındaki teorik ve analitik temellerimi güçlendirmeye katkıda bulunan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nün tüm öğretim üyelerine şükranlarımı sunarım.

Ayrıca, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde Türkçe öğretiminde gösterdiği özveri ve adanmışlık için Melike OKUTANSOY'a içtenlikle teşekkür etmek istiyorum. Onun pedagojisi ve şefkatli yaklaşımı sayesinde, Türkçe öğrenimi benim için zenginleştirici bir deneyim oldu ve Türkiye'deki akademik ve sosyal entegrasyonumu kolaylaştırdı.

Ayrıca, bu çalışmanın gerçekleştirilmesi için gerekli bazı verilerin elde edilmesinde değerli yardımları için Mariama Djélo DIALLO'ya da teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, bu çalışma boyunca verdikleri yerinde tavsiyeler ve destekleri için Berthin Hernandez THEA, Mohamed Nassour CONTE ve Mohamed CONDE'ye de şükranlarımı sunarım. Rahmetli kardeşim Ibrahima Kalil CAMARA'yı özel olarak anmak istiyorum. Bugün artık aramızda olmasa da, anısı, cesaretlendirmeleri ve tavsiyeleri, yolculuğumda sonsuza dek bir ilham kaynağı olarak kalacaktır. Ruhu huzur içinde yatsın.

Ayrıca, entelektüel titizliği, bilimsel titizliği ve teşvikleriyle analiz yeteneğimin ve akademik disiplinimin gelişmesine büyük katkı sağlayan, Gine'deki lisans

danışmanlarım Dr. Ibrahima Kalil KONATE ve Dr. Paul BOLAMOU'ya da şükranlarımı sunarım.

Bana verilen burs için YTB'ye (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı) derin şükranlarımı sunmak isterim. Bu fırsat benim için akademik, kültürel, dilsel ve ilişkisel açıdan zengin, olağanüstü bir deneyim oldu ve akademik yolculuğumu sürdürmemde belirleyici bir rol oynadı.

Son olarak, annem Sira TRAORE'ye, babam Bangaly BERETE'ye, ağabeyim Mamadi BERETE'ye ve tüm aileme, kesintisiz destekleri, sabırları ve sürekli teşvikleri için şükranlarımı sunarım. Onların manevi desteği ve fedakârlıkları, akademik yolculuğum boyunca benim için sürekli bir motivasyon ve azim kaynağı olmuştur.

Bu çalışmanın gerçekleşmesine bir şekilde katkıda bulunan herkese en içten teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **i**

KISALTMALAR ..... **v**

TABLO LİSTESİ ..... **ix**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **xi**

ÖZET ..... **xiii**

ABSTRACT ..... **xv**

GİRİŞ **1**

1. BÖLÜM **5**

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE GİNE CUMHURİYETİ **5**

1.1.Ekonomik Büyüme 5

1.1.1. Kavramsal Tanım 5

1.1.2. Büyümenin Boyutları ve Ölçümü 6

1.1.3.Madencilik Ekonomilerinde Büyüme 7

1.2.Vergi Politikası 8

1.2.1.Kavramsal Tanım 8

1.2.2.Vergi Politikasının Amaçları ve Araçları 9

1.2.3.Madencilik Ekonomilerinde Vergi Politikası 10

1.3.Vergi Gelirleri 11

1.3.1.Kavramsal Tanım 11

1.3.2.Gelirlerin Yapısı ve Ölçümü 11

1.3.3.Madencilik Ekonomilerinde Vergi Gelirleri 12

1.4.Yönetişim Ve Kurumsal Kalite 13

1.4.1.Kavramsal Tanım 13

1.4.2.Yönetişimin Temel Boyutları 14

1.4.3.Yönetişim ve Maliye Politikası 14

1.5.Gine Cumhuriyeti'nin Sosyoekonomik Yapısı 15

2.BÖLÜM: 21

2.TEORİ VE LİTERATÜR 21

2.1.Kuramsal Yaklaşım Ve Gine İçin Önemi 21

2.1.1.Büyümenin Neoklasik Kuramı 21

2.1.2.Keynesyen Talep Teorileri ve Bütçe Çarpanı 24

2.1.3.İçsel Büyüme Teorileri 27

2.1.4.Kamu Maliyesi Teorisi ve Vergi Yapısı 29

2.1.5.Siyasal İktisat, Yönetişim ve Kaynak Laneti 32

2.2.Önceki Çalışmalar Ve Sınırlılıklar 35

2.2.1.Gine Üzerine Yapılan Çalışmalar 35

2.2.2.Diğer Ülkeler Üzerine Yapılan Çalışmalar 37

2.3.Mevcut Literatürdeki Boşluklar 46

2.3.1.Önceki Çalışmaların Değerlendirilmesi 46

2.3.2.Bu Çalışmanın Gerekçesi 48

3.BÖLÜM 51

3.VERİ SETİ VE METODOLOJİ 51

3.1.Kullanılan Araçların Tanıtımı 51

3.1.1.Ekonometrik Araçlar 51

3.1.2.Yazım Araçları 52

3.2.Zaman Serisi Analizi İçin Metodoloji 53

3.2.1.Verilerin Kaynakları ve Niteliği 53

3.2.2.Değişkenlerin Tanıtımı 54

3.2.3.Veri Setinin İşlenmesi ve Yapılandırılması 55

3.2.4.Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Matrisi 56

3.2.5.Durağanlık Testleri 57

3.2.6.ARDL Modelinin Seçimi ve Spesifikasyonu 58

3.2.7.Teorik Beklenti ve Hipotezler 59

3.2.8.Tanılama ve İstikrar Testleri 60

3.3.Yöntemsel Sınırlılıklar 61

4.BÖLÜM 63

4.EKONOMETRİK ANALİZ 63

4.1.Zaman Serisi Analizi 63

4.1.1.Tanımlayıcı İstatistikler 63

4.1.2.Durağanlık Testi Sonuçları 66

4.1.3.Sınır Testi Sonuçları 69

4.1.4.Katsayı Tahmin Sonuçları 70

4.1.5.Tanılama ve İstikrar Test Sonuçları 73

4.2.Ampirik Sonuçların Tartışılması 78

4.2.1.Uzun Dönem Sonuçları 78

4.2.2.Kısa Dönem Sonuçları 81

SONUÇ 85

KAYNAKÇA 89

ÖZ GEÇMİŞ 105

KISALTMALAR

ADF Augmented Dickey-Fuller (Birim Kök Testi)

AIC Akaike Information Criterion (Akaike Bilgi Kriteri)

ARDL AutoRegressive Distributed Lag Model (Gecikmeli Dağıtılmış Otoregresif Model)

BAD *Banque Africaine de Développement* (Afrika Kalkınma Bankası)

CEDEAO *Communauté Économique des États de l'Afrique de l'Ouest* (Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu)

CEMAC *Communauté Économique et Monétaire de l'Afrique Centrale* (Orta Afrika Ekonomik ve Parasal Topluluğu)

CINT Uluslararası Ticaret Gelirleri

CIPS Cross-sectionally Augmented IPS Test (Yatay Kesit Bağımlılığı ile Genişletilmiş IPS Testi)

CNUCED *Conférence des Nations Unies sur le Commerce et le Développement* (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı-UNCTAD)

CONDI Doğrudan Vergiler

CUSUM Cumulative Sum Test (Artıkların Kümülatif Kararlılık Testi)

CUSUMSQ Cumulative Sum of Squares Test (Karelerin Kümülatif Toplamı Testi)

DCAP Kamu Sermaye Harcamaları

DCOUR Kamu Cari Harcamaları

DFE Dynamic Fixed Effects Estimator (Dinamik Sabit Etkiler Tahmincisi)

DNPEC Ulusal Ekonomik Tahmin ve Araştırmalar Müdürlüğü (Gine)

DS Borç Servisi (Kamu Borç Servisi)

ECM Error Correction Model (Hata Düzeltme Modeli)

ECOWAS *Economic Community of West African States* (Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu)

EGS Mal ve Hizmet İhracatı

EITI	*Extractive Industries Transparency Initiative* (Madencilik Endüstrilerinde Şeffaflık Girişimi)
FMI	*Fonds Monétaire International* (Uluslararası Para Fonu)
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
I(0)	Düzeyde Durağan Seri
I(1)	Birinci Farkta Durağan Seri
IGS	Mal ve Hizmet İthalatı
INS	*Institut National de la Statistique de Guinée* (Ulusal İstatistik Enstitüsü, Gine)
İGE	İnsani Gelişme Endeksi
KPSS	Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin Testi
LN	Doğal Logaritma
MENA	*Ministère de l'Éducation Nationale et de l'Alphabétisation* (Milli Eğitim ve Okuryazarlık Bakanlığı)
MG	Mean Group Estimator (Ortalama Grup Tahmincisi)
MW	Maddala-Wu Testi
PMG	Pooled Mean Group Estimator (Havuzlanmış Ortalama Grup Tahmincisi)
PP	Phillips-Perron Testi
SMIN	Madencilik Sektörü Gelirleri
STATA	Statistical Software for Data Analysis (İstatistiksel Veri Analizi Yazılımı)
TCR	Reel Büyüme Oranı
TGS	Mal ve Hizmet Vergileri
TIPC	Yurtiçi Tüketim Vergileri
TIT	Uluslararası Ticaret Vergileri
TOFE	Devletin Mali İşlemleri Tablosu (Gine)
TR	Toplam Vergi Gelirleri

TSPP	Petrol Ürünleri Vergisi
UEMOA	*Union Économique et Monétaire Ouest-Africaine* (Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği)
UNDP	*United Nations Development Programme* (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
WDI	Dünya Kalkınma Göstergeleri (*World Development Indicators*, Dünya Bankası Veri Tabanı)
β	Tahmin Edilen Katsayı (*Coefficient estimé*)
ε	Hata Terimi (*Terme d'erreur*)
Δ	Fark Operatörü (*Opérateur de différence*)
λ	Hata Düzeltme Katsayısı (*Coefficient de correction d'erreur*)
μ	Bireysel Etki (*Effet spécifique*)

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Değişkenlerin Tanıtımı 55
Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler 63
Tablo 3: Korelasyon Matrisi 64
Tablo 4: Revizyon Sonrası Korelasyon Matrisi 66
Tablo 5: Birim Kök Testi 68
Tablo 6: Sınır Testi 69
Tablo 7: Uzun Dönem Katsayı Tahmin Sonuçları 71
Tablo 8: Kısa Dönem Katsayı Tahmin Sonuçları 72
Tablo 9: Otokorelasyon Testi 73
Tablo 10: Heteroskedastisite Testi 74

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Gine Cumhuriyeti'nin Temsili Haritası 19
Şekil 2: Akaike Bilgi Kriteri 70
Şekil 3: Artıkların Normallik Testi (Zaman Serisi) 75
Şekil 4: CUSUM Testi 76
Şekil 5: CUSUMSQ Testi 77
Şekil 6: Özyinelemeli Katsayı Testi 78

ÖZET

Vergi politikası, hükümetlerin ekonomik faaliyetleri etkilemesine, kamu mallarını finanse etmesine ve makroekonomik istikrarı desteklemesine olanak tanıyan temel bir kamu politikası aracıdır. Gelişmekte olan ülkelerde, özellikle de doğal kaynaklar açısından zengin ekonomilerde, vergi gelirlerinin etkin bir şekilde toplanması ve optimal biçimde kullanılması, ekonomik büyümeyi teşvik etmek için önemli bir kaldıraçtır. Bu bağlamda, madencilik sektörüne yüksek derecede bağımlı olan ve önemli altyapı ihtiyaçlarına sahip bulunan Gine, mali kaynaklarını sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın itici gücüne dönüştürme zorluğuyla karşı karşıyadır. Bu çalışma, Gine'de maliye politikasının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma, 2015 yılının birinci çeyreğinden 2023 yılının birinci çeyreğine kadar olan dönemde Gine'ye uygulanan zaman serisi analizine dayanmakta olup, ARDL modeli kullanılarak mali değişkenler ile ekonomik büyüme arasındaki kısa ve uzun dönem ilişkilerinin belirlenmesini amaçlamaktadır. Gine için elde edilen ampirik bulgular, madencilik dışı sektörden elde edilen vergi gelirlerinin, özellikle kamu kaynaklarının üretken yatırımlara ve kamu hizmetlerinin iyileştirilmesine yönlendirildiği durumlarda, uzun vadeli ekonomik büyümenin belirleyici bir unsuru olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, kısa vadede gözlemlenen etkiler daha farklılık göstermekte olup, bu durum maliye politikasının aktarım gecikmelerini ve ekonomik faaliyetlerin makroekonomik ve bütçesel şoklara duyarlılığını yansıtmaktadır.

Analiz ayrıca kurumsal faktörlerin ve yönetişim kalitesinin önemini vurgulamaktadır: kamu maliyesinin etkin yönetimi ve yolsuzluğun daha iyi kontrolü, maliye politikasının büyüme üzerindeki olumlu etkisini güçlendirirken, etkin olmayan bir yönetim bu etkileri sınırlayabilmektedir. Veri erişimi ve metodolojik kısıtlarla ilgili bazı sınırlamalara rağmen, elde edilen bulgular kamu politikaları açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır. Bu bulgular, mali kaynakların mobilizasyonunun güçlendirilmesi, kamu maliyesi yönetiminin iyileştirilmesi ve kurumların sağlamlaştırılması gerekliliğini vurgulamakta; böylece maliye politikasının

sürdürülebilir ekonomik büyümenin etkin bir aracı haline getirilmesine katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vergi Politikası; Ekonomik Büyüme; Vergi Gelirleri; Yönetişim; ARDL Modeli; Gine.

ABSTRACT

Fiscal policy is a fundamental instrument of public action that enables governments to influence economic activity, finance public goods, and support macroeconomic stability. In developing countries, particularly those rich in natural resources, the effective mobilization and optimal use of tax revenues constitute a key lever for stimulating economic growth. In this context, Guinea, characterized by a strong dependence on the mining sector and significant infrastructure needs, faces the challenge of transforming its fiscal resources into sustainable drivers of economic development. This thesis therefore aims to analyze the impact of fiscal policy on economic growth in Guinea.

The study based on a time-series analysis applied to Guinea over the period from the first quarter of 2015 to the first quarter of 2023, using the ARDL model to identify short- and long-term relationships between fiscal variables and economic growth. The empirical results for Guinea indicate that tax revenues from the non-mining sector are a key determinant of long-term economic growth, particularly when public resources are directed toward productive investments and improvements in public services. However, the short-term effects appear more mixed, reflecting transmission lags of fiscal policy and the sensitivity of economic activity to macroeconomic and fiscal shocks.

The analysis also highlights the importance of institutional factors and governance quality: effective public financial management and stronger control of corruption enhance the positive impact of fiscal policy on growth, whereas inefficient management may limit its effects. Despite certain limitations related to data availability and methodological constraints, the findings provide important insights for public policy. They underline the need to strengthen domestic resource mobilization, improve public financial management, and reinforce institutions in order to make fiscal policy an effective tool for sustainable economic growth.

Keywords: Fiscal Policy; Economic Growth; Tax Revenue; Governance; ARDL Model; Guinea.

GİRİŞ

Son yıllarda, gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik büyüme konusu, ekonomik tartışmaların ve kamu politikalarının merkezinde yer almaktadır. Altyapı, temel sosyal hizmetler ve istihdam yaratma alanlarında artan ihtiyaçlar karşısında, devletler sürdürülebilir ve kapsayıcı bir büyüme sürecini desteklemek için iç kaynaklarını etkin bir şekilde seferber etmek zorundadır. Bu bağlamda, maliye politikası, hem kalkınmayı finanse etmek hem de ekonomik faaliyeti yönlendirmek için kamu otoritelerinin elindeki en önemli araçlardan biri olarak görülmektedir (IMF, 2015a).

Vergi politikası, kamu gelirlerinin mobilizasyonu ve harcamaların tahsisi ile ilgili kararların tümü olarak anlaşıldığında, modern ekonomilerin yapılandırılmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Düşük gelirli ülkelerde, özellikle de Sahra altı Afrika'da, dış yardıma bağımlılığı azaltmak ve bütçe sürdürülebilirliğini güçlendirmek için iç vergi gelirlerinin mobilizasyonuna giderek daha fazla önem verilmektedir (Amutabi, 2023). Ancak, 2000'li yıllardan bu yana başlatılan çok sayıda vergi reformuna rağmen, bölgedeki birçok ülkede vergi sistemlerinin performansı genel olarak zayıf kalmaya devam etmektedir. Bu durum, dar bir vergi tabanı, dolaylı vergilerin ağırlıklı olması ve vergi idaresinin sıklıkla kurumsal kısıtlamalarla karşı karşıya kalmasıyla karakterize edilmektedir (Besley ve Persson, 2014).

Gine, bu dinamiklerin tam anlamıyla bir parçasıdır. Önemli doğal kaynaklara sahip olan ülke, ekonomik potansiyeline göre nispeten mütevazı vergi gelirlerielde etmektedir. Vergi baskısı, kalkınmanın yeterli şekilde finanse edilmesini sağlamak için önerilen eşiklerin altında kalmaktadır, bu da devletin kamu yatırımlarını destekleme ve etkili ekonomi politikaları uygulama kapasitesini sınırlamaktadır (World Bank, 2024b). Ayrıca, son yıllarda gözlemlenen ekonomik büyüme, güçlü bir dalgalanma ve madencilik sektörüne artan bağımlılık ile karakterize olmaya devam etmekte ve bu durum, vergi politikalarının uzun vadeli büyüme dinamiklerine gerçek katkısı konusunda soru işaretleri yaratmaktadır.

Vergi sisteminin büyüme aracı olarak teorik önemine rağmen, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki ampirik sonuçlar çelişkili olmaya devam etmektedir. Bazı çalışmalar, vergi gelirlerinin üretken harcamaların finansmanı yoluyla büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu ortaya koyarken, diğerleri kötü tasarlanmış bir

vergilendirmenin özel yatırımlar ve ekonomik faaliyetler üzerinde potansiyel olarak olumsuz etkileri olduğunu vurgulamaktadır (Afonso ve Jalles, 2016). Bu belirsizlik, yönetişimin zayıf ve kurumların kalitesinin düşük olduğu, vergi kaynaklarının etkin kullanımının tehlikeye girebileceği bağlamlarda daha da belirginleşmektedir.

Bu nedenle, bu araştırmayı yönlendiren temel soru şu şekilde formüle edilebilir: Kurumsal kalite (yolsuzluğun kontrolü) ve diğer kısıtlamalar (kamu borcunun ödenmesi gibi) göz önüne alındığında, vergi politikası, vergi gelirlerinin mobilizasyonu yoluyla Gine'nin ekonomik büyümesine ne ölçüde katkıda bulunmaktadır? Bu soru, kamu politikalarının gerçek etkisini belirleyen kurumsal boyutları da dikkate almak için, vergilendirme konusunda niceliksel bir yaklaşımını önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın genel amacı, maliye politikasının Gine'nin ekonomik büyümesi üzerindeki etkisini analiz etmektir. Daha spesifik olarak, bu çalışma şunu amaçlamaktadır: üç aylık veriler temelinde, vergi gelirleri ve kamu harcamalarının Gine'nin ekonomik büyümesi üzerindeki kısa ve uzun vadeli etkilerini değerlendirme yapmak. Bu hedeflerden yola çıkarak, tez birkaç araştırma hipotezini test etmektedir. Ana hipotez, yeterince sağlam bir kurumsal çerçeve olması koşuluyla, vergi gelirlerinin uzun vadede ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etki yarattığını öne sürmektedir. İkincil hipotez ise, bir yandan vergi gelirlerinin etkisinin, vergilendirmenin bozucu etkileri nedeniyle kısa vadede olumsuz olabileceğidir.

Bu çalışmanın önemi üç yönlüdür. Bilimsel açıdan, gelişmekte olan ülkelerdeki vergilendirme ve büyüme arasındaki ilişkiye dair ampirik literatüre katkıda bulunmakta ve son zamanlarda yapılan ekonometrik çalışmalarda henüz yeterince araştırılmamış olan Gine örneğine odaklanmaktadır. Metodolojik açıdan, 2015Q1–2023Q1 dönemi için Gine'ye ilişkin üç aylık zaman serisi analizi ile öne çıkmaktadır. Son olarak, pratik açıdan, tezin sonuçları, daha sürdürülebilir ve kurumsal olarak daha sağlam bir büyümeyi desteklemeye yönelik vergi reformlarının formülasyonunda kamu karar alıcılarına ışık tutabilir.

Metodolojik açıdan, çalışma ulusal ve uluslararası kaynaklardan elde edilen makroekonomik verileri kullanmakta ve incelenen ülkenin zaman dinamiklerine ve heterojenliklerine uygun ekonometrik tekniklere dayanmaktadır. ARDL yaklaşımı,

değişkenler arasındaki kısa ve uzun vadeli ilişkileri belirlemeye uygun bir çerçeve sunmaktadır. Çalışmanın kapsamı Gine ile sınırlıdır ve özellikle maliye politikasının makroekonomik boyutuna odaklanmaktadır. Analizler, bireysel vergi kaçırma davranışları gibi vergilendirmenin mikroekonomik yönlerini veya ayrıntılı sektörel etkileri dikkate almamaktadır. Benzer şekilde, çalışma dönemi istatistiksel verilerin mevcudiyeti ve güvenilirliği ile sınırlıdır.

Son olarak, tez dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, çalışmanın kavramsal çerçevesini sunmaktadır. İkinci bölüm, maliye politikası ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye ilişkin teorik ve ampirik literatürün gözden geçirilmesine ayrılmıştır. Üçüncü bölüm, kullanılan verileri ve seçilen ekonometrik metodolojiyi açıklamaktadır. Dördüncü bölüm ise ekonometrik analizin sonuçlarını ortaya koymakta ve tartışmaktadır. Çalışma, temel bulguların ve ekonomi politikası önerilerinin bir özetiyle sonuçlandırılmaktadır.

1. BÖLÜM

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE GİNE CUMHURİYETİ

1.1. Ekonomik Büyüme

1.1.1. Kavramsal Tanım

Ekonomik büyüme, belirli bir dönemde bir ekonomide mal ve hizmet üretiminin sürekli ve kalıcı biçimde artmasıdır; genellikle enflasyondan arındırılmış (reel) Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) ile ölçülür. Bu artış, ekonominin üretim kapasitesindeki iyileşmeyi yansıtmakta ve çoğu zaman nüfusun ortalama yaşam düzeyinde bir yükselişle ilişkilendirilmektedir (Mankiw, 2012).

Makroekonomik analizde bu üretim, genellikle GSYH üzerinden ele alınır. GSYH; yerleşik üreticiler tarafından yaratılan katma değerlerin toplamına, ürünler üzerindeki vergilerin eklenmesi ve ürünler üzerindeki sübvansiyonların çıkarılmasıyla elde edilir. Ulusal hesapların uluslararası çerçevesinden gelen bu tanım, ülkeler arasında ve zaman içinde tutarlı ve karşılaştırılabilir bir ekonomik faaliyet ölçüsü sunmayı amaçlamaktadır (United Nations, 2025; United Nations, 2022b).

Ampirik çalışmalarda büyüme, öncelikle GSYH'nin reel (enflasyondan arındırılmış) artışını ifade etmektedir. Bu nedenle uluslararası veri tabanlarında kullanılan "GSYH büyümesi (yıllık %)" göstergesi, sabit fiyatlarla GSYH'nin yıllık büyüme oranı olarak tanımlanır ve yüzdelik olarak ifade edilir. Bu, fiyat değişimlerinden bağımsız olarak ekonomik faaliyetin gelişimini yakalamayı amaçlayan bir hacim ölçüsü olarak ifade edilebilir (World Bank, 2021b).

Kuramsal açıdan büyüme, farklı iktisadi ekollerce farklı biçimlerde açıklanmıştır. Smith ve Ricardo gibi klasik yaklaşım, sermaye birikimi ve işbölümünün rolünü vurgulamaktadır. Solow modeliyle temsil edilen neoklasik yaklaşım ise teknolojik ilerlemeyi büyümenin dışsal bir itici gücü olarak modele dahil etmektedir (Solow, 1956). Buna karşılık Romer ve Lucas tarafından geliştirilen içsel büyüme modelleri, beşeri sermaye yatırımları, yenilik ve kamu politikalarının büyümedeki belirleyici rolünü öne çıkarmaktadır (Lucas, 1988; Romer, 1986).

1.1.2. Büyümenin Boyutları ve Ölçümü

Kavramsal olarak üç tamamlayıcı boyutu açaıklamak yararlıdır. Birincisi, düzey ve hız boyutudur. Bir ekonomi, düzey olarak "büyük" (GSYH yüksek) olabilir; fakat büyüme hızı düşük olabilir ya da bunun tersi gerçekleşebilir. Bu yüzden analizler çoğu zaman mutlak GSYH yerine büyüme oranını (yüzde değişim) kullanır. Ülkeler arası karşılaştırmalar da kişi başına GSYH kullanımıyla güçlenir; çünkü bu gösterge üretim dinamiğini ortalama yaşam düzeyiyle ilişkilendirir ve demografinin etkisini kısmen nötrler.

İkincisi, kısa dönem/uzun dönem ayrımıdır. Gözlenen büyüme kısa dönemde konjonktürel dalgalanmaları (dış şoklar, bütçe politikası, finansal koşullar) yansıtabilirken, uzun dönem büyüme daha çok sermaye birikimine (kamu ve özel), beşeri sermayenin iyileşmesine ve verimliliğe dayanmaktadır. ARDL/ECM gibi ekonometrik metotlar bir çerçevede bu ayrım için özellikle önemlidir; bu yöntemler geçici etkiler ile uzun dönem denge ilişkilerini ayırmaya çalışır.

Üçüncüsü, büyümenin kalitesidir. GSYH temel bir göstergedir, ancak performansın sosyal, kurumsal ve çevresel boyutlarını tek başına özetlemez. "GSYH ötesi" güncel yaklaşımlar, özellikle faaliyet, dışsallıklar üreten ya da doğal varlıkları kullanan sektörlere dayanıyorsa, refah, eşitsizlik ve sürdürülebilirlik göstergeleriyle değerlendirmenin tamamlanması önerilmektedir ((Lee ve Tosetto, 2024; United Nations, 2022b).

Büyümeyi ölçmek için kullanılan ana gösterge, enflasyonu dikkate alan reel GSYH büyüme oranıdır. Buna ek olarak; kişi başına GSYH ve İnsani Gelişme Endeksi (İGE), gibi göstergeler büyümenin nitel boyutunu yakalamada kullanılmaktadır.

İstatistiksel olarak bu ölçüm, ulusal hesapların üretilmesine dayanmaktadır; tarihsel olarak Birleşmiş Milletler Ulusal Hesaplar Sistemi (SNA) 2008 çerçevesiyle yönlendirilmiş, daha yakın zamanda ise yeni uluslararası standart olarak benimsenen SNA 2025 ile güncellenmiştir. Bu çerçeve, kavramları (üretim, katma değer, sabit fiyatlar, kurumsal sektörler) uyumlaştırmayı ve serilerin karşılaştırılabilirliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır (United Nations, 2025; United Nations, 2022b).

Gelişmekte olan ülkelerde GSYH ölçümünün önemli zorluklarından biri kayıt dışı ekonomi ve gözlenmeyen faaliyetlerin büyüklüğüdür. Bu faaliyetler yeterince

yakalanmadığında GSYH düzeyi düşük tahmin edilebilmektedir. Bu da vergi yükü, borç/GSYH gibi bazı oranları mekanik olarak etkilemekte ve istatistiksel revizyonlar sırasında bazen büyüme oranlarını da değiştirebilmektedir. Bu bağlamda IMF, ulusal hesap kavramlarıyla tutarlı şekilde kayıt dışı ekonomiyi daha iyi ölçmek için yakın dönemde bir metodolojik çerçeve önermiştir. Buradaki amaç kapsamı ve karşılaştırılabilirliği iyileştirmektir (IMF, 2021c).

Bu unsurlar, büyümeyi sağlam bir faaliyet ölçüsü olarak yorumlamayı, ancak pratik sınırlılıklarını (hesap revizyonları, baz yıl seçimi, deflatörlerin kalitesi, istatistik kapasitesi) açıkça belirtmeyi gerektirir. Amaç, GSYH'yi göreceleştirmek değil; verilerin üretim çerçevesini açıklamak ve sonuçların tartışılmasında bunu dikkate almaktır.

1.1.3. Madencilik Ekonomilerinde Büyüme

Madencilik ekonomilerinde büyüme, daha geniş bir kavramsal çerçevede ele alınmasını gerektiren özgül özellikler taşımaktadır. Bir yandan büyüme oynak olabilir ve dış şoklarla (uluslararası fiyatlar, küresel talep, lojistik koşullar) güçlü biçimde ilişkilidir. Bu ekonomilerde GSYH, "yükseliş (boom)" dönemlerinde hızla artabilir; döngü tersine döndüğünde ise keskin biçimde daralabilir. Bu dalgalanmalar kamu gelirleri ve yatırım üzerinde doğrudan etkiler yaratarak "büyüme - maliye politikası - dış sektör" bağını özellikle anlamlı kılmaktadır.

Diğer yandan GSYH, cari üretimi ölçmekte ancak doğal kaynakların tükenmesini ve bozulmasını dikkate almamaktadır. Uluslararası göstergelerde kullanılan referans GSYH tanımları, GSYH'nin imal edilmiş varlıkların amortismanını ve doğal kaynakların tükenmesini düşmeden hesaplandığını açıkça belirtmektedir (World Bank, 2021b).

Dolayısıyla kaynak zengini bir ülkede rezerv üretimindeki artış GSYH'yi yükseltebilir; fakat bu tek başına ulusal ekonomik servette kalıcı bir iyileşmeyi garanti edemez. Bu nedenle "servet muhasebesi" gibi güncel yaklaşımlar, GSYH'yi (akım) varlık portföyü analiziyle (üretilmiş, beşeri ve doğal sermaye) tamamlayarak büyüme patikasının sürdürülebilirliğini aydınlatabilir (World Bank, 2021b). Bu perspektif, çalışmada yönetişimin rolünü güçlendirmektedir. Madencilik rantıyla beslenen büyüme, devlet gelirleri etkin kamu yatırımlarına dönüştürebildiğinde, kamu

maliyesini istikrara kavuşturabildiğinde ve yolsuzluk ile rant yakalama kaynaklı kayıpları azaltabildiğinde daha sürdürülebilir hâle gelebilir.

Bu kavramsal çerçevede ekonomik büyüme, maliye politikasının etkileyebileceği temel makroekonomik performans göstergesidir. İlişki şöyle özetlenebilir: Vergi gelirleri ve vergi yapısı büyümeyi kısa dönemde talep üzerinden; daha çok ise yatırım (kamu/özel), makro-bütçe istikrarı, harcama etkinliği ve kurumsal kalite üzerinden etkiler. Bu okuma, çalışmanın ampirik stratejisi ile uyumludur. Gine zaman serisi; büyüme, reel üç aylık GSYH'deki değişimle ölçülmekte, bu da sık şokların yaşandığı bir bağlamda ARDL/ECM çerçevesinde kısa ve uzun dönem etkilerini ayırt etmeye olanak vermektedir.

Sonuç olarak bu tezde "ekonomik büyüme", hem bir kavram (reel üretimin genişlemesi) hem de operasyonel bir değişkendir (büyüme oranı). Dolayısıyla sonuçlar yorumlanırken madencilik ekonomilerinin özellikleri (oynaklık, dışa bağımlılık, kurumsal kısıtlar ve sürdürülebilirlik sorunları) dikkate alınmalıdır.

1.2. Vergi Politikası

1.2.1. Kavramsal Tanım

Vergi politikası; sürdürülebilirlik kısıtı çerçevesinde, kamu gelirleri ve kamu harcamalarının düzeyi, yapısı ve finansmanını ayarlayarak ekonomik faaliyeti, gelir dağılımını ve kamu mal/hizmet sunumunu etkilemeyi amaçlayan bir kamu eylem çerçevesi olarak tanımlanabilir (IMF, 2015a; Musgrave ve Musgrave, 1989).

Bu politika, devletin gelirlerini (vergiler, harçlar vs.), harcamalarını (işleyiş, transferler, kamu yatırımı vs.) ve gerektiğinde finansman biçimini (açık, borçlanma) ayarladığı kararların bütününü ifade etmektedir. Amaç, ekonomik faaliyeti etkilemek ve makroekonomik hedeflere (istikrar, büyüme, yoksulluğun azaltılması, borç sürdürülebilirliği) ulaşmaktır. Bu bakışta maliye politikasının amacı yalnızca "vergi toplamak" olarak algılanmamalı; kamu harcamalarının düzeyi, yapısı ve etkinliği ile bütçe dengelerinin yönetimine ilişkin tercihleri de kapsayan geniş bir çerçevede ele alınmalıdır (Stupak, 2019). Bu çalışmada maliye politikası, operasyonel olarak "gelirler" boyutuyla ele alınmaktadır. Bu çerçevede devletin vergi geliri mobilizasyon kapasitesi ve bu gelirlerin yapısına odaklanılmaktadır.

1.2.2. Vergi Politikasının Amaçları ve Araçları

Kamu maliyesi geleneğinde vergi politikası, üç temel işlevi yerine getirmektedir (Musgrave ve Musgrave, 1989: 37–42):

- Makroekonomik istikrar: Toplam talep üzerinden döngü dalgalanmalarını (durgunluk/aşırı ısınma) yumuşatmak.
- Kaynak tahsisi: Piyasa aksaklıklarını (kamusal mallar, dışsallıklar, eksik rekabet) kamu harcaması, sübvansiyon veya vergileme yoluyla düzeltmek.
- Yeniden dağıtım: Verginin artan oranlılığı ve sosyal transferler aracılığıyla eşitsizlikleri azaltmak.

Günümüzde bu üç işleve eklenen merkezi bir gereklilik de kamu maliyesinin sürdürülebilirliğidir. Bugünkü mali tercihler ile gelecekteki finansman kapasitesi arasındaki tutarlılık dikkate alınmaktadır (IMF, 2015a).

Vergi politikası araçları kavramsal olarak üç tamamlayıcı bileşen ile açıklanmaktadır.

Kamu gelirleri: Hem dar anlamda vergi politikasına (matrah, oranlar, muafiyetler, artan oranlılık seçimleri) hem de vergi idaresine (tahsilat kapasitesi, denetim, uyum, kaçakçılıkla mücadele) bağlıdır. Güncel çalışmalar, gelişmekte olan ülkelerde gelir artışlarının çoğu zaman vergi politikası reformları ile idarenin modernizasyonunu birleştiren bir paketle elde edildiğini vurgulamakta ve iki boyutun birbirini güçlendirdiğini ortaya koymaktadır (IMF, 2025).

Kamu harcamaları: Cari harcamalar (ücretler, alımlar, sübvansiyonlar) ve sermaye harcamalarını (yatırımlar) içermektedir. Bu bağlamda harcama bileşimi çok önemlidir. Küçük ve dışa açık ekonomilerde, kamu yatırımına bağlı çarpanların genellikle cari harcamalara kıyasla daha yüksek ve daha kalıcı olduğu gözlemlenmiştir. Bu da "büyüme dostu" bir maliye politikasının, harcama hacmi kadar harcamanın kalitesine de bağlı olduğu fikrini güçlendirmektedir (Alichi vd., 2019: 12, 18, 31).

Finansman ve borç patikası: Bütçe kararları, açık, faiz yükü ve borç servisi üzerinden kamu borcu ile etkileşim içerisindedir. IMF'nin güncel değerlendirmeleri, küresel borç düzeyinin yüksek olduğu bir ortamda, devletlerin hareket alanının giderek

daha fazla bütçe çerçevesinin güvenilirliğine ve borcu istikrara kavuşturma kapasitesine bağlı olduğunu vurgulamaktadır (IMF, 2024a).

Günümüzde "bütçe manevra alanı" (fiscal space) kavramının önemi giderek artmaktadır. Bu kavram, bir devletin borç sürdürülebilirliği veya makroekonomik istikrarını tehlikeye atmadan harcamaları artırma ya da vergileri azaltma kapasitesini ifade etmektedir (Cohen-Setton vd., 2025). IMF ayrıca borç, finansman ihtiyacı ve kırılganlıklar gibi risk analizlerine dayanan operasyonel bir yaklaşımı önermektedir; amaç bütçe politikasını disipline eden bir çerçeve sunmaktır (IMF, 2018a). Bütçe yönetişimi açısından orta vadeli bütçe çerçeveleri, mali kurallar ve şeffaflık mekanizmaları, öngörülebilirliği ve bütçe disiplinini iyileştirmeyi hedeflemektedir. Bu, finansman maliyetinin azaltılmasına ve özel sektör beklentilerinin istikrara kavuşturulmasına katkı sağlayabilir (IMF, 2024a).

1.2.3. Madencilik Ekonomilerinde Vergi Politikası

Madencilik vergileri ve ihracata bağlı gelirlerin ağırlıklı olduğu bir yapıya sahip kaynak zengini ekonomilerde maliye politikası üç temel kavramsal zorlukla karşılaşabilir:

Gelir oynaklığı ve belirsizlik: Uluslararası fiyatlar, hacimler, muafiyetler, denetim kapasitesi vs. gibi nedenlerle doğal kaynaklardan elde edilen gelirler çoğu zaman istikrarsızdır. Bu durum kamu harcamalarında kırılganlığı arttırmakta, bu nedenle kaynak zengini ülkeler için uygun bir bütçe stratejisi, istikrar, sürdürülebilirlik ve kalkınma hedefleri arasında, rantların geçici olabileceğini de dikkate alarak bir denge kurulmasını zorunlu kılmaktadır (Basdevant vd., 2021: 12–18).

Döngüsellik riski (Procyclicality risk): Kaynak ihracatçısı ülkeler tarihsel olarak yükseliş dönemlerinde harcamaları artırma, düşüş dönemlerinde ise sert ayarlamalar yapma eğilimindedir. Bu durum büyümeyi ve kamu yatırımını olumsuz etkileyebilir. IMF çalışmaları, mali kuralların disiplin sağlayabileceğini ve bazı döngüsel riskleri azaltabileceğini göstermektedir, ancak etkinlik, tasarım ve uygulamaya bağlı olarak değişiklik gösterebilir (Apeti vd., 2023: 18–22).

Madencilik dışı gelir mobilizasyon kapasitesi ve yönetişim: Sorun yalnızca "ne kadar" vergi toplandığı değil, "nasıl" toplandığı ve bu kaynakların "neyi" finanse ettiğidir. Gelir mobilizasyonu analizleri, vergi politikası ve idare reformlarının birlikte

uygulanmasıyla önemli kazanımlar elde edilebileceğini, bunun da eşitlik, rekabet ve ekonomik etkinlik üzerinde beklenen etkileri olduğunu ortaya koymaktadır (IMF, 2025).

1.3. Vergi Gelirleri

1.3.1. Kavramsal Tanım

Vergi gelirleri, devletin (ve daha genel olarak kamu idarelerinin) ödemeler yoluyla topladığı vergi ve benzeri tüm kaynakları ifade etmektedir. Uluslararası standartlarda vergiler, kamu idarelerine nakit veya ayni olarak yapılan zorunlu ve doğrudan karşılıksız ödemeler olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, mükellefin ödediği vergi karşılığında, ödemenin miktarıyla orantılı bireysel bir hizmet almadığını vurgulamaktadır. Vergi, kamu yararına yapılan harcamaları finanse etmeyi amaçlamaktadır (IMF, 2014).

Kavramsal olarak vergi gelirleri; kamu mülkiyet gelirleri (temettüler, kira gelirleri), hizmet bedeline benzeyen bazı idari ücretler veya olağanüstü gelirler gibi vergi dışı gelirlerden ayrıştırılmalıdır. Bu ayrım analiz tutarlılığı için önemlidir; çünkü vergileme, zorunlu kesinti mantığına dayanırken diğer kamu gelirleri daha çok varlık yapısına veya konjonktüre bağlı olabilmektedir (IMF, 2014).

Uluslararası veri tabanlarında bu sınırlandırma, açık operasyonel tanımlara dayanmaktadır. Örneğin Dünya Bankası'nın "vergi gelirleri (% GSYH)" göstergesi, idareye (kapsanan ülkeye göre sıklıkla merkezi yönetime) yapılan zorunlu transferleri ifade etmekte, genellikle cezaları ve çoğu sosyal güvenlik primini hariç tutmakta, iade ve düzeltmeleri ise negatif olarak işlemektedir (World Bank, 2025a). Başka bir deyişle bu tür veri tabanlarında "vergi geliri" muğlak bir kavram değildir, açık kurallarla oluşturulmuş bir toplamdır ve kavramsal çerçevede bunun belirtilmesi önemlidir.

1.3.2. Gelirlerin Yapısı ve Ölçümü

Yaygın bir metodolojik referans, OECD'nin vergileri vergi tabanına göre sınıflandırmasıdır: (i) gelir ve kârlar, (ii) bazı istatistiklerde vergi gibi ele alınan sosyal katkılar, (iii) ücret/işgücü, (iv) mülkiyet, (v) mal ve hizmetler (KDV/özel tüketim dahil), (vi) diğer vergiler. Bu yaklaşım fiilen vergilenen ekonomik tabanı öne çıkarmakta ve ülkeler arası karşılaştırmayı kolaylaştırmaktadır. Bu ayrım ekonomik açıdan anlamlıdır: Tüketim temelli bir vergileme (KDV, ÖTV vb.) ile gelir/kâr temelli

vergileme aynı dağıtım ve teşvik etkilerini doğurmamalıdır. Benzer şekilde sınır gelirlerine (uluslararası ticaret) bağımlılık, dış şoklara ve ticaret serbestleşmesine daha fazla maruz kalma anlamına gelebilir. Dolayısıyla vergi gelirlerini tek bir blok gibi ele almak farklı mekanizmaları gizleyebilir. Bu yüzden toplam göstergenin bileşenlerle tanımlanması yararlı bir bakış açısıdır (OECD, 2023).

Makroekonomik çalışmalarda vergi gelirleri sıklıkla vergi/GSYH oranıyla açıklanmaktadır. Bu oran üretilen zenginliğin ne kadarının vergi yoluyla kamuca toplandığını gösterir. Bu gösterge, özellikle mali çabayı büyümeyle ilişkilendirmek istendiğinde uluslararası karşılaştırmaları ve dinamik analizi kolaylaştırmaktadır (World Bank, 2025a). Bununla birlikte karşılaştırılabilirlik; kurumsal kapsam (merkezi yönetim mi, genel kamu mu), kayıt yöntemi (nakit mi, tahakkuk mu) ve istatistiksel konvansiyonlara bağlıdır. Referans çerçeveler (GFSM 2014 gibi), mali toplamların makroekonomik yorumunu mümkün kılmak için uyumlaştırılmış ilkeler önermektedir (IMF, 2014).

1.3.3. Madencilik Ekonomilerinde Vergi Gelirleri

Madencilik ekonomilerinde vergi gelirleri çoğu zaman ilgili sektörle bağlantılı önemli bir kesinti (kâr vergisi, stopajlar, royalty/redevanslar, çeşitli haklar ve bazen kamu payı) içermektedir. Bunun iki sonucu vardır: (i) fiyatlar ve hacimler elverişli olduğunda yüksek mobilizasyon potansiyeli ve (ii) bu gelirlerin dış faktörlere bağlı olması nedeniyle artan oynaklık; ayrıca sözleşmeler, indirilebilir maliyetler ve denetim sorunlarına duyarlılık da sayılabilir (United Nations, 2023). Bu nedenle kaynak zengini ülkeler için uygulamalı bütçe politikası literatürü, analizde mali rant gelirleri ile diğer gelirlerin ayrılması ve istikrarsız ve yüksek oynaklığa sahip bir rantın sürdürülebilir bir bütçe patikasına nasıl dönüştürülmesi gerektiği üzerine yoğunlaşmaktadır (Basdevant vd., 2021: 12–15).

Gine bağlamında bu ayrım özellikle anlamlıdır; madencilik gelirlerinin dinamiği ile daha çeşitlenmiş yerel gelirlerin (doğrudan vergiler, KDV/mal ve hizmet vergileri, petrol vergileri, gümrük gelirleri) dinamiğini ayırmaya olanak vermektedir. Böylece vergi politikasının emtia döngüsüne daha az bağımlı bir büyümeyi hangi kanallarla destekleyebileceği aydınlatılabilir.

Bu tezde vergi gelirleri kavramı tamamlayıcı düzeyde kullanılmaktadır. Gine için zaman serisi yaklaşımı; vergi gelirleri, madencilik ekonomisinin özgüllüklerini yakalamak için ayrıştırılmış biçimde ele alınmaktadır. Madencilik gelirleri ile madencilik dışı gelirler arasında ayrım; doğrudan vergiler, mal ve hizmet vergileri/KDV, petrol ürünlerine özgü vergiler, uluslararası ticaret gibi kalemler aracılığıyla büyüme dinamiğiyle en çok ilişkili gelir kaynaklarını belirlemeyi ve mali politika çıkarımlarını tartışmayı mümkün kılmaktadır (Basdevant vd., 2021; United Nations, 2023).

Özetle bu kavramsal çerçevede vergi gelirleri yalnızca muhasebesel bir toplam değildir: (i) kamu finansman kapasitesinin bir göstergesi, (ii) ekonomik yapının (vergi tabanlarının) bir yansıtıcısı ve (iii) özellikle madencilik ülkelerinde gelir bileşimi ve istikrarın politika etkinliğini koşullandırdığı bir bağlamda, yönetişim, bütçe sürdürülebilirliği ve büyüme arasında kilit bir aktarım kanalıdır (Baer vd., 2025: 22–25).

1.4. Yönetişim Ve Kurumsal Kalite

1.4.1. Kavramsal Tanım

Yönetişim kavramı geniş anlamıyla, kamusal otoritenin nasıl kullanıldığını, kolektif kararların nasıl alındığını ve kamu eyleminin ne ölçüde öngörülebilir, güvenilir ve denetlenebilir olduğunu ifade etmektedir. Dünya Bankası'nın World Development Report 2017 çerçevesinde geliştirdiği bu tanım, gelişmekte olan ülkeler için özellikle önemlidir. Yönetişim, devlet ve devlet dışı aktörlerin, güç ilişkilerince şekillenen resmi ve gayri resmi kurallar bütünü içinde politika tasarlamak ve uygulamak üzere etkileşime girdiği süreçler bütünü olarak görülmektedir (World Bank, 2017). Bu yaklaşım, kurumların yalnızca hukuki bir çerçeve olmadığını; bütçe, vergi, idari ve yargısal kuralların keyfiliği sınırlama ve sonuç üretme kapasitesinde belirleyici olduğunu vurgulamaktadır.

Bu perspektifte kurumsal kalite; kuralların istikrarı ve kredibilitesi, idarenin niteliği, hukukun uygulanma kapasitesi, şeffaflık, hesap verebilirlik ve yolsuzluğun kontrolü gibi, kamusal eylemi daha (veya daha az) etkili kılan özelliklerin bütünüdür (World Bank, 2017). İktisatta kurumsal kalite, makroekonomik performansın önemli belirleyicilerinden biri olarak görülür, çünkü mülkiyet haklarının korunması,

belirsizliğin azaltılması, yağmacı davranışların sınırlanması ve kamusal malların sağlanması kapasitesi üzerinde etkili bir unsurdur (IMF, 2018b).

1.4.2. Yönetişimin Temel Boyutları

Bu kadar çok boyutlu bir kavram olan yönetişimi operasyonelleştirmek için birçok çalışma Dünya Bankası Yönetişim Göstergelerini (Worldwide Governance Indicators [WGI]) kullanmaktadır. WGI, anketler ve uzman değerlendirmelerinden türetilen bilgileri birleştirerek yönetişimin farklı boyutlarını ölçmeyi amaçlamakta ve klasik olarak altı boyut içermektedir. Bu göstergeler; İfade Özgürlüğü ve Hesap Verilebilirlik (Voice and Accountability, Political Stability and Absence of Violence), Hükümet Etkinliği (Government Effectiveness), Düzenleyici Kalitesi (Regulatory Quality), Hukukun Üstünlüğü (Rule of Law) ve Yolsuzluğun Kontrolü (Control of Corruption) şeklindedir (World Bank, 2025b). Bu ayrıştırma, maliye politikası çalışmalarında özellikle anlamlıdır, çünkü gelir mobilizasyonu ve harcama kalitesi ile doğrudan ilişkili mekanizmalara karşılık gelmektedir.

Yönetişim anlamında bu çalışmanın temel odak noktası, yolsuzluğun kontrolüdür. Bu tutarlı bir bakış açısıdır, zira yolsuzluk hem gelir tarafını (kaçınma, takdiri muafiyetler, işbirliği) hem harcama tarafını (şişirilmiş maliyetler, verimsiz projeler, klientalizm) etkileyerek bütçe politikasının büyüme üzerindeki fiili etkisini azaltan bir unsur olarak ele alınabilir (IMF, 2016). Ayrıca doğal kaynak rantlarının yüksek olduğu ekonomilerde bu boyut daha da kritik hâle gelmektedir. Rantların yüksekliği, denetim ve şeffaflık zayıfsa gelirlerin rant yakalama (capture) yoluyla ele geçirilmesi ve sözleşmelerin şeffaf olmayan biçimde müzakere edilmesi (opaque negotiation) yönündeki teşvikleri artırabilir (United Nations, 2023).

1.4.3. Yönetişim ve Maliye Politikası

Analitik açıdan yönetişim, ek bir değişkenden ziyade bir dönüşüm faktörü gibi işleyebilir. Bu sebeple mali araçların makro sonuçlara nasıl yol açtığını etkileyen bir değişken olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda üç kanal büyük öneme sahiptir.

Birincisi, yönetişim, gelir mobilizasyon kapasitesini etkilemektedir. Tahsilat yalnızca oran ya da matrah meselesi değildir; idarenin bütünlüğüne, yaptırımların kredibilitesine, düzenleme kalitesine ve kamu fonlarının kullanımına duyulan güvene bağlıdır. Dünya Bankası'nın yakın tarihli bir notu, mali kapasitenin, etkin yönetişime,

güçlü kurumlara ve vergi yasalarının uygulanmasında bütünlüğe dayandığını açıkça vurgulamaktadır (World Bank, 2024a). Başka bir deyişle iyi tasarlanmış bir vergi reformu bile, yolsuzluk ve keyfilik nedeniyle uygulama zayıfsa beklenen sonuçları vermeyebilir.

İkincisi, yönetişim, kamu harcamasının etkinliğini ve dolayısıyla gelirlerin makroekonomik getirisini etkilemektedir. Denetim kurumları zayıfsa, bütçe kaynaklarının bir kısmı düşük üretken (rant, düşük katma değerli projeler, maliyet aşımı gibi) kullanımlara yönlenebilir; bu da bütçe politikasının verimlilik ve potansiyel büyüme üzerindeki etkisini azaltabilir (IMF, 2016). Buna karşılık kurumsal kalitenin iyileşmesi (idari etkinlik, yolsuzlukla mücadele, hukukun daha iyi uygulanması gibi) kamu politikalarının verimliliğini artırarak büyümeyi daha fazla destekleyebilir ((IMF, 2018b).

Üçüncüsü, yönetişim, yatırım ve uzun dönem dinamiklerini etkilemektedir. Kurumsal kalitenin artması belirsizliği azaltır, kuralların öngörülebilirliğini ve işlemlerin güvenliğini artırır; bu da özel yatırımı, sermaye birikimini ve verimliliği destekleyebilir. Güncel ampirik çalışmalar, kurumsal kalite ile ekonomik büyüme arasında pozitif ilişki olduğunu doğrulamakta ve yönetişimdeki iyileşmenin orta vadede ölçülebilir büyüme kazanımlarına dönüşebileceğini göstermektedir (Filip ve Setzer, 2025: 13).

1.5. Gine Cumhuriyeti'nin Sosyoekonomik Yapısı

Batı Afrika'da yer alan Gine Cumhuriyeti, Sahel bölgeleri ile Gine Körfezi'nin kıyı alanları arasında stratejik bir coğrafi konuma sahiptir. Ülke kuzeyde Senegal ve Mali, doğuda Fildişi Sahili, güneyde Liberya ve Sierra Leone, batıda ise Atlas Okyanusu ile çevrilidir. Yaklaşık 245.857 km² yüzölçümüne sahip olan ülke, önemli bir coğrafi ve iklimsel çeşitliliğe sahiptir. Bu çeşitlilik genellikle dört ana doğal bölge etrafında şekillenmektedir: Aşağı Gine (kıyı bölgesi), Orta Gine (Fouta-Djalon dağlık bölgesi), Yukarı Gine (Sudan savanası) ve Ormanlık Gine (güneydoğuda yer alan nemli bölge). Bu çevresel çeşitlilik, ülkenin doğal kaynak zenginliğine ve tarımsal potansiyeline önemli ölçüde katkı sağlamaktadır (World Bank, 2024b).

Dördüncü Genel Nüfus ve Konut Sayımının (RGPH-4) ön sonuçlarına göre, Gine'nin nüfusu 2025 yılında yaklaşık 17.521.167 kişi olarak tahmin edilmekte olup,

kilometrekare başına ortalama nüfus yoğunluğu yaklaşık 71 kişidir. Ülkenin demografik yapısı oldukça genç bir nüfus ile karakterize edilmektedir: nüfusun yaklaşık %43'ü 15 yaşın altındadır ve yaklaşık %79'u 35 yaşın altındadır; ortalama yaş ise 22,2 olarak tahmin edilmektedir. Ayrıca nüfusun büyük bir bölümü kırsal alanlarda yaşamaktadır; yaklaşık %61,3'ü kırsal bölgelerde ikamet etmektedir. Bu durum, tarım sektörünün ulusal ekonomi içindeki önemini hâlen koruduğunu göstermektedir (INS, 2026). Bu demografik yapı ekonomik kalkınma açısından hem bir fırsat hem de bir zorluk oluşturmaktadır. Bir yandan altyapı, sosyal hizmetler ve işgücü piyasası üzerindeki baskıyı artırırken, diğer yandan eğitim, istihdam ve yatırım alanlarında uygun kamu politikalarıyla desteklendiği takdirde ekonomik büyümenin önemli bir itici gücü olabilir.

Sosyal açıdan bakıldığında, Gine kültürel, dilsel ve dini çeşitliliği ile öne çıkan bir ülkedir ve bu çeşitlilik ulusal kimliğin temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Gine nüfusu çeşitli etnik gruplardan oluşmaktadır; bunlar arasında başlıca Fulani (Peul veya Fulbé), Malinké, Soussou ve Kissi, Toma ve Guerzé gibi orman bölgesi toplulukları yer almakta olup, her biri kendine özgü geleneksel ve sosyokültürel uygulamalara sahiptir (INS, 2026). Bu etnik çeşitlilik önemli bir dilsel çoğulculukla da birlikte görülmektedir. Fransızca, yönetim ve eğitim sisteminde kullanılan resmî dil olmasına rağmen, Pular, Malinké, Soussou ve Kissi gibi birçok ulusal dil günlük iletişimde önemli bir rol oynamaktadır (UNDP, 2022). Dini açıdan ise İslam açık ara çoğunluğu oluşturmakta ve nüfusun büyük bölümü için temel manevi referans niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte Hristiyanlık ve geleneksel Afrika dinleri de ülkenin bazı bölgelerinde uygulanmaktadır (World Bank, 2024b). Bu sosyal ve kültürel çeşitlilik, ulusal birlik açısından önemli bir zenginlik olmakla birlikte kamu politikalarının ve kalkınma stratejilerinin oluşturulmasında dikkate alınması gereken önemli bir unsurdur (UNDP, 2022).

Gine ekonomisi büyük ölçüde zengin doğal kaynaklarının işletilmesine dayanmaktadır. Ülke, dünya boksit rezervlerinin yaklaşık dörtte birine sahip olup, bunun yanı sıra önemli altın, elmas, demir ve diğer stratejik maden yataklarına da sahiptir (BAD, 2022). Bu nedenle madencilik sektörü ülkenin üretim yapısında merkezi bir konuma sahiptir. Uluslararası Para Fonu'nun tahminlerine göre, 2022 yılında madencilik sektörü gayrisafi yurt içi hasılanın (GSYH) yaklaşık %21'ini

oluşturmuş ve ülkenin toplam ihracatının %90'ından fazlasını temsil etmiştir (IMF, 2024c). Bununla birlikte, madencilik kaynaklarına olan bu yüksek bağımlılık Gine ekonomisini uluslararası emtia fiyatlarındaki dalgalanmalara karşı hassas hâle getirmekte ve ekonomik çeşitlendirme ihtiyacını gündeme getirmektedir.

Madencilik sektörü dışında Gine ekonomisi büyük ölçüde tarım, hizmetler ve bazı sanayi faaliyetlerine dayanmaktadır. Bu sektörler istihdam ve hane halkı gelirleri açısından önemli bir rol oynamaktadır. Tarım, nüfusun büyük bir bölümü için temel geçim kaynağı olmaya devam etmektedir. Özellikle pirinç, mısır ve manyok gibi temel gıda ürünlerinin üretimi ile hayvancılık ve küçük ölçekli balıkçılık faaliyetleri, gıda güvenliğine ve kırsal yoksulluğun azaltılmasına önemli katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra ticaret, ulaşım ve hizmetler tarafından domine edilen üçüncül sektör ekonomik faaliyet içinde giderek daha önemli bir yer tutmaktadır. Ancak bu sektör büyük ölçüde kayıt dışı faaliyetlerin hâkim olduğu bir yapıya sahiptir ve bu durum verimlilik ile vergi gelirlerinin mobilizasyonunu sınırlamaktadır (IMF, 2023). Madencilik dışı sanayi faaliyetleri ise esas olarak küçük ölçekli agro-gıda işleme işletmeleri ve inşaat malzemeleri üretiminden oluşmakta olup nispeten sınırlı kalmaktadır. Bununla birlikte, özellikle altyapı ve enerji yatırımlarının geliştirilmesiyle birlikte bu sektör ekonomik çeşitlendirme açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır (IMF, 2024c). Ayrıca nüfus yapısı ve kırsal alanlarda yaşayan nüfusun yüksek oranı, tarım ve hizmet sektörlerinin ulusal ekonominin işleyişindeki merkezi rolünü doğrulamaktadır.

Makroekonomik açıdan bakıldığında, Gine ekonomisi son yıllarda özellikle madencilik sektörünün performansının etkisiyle nispeten güçlü bir büyüme kaydetmiştir. Uluslararası Para Fonu verilerine göre, reel GSYH büyüme oranı 2022 yılında %4,7 ve 2023 yılında %5,6 olarak tahmin edilmiştir. Bu büyüme, COVID-19 pandemisinin etkileri, uluslararası gıda ve enerji fiyatlarındaki şoklar ve ulusal siyasi bağlam gibi çeşitli zorluklara rağmen gerçekleşmiştir (IMF, 2023). Ancak bu büyüme, nispeten dinamik olan madencilik sektörü ile daha sınırlı büyüme gösteren diğer ekonomik sektörler arasındaki belirgin ikili yapı ile karakterize edilmektedir.

Bununla birlikte orta ve uzun vadede ekonomik görünüm genel olarak olumlu değerlendirilmektedir. Özellikle dünyanın en büyük demir cevheri projelerinden biri

olarak kabul edilen Simandou madencilik projesinin aşamalı olarak geliştirilmesi bu beklentileri güçlendirmektedir. Bu projenin önemli yatırımlar yaratması, ihracat gelirlerini artırması ve ekonomik büyümeyi desteklemesi beklenmektedir. Ayrıca demiryolu taşımacılığı ve liman altyapıları gibi stratejik altyapıların gelişimine de katkı sağlaması öngörülmektedir (IMF, 2024c). Bununla birlikte, bu olumlu beklentilerin gerçekleşmesi büyük ölçüde kamu otoritelerinin ekonomik yönetişimi güçlendirme, doğal kaynak gelirlerini etkin biçimde yönetme ve büyümeyi daha kapsayıcı ve sürdürülebilir hâle getirecek ekonomik çeşitlendirme politikalarını uygulama kapasitesine bağlı olacaktır.

Kurumsal açıdan bakıldığında Gine, yürütme, yasama ve yargı erklerinin ayrılığı ilkesine dayanan bir siyasi sisteme sahip bir cumhuriyettir. Kamu yönetimi, özellikle ekonomi, maliye, bütçe ve planlama alanlarından sorumlu bakanlıklar aracılığıyla ekonomik ve sosyal politikaların uygulanmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Kamu maliyesi büyük ölçüde vergi gelirleri ve vergi dışı gelirlerden oluşmakta olup, bu gelirlerin önemli bir bölümü madencilik sektörü ve dış ticarete bağlı vergilerden elde edilmektedir. Bununla birlikte vergi gelirlerinin mobilizasyonu, ülkenin ekonomik potansiyeline kıyasla hâlen görece düşük seviyede kalmaktadır. Bu durum, devletin ekonomik ve sosyal kalkınma için gerekli kamu yatırımlarını etkin biçimde finanse etme kapasitesini sınırlamaktadır (BAD, 2022). Bu bağlamda, maliye politikası ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin analiz edilmesi, iç kaynak mobilizasyonunu güçlendirecek ve sürdürülebilir büyümeyi destekleyecek reformların belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Şekil 1: Gine Cumhuriyeti'nin Temsili Haritası

Kaynak: http://www1.rfi.fr/actufr/articles/108/article_76491.asp

2. BÖLÜM:
2.TEORİ VE LİTERATÜR

2.1. Kuramsal Yaklaşım Ve Gine İçin Önemi

2.1.1. Büyümenin Neoklasik Kuramı

Solow-Swan modeliyle ilişkilendirilen neoklasik büyüme teorisi, ekonomilerin uzun dönem dinamiklerini ve dolayısıyla maliye politikası dâhil kamu politikalarının büyüme patikası üzerindeki olası etkilerini analiz etmek için kurucu çerçevelerden biridir. Temel katkısı; (i) birikim mekanizmaları (sermaye, emek) ile (ii) verimlilik (teknolojik ilerleme) unsurlarını açık biçimde ayırması ve uzun dönem dengeye doğru yakınsama fikrini desteklemektedir (Solow, 1956: 65–67).

Standart neoklasik modelde toplam üretim, sabit ölçek getirilerine sahip (çoğunlukla Cobb-Douglas) bir üretim fonksiyonuyla, sermaye K ve emek L'ye bağlıdır ve sermayenin marjinal getirileri azalan niteliktedir. Kişi başına (veya çalışan başına) üretim açısından bakıldığında ekonomi, tasarruftan doğan yatırımla sermaye biriktirir, ancak zamanla bir sınırla karşılaşır, kişi başına sermaye arttıkça sermayenin marjinal getirisi düşer ve böylece daha fazla birikimin teşviki/etkinliği azalır (Solow, 1956).

Çalışan başına sermaye dinamiği basit bir dengeye dayanmaktadır, buna göre yatırım, sermaye stokunu artırmakta, amortisman ve nüfus artışı ise bu sermayeyi azaltmaktadır. Bu, durağan bir durumun varlığını ortaya koymaktadır: Uzun dönemde ekonomi, tasarruf, demografi ve amortisman ile uyumlu bir işçi başına sermaye düzeyine yakınsamaktadır. Teknolojik ilerleme yoksa kişi başına gelir büyümesi zamanla tükenmekte; model daha çok gelir düzeylerini ve geçiş süreçlerini açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır (Solow, 1956: 70–73).

Neoklasik teorinin en önemli katkısı, kişi başına gelirin uzun dönem büyümesinin motoru olarak teknolojik ilerlemeyi (daha genel anlamda üretim etkinliğindeki iyileşmeyi) tanımlamasıdır. Bu çerçevede teknolojik ilerleme çoğunlukla dışsal kabul edilmekte, belirli bir hızla artmakta ve uzun dönemde kişi başına üretimin büyüme oranını belirlemektedir (Solow, 1956: 67–68).

Bu fikir büyüme muhasebesi yaklaşımıyla da güçlenmektedir. Solow, sermaye ve emek birikimiyle açıklanamayan büyüme payının bir verimlilik artığı olarak yorumlanabileceğini ve bunun sıklıkla toplam faktör verimliliği ile özdeşleştirildiğini göstermiştir (Solow, 1957: 312–320). Dolayısıyla yatırım hızla artsa bile neoklasik çerçeve, bir ekonominin bu birikimi kalıcı yaşam düzeyi artışına çevirebilmesi için verimliliğin iyileşmesi gerektiğini vurgulamaktadır (örgütlenme, teknoloji yayılımı, etkin altyapı, beşeri sermaye, kurumların kalitesi).

Literatürde sıkça kullanılan bir sonuç "yakınsama" fikridir: başlangıçta çalışan başına sermayesi düşük ekonomiler, sermayenin getirisi daha yüksek olduğu için daha hızlı büyüyebilir. Ancak bu yakınsama koşulludur, yapısal parametreler (tasarruf oranı, demografi, beşeri sermaye, etkinlik) farklıysa ülkeler farklı gelir düzeylerine yakınsayabilir (Mankiw vd., 1992: 433).

Solow modelinin beşeri sermayeyi içeren ampirik genişletmesi, geniş anlamda birikim kapasitesinin ve kurumsal/yapısal farklılıkların ülkeler arasında yaşam düzeyi ve yakınsama hızındaki heterojenliğin önemli bir kısmını açıkladığını göstermektedir (Mankiw vd., 1992). Bu çıkarım, karşılaştırmalı analizler için önemlidir. Maliye politikası ile büyüme arasında ortak bir uzun dönem ilişki varsayılsa bile, uyum hızları ve ulusal patikalar, yapısal koşullar aynı olmadığı için (gelir mobilizasyon kapasitesi, harcama etkinliği, yönetişim, üretim yapısı) ülkeler arasında farklı sonuçlar ortaya çıkabilir.

Neoklasik çerçevede maliye politikası, büyümeyi esas olarak durağan durumu (uzun dönem düzeyi) ve yakınsama hızını etkileyen kanallar üzerinden etkilemekte, uzun dönem büyüme oranı ise dışsal teknolojik ilerleme tarafından belirlenmektedir. Bu durum üç mekanizma çerçevesinde açıklanabilir.

(i) Vergiler, harcanabilir gelir ve sermaye birikimi: Vergiler özel tasarrufu ve/veya yatırımın net getirisini azaltarak sermaye birikimini düşürebilir. Standart Solow'da bu, çalışan başına sermayenin daha düşük bir uzun dönem düzeyi ve dolayısıyla kişi başına üretimin daha düşük bir düzeyi anlamına gelmektedir (Solow, 1956). Etkinin yönü ve büyüklüğü vergi türüne ve özellikle gelirlerin kullanımına bağlıdır.

(ii) Kamu harcamaları: Tüketim mi yatırım mı? Temel model, devleti her zaman açık biçimde formelleştirmese de sezgi nettir: vergi gelirleri üretken olmayan harcamaları finanse ediyor veya kaynak tahsisini katılaştırıyorsa, ulusal tasarrufu azaltıp birikimi yavaşlatabilir. Buna karşılık etkin kamu yatırımlarını (altyapı, kolektif ekipman, temel hizmetler) finanse ettiğinde özel sermayenin verimliliğini artırabilir ve ekonomiyi daha yüksek bir durağan duruma taşıyabilir. Bu ayrım, uzun dönem tüketimi maksimize eden bir yatırım/sermaye düzeyinin varlığını vurgulayan "altın kural" fikriyle uyumludur; ekonominin refah açısından yetersiz ya da aşırı yatırım durumunda olması mümkündür (Phelps, 1961: 641–643).

(iii) Finansman, borç ve bütçe kısıtı: Neoklasik teori kaynak kısıtını zımnen hatırlatır. Devlet, harcamaları kalıcı olarak borçlanmayla finanse ederse, borç servisi zamanla kamu kaynaklarının artan bir kısmını emebilir; üretken kamu yatırımını azaltabilir ve makroekonomik belirsizliği artırabilir. Uygulamalı bir çerçevede bu mantık, büyümenin belirleyicileri analizine borç servisi gibi göstergelerin dâhil edilmesini gerekçelendirmektedir (IMF, 2024b).

Gine için neoklasik çerçevenin yararı, "gelirler-harcamalar- büyüme" sorununu yapılandırılmış biçimde okumayı sağlamasıdır. Bir yandan madencilik faaliyetlerine güçlü bağımlılık ve ihracatın yoğunlaşması, kamu gelirlerinin hızla artabilmesine; ancak dış şoklara ve tahsis tercihlerine karşı kırılgan kalmasına yol açmaktadır. Dünya Bankası, örneğin madencilik sektörünün Gine ihracatındaki belirleyici ağırlığını ve bunun yarattığı kırılganlık ile düşük çeşitlenme risklerini bilhassa vurgulamaktadır (World Bank, 2021a).

Diğer yandan neoklasik teori, kritik bir noktayı hatırlatmaktadır: Kamu kaynaklarındaki artış, kişi başına gelirin kalıcı büyümesine otomatik olarak dönüşemez. Pozitif etki (i) üretken sermaye birikimi ve (ii) verimlilik artışı üzerinden gerçekleşmektedir. Dolayısıyla maliye politikası, gelirleri etkin kamu yatırımlarına ve beşeri sermayenin güçlendirilmesine dönüştürdükçe, bütçe verimsizliklerini ve katılıklarını sınırladıkça büyüme açısından daha elverişli olmaktadır. Bu gereklilik, Gine üzerine güncel analizlerde de açıkça yer almaktadır. Gelir mobilizasyonu, bütçe yönetimi ve madencilik sektörünün hızlı büyümesinin sürdürülebilir kalkınmaya dönüştürülmesinin zorlukları vurgulanmaktadır (IMF, 2024b; World Bank, 2024b).

2.1.2. Keynesyen Talep Teorileri ve Bütçe Çarpanı

Keynesyen teoriler, maliye politikası ile büyüme arasındaki ilişkiyi basit bir tespitten hareketle ele almaktadır. Kısa dönemde üretim ve istihdam, özellikle fiyatlar ve ücretler katı olduğunda, ekonomide kullanılmayan kapasite bulunduğunda ve piyasa uyumu ne anlık ne de tam olduğunda, etkin talep tarafından kalıcı biçimde belirlenebilir. Bu çerçevede bütçe politikası yalnızca yeniden dağıtım aracı değildir; aynı zamanda faaliyeti istikrara kavuşturabilen, durgunlukları sınırlayabilen ve bazı koşullarda üretimde kalıcı kayıpları önleyerek büyüme patikasını destekleyebilen bir makroekonomik kaldıraç haline gelebilmektedir (Keynes, 1936).

Keynesyen bakış açısına göre ekonomi, toplam talep potansiyel arzı emmeye yetmediğinde eksik istihdam durumunda kalabilir. Negatif bir talep şoku (özel yatırımların azalması, belirsizlik, kredi koşullarının sıkılaşması) üretimi, istihdamı ve geliri düşürür; gelirdeki düşüş ise tüketimi daraltarak yavaşlamayı daha da güçlendirebilir. Bu durumda devlet talebi iki kanal üzerinden etkileyebilir: (i) dalgalanmaları yumuşatan otomatik istikrarlandırıcılar (gelir vergisi, KDV, transferler) ve (ii) özel sektörün geri çekildiği dönemlerde faaliyeti canlandırmak için kullanılan takdire bağlı önlemler (harcamaların artırılması, vergi indirimleri) (Keynes, 1936).

Bu yaklaşım, dış şoklara ve finansman kısıtlarına maruz kalan ekonomiler için özellikle önemlidir; zira bu ülkelerde piyasa mekanizmaları daha kırılgan olabilir (krediye erişim, ülke riski, arz katılıkları). IMF'nin kriz dönemlerinde maliye politikasının kullanımına ilişkin çalışmaları, bir canlandırma programının etkinliğinin; önlemlerin hedeflenmesine, uygulama hızına ve bütçe patikasının güvenilirliğine bağlı olduğunu vurgulamaktadır (Spilimbergo vd., 2008).

Çarpan fikri, Keynesyen çerçevenin formelleşmesinden önce ortaya çıkmış ve onunla birlikte gelişmiştir. Kahn (1931) istihdam çarpanını şöyle tanıtmıştır: Başlangıç talebindeki bir artış, önce doğrudan istihdam yaratır, ardından yeni gelirlerin ek harcamaları yoluyla dolaylı istihdamı artırır. Keynes (1936), bunu üretim ve gelir düzeyine genellemiştir. Özerk bir harcama (kamusal ya da özel) geliri artırır, gelir artışı tüketimi yükseltir, bu da ilave üretim yaratır ve süreç bu şekilde devam eder (Kahn, 1931; Keynes, 1936).

"Gelir-harcama" modelinde, kamu harcamalarındaki (G) artışı toplam talebi ve geliri (Y) yükseltir. Kamu harcaması çarpanı en basit haliyle k=1/(1−c) biçimindedir; burada "c" marjinal tüketim eğilimidir. Marjinal tüketim eğilimi ne kadar yüksekse, başlangıç harcamasının ekonomiye yayılımı da o kadar güçlü olmaktadır (Keynes, 1936).

Bununla birlikte gerçek ekonomide çarpanı azaltan çeşitli "sızıntılar" vardır: (i) vergiler (harcanabilir geliri azaltır), (ii) ithalat (talebin bir kısmı yabancı mallara yönelir) ve (iii) ilave tasarruf. Açık ekonomi versiyonunda ithalat eğilimi yükseldikçe çarpan küçülmektedir. Bu özellik, uyarının bir bölümünün yurt içi üretimi artırmaktan ziyade ithalatı yükselttiği, dışa çok açık ülkeler için belirleyici niteliktedir (Ilzetzki vd., 2013).

Keynesyen yaklaşım ayrıca harcama çarpanı ile vergi çarpanını ayırt etmektedir. Vergi indirimi, harcanabilir gelir üzerinden talebi desteklemektedir, ancak etkinliği hane halkı davranışına (tüketilen pay vs. tasarruf edilen pay) ve gelir dağılımına (likidite kısıtlı haneler) bağlıdır. Uygulamada birçok çalışma, özellikle durgunluk dönemlerinde harcama çarpanlarının, özellikle kamu yatırımlarının, vergi indirimlerine kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Auerbach ve Gorodnichenko, 2011; Ramey, 2011).

Hicks'in (1937) önerdiği IS-LM formelleştirmesi, Keynesyen akıl yürütmeye faiz oranı ve para piyasasının rolünü dâhil etmiştir. Mali genişleme IS eğrisini (talep) sağa kaydırmakta, faaliyeti artırmakta ve potansiyel olarak faiz oranını yükseltmektedir. Faiz oranı artarsa özel yatırımlar gerileyebilir; bu, dışlama etkisi (crowding-out) mekanizması olarak ifade edilmektedir (Hicks, 1937).

Bu mekanizma otomatik değildir; para rejimine ve merkez bankasının tepkisine bağlıdır. Para politikası genişlemeyi desteklediğinde (ya da faizleri artırması kısıtlandığında) dışlama sınırlı kalmakta ve çarpan daha yüksek olabilmektedir. Buna karşılık merkez bankası hızlı bir sıkılaştırmaya giderse üretim üzerindeki etki daha zayıf olabilir. IMF'nin uygulamaya dönük kılavuzları bu belirleyicileri özetlemektedir. Çarpan, genellikle ekonomi durgunluk evresindeyken, para politikası destekleyiciyken ve sürdürülebilirlik riski güveni bozmadığında daha güçlü olmaktadır (Batini vd., 2014).

Modern ampirik literatür, çarpanların belirgin biçimde heterojen olduğunu doğrulamakta ve tekrar eden bazı faktörleri öne çıkarmaktadır:

- Kur rejimi ve dışa açıklık: Çarpanlar, kur rejiminin daha az esnek olduğu sistemlerde daha yüksek; esnek kur rejimlerinde ise (özellikle çok açık ekonomilerde) daha düşük (hatta sıfıra yakın) olma eğilimindedir. Bunun nedeni dış sızıntılar ve para politikasının tepkisinin yurt içi üretim üzerindeki etkiyi sınırlamasıdır (Ilzetzki vd., 2013).
- Konjonktürel durum: Çarpanlar çoğu zaman durgunlukta genişleme dönemlerine göre daha yüksektir; bu, kullanılmayan kapasitenin varlığı ve talep kısıtlarının daha güçlü olmasıyla uyumludur (Auerbach ve Gorodnichenko, 2011).
- Kamu maliyesinin durumu: Borç yüksek olduğunda veya bütçe güvenilirliği zayıf olduğunda çarpan küçülebilir (özellikle genişleme risk primlerini artırıyorsa ya da gelecekte bir mali düzeltme beklentisini tetikliyorsa) (Huidrom vd., 2020).
- Ekonomik yapı (kayıt dışılık): Kayıt dışılığın yüksek olduğu ülkelerde bütçe etkisi daha zayıf aktarılabilir (vergi tabanı, tüketim kanalları, otomatik istikrarlandırıcıların etkinliği), bu da çarpanın büyüklüğünü azaltma eğilimindedir (Colombo vd., 2022).

Bu bulgular önemli bir sonucu güçlendirmektedir. Çarpan sabit bir değişken değil, makroekonomik, kurumsal ve dışsal bağlama bağlı bir parametredir.

Gine için Keynesyen teorilerin önemi iki yönlüdür. Birincisi, kısa dönem analizini gerekçelendirir; dışsal ya da içsel şoklar karşısında, asgari bir bütçe manevra alanı ve uygulama kapasitesi mevcutsa maliye politikası dalgalanmaları yumuşatabilir. İkincisi, çok açık ve ithalata bağımlı bir ekonomide uyarının etkinliğinin neden sınırlı olabileceğini açıklar; ilave talebin bir kısmı yerli üretim yerine ithalata dönüşebilir (Ilzetzki vd., 2013). Buna ek olarak, borç servisinin yüksek olduğu durumlarda devlet şok dönemlerinde harcamalarını azaltmak veya yeniden yönlendirmek zorunda kalabilir, bu da bütçe politikasını zayıflatabilir (Batini vd., 2014). Son olarak, kayıtdışılığın yüksek ve idari kapasitenin heterojen olduğu bir ortamda vergiler/transferler üzerinden yapılan canlandırmanın aktarımı daha dolaylı olabilir. Bu durum, önlemlerin bileşimine (yerli içerik oranı yüksek hedefli harcamalar,

uygulanabilir kamu yatırımları) ve harcama yönetişimine özel bir dikkat gösterilmesini gerektirebilir (Colombo vd., 2022).

2.1.3. İçsel Büyüme Teorileri

İçsel büyüme teorileri, neoklasik çerçevenin bilinen bir sınırına yanıt olarak gelişmiştir. Teknik ilerleme dışsal varsayıldığında ekonomik politika (maliye politikası dâhil) uzun dönemde sadece üretim düzeyini etkileyebilir, uzun dönem büyüme oranını değil. Buna karşılık içsel modeller, büyümenin ekonomi içindeki mekanizmalarla (beşeri sermaye birikimi, yenilik, bilgi yayılımı, altyapı ve kamu eyleminin kalitesi) sürdürülebileceğini gösterir. Böylece mali tercihler (vergilerin düzeyi/yapısı, harcamaların bileşimi/etkinliği) uzun bir dönemde büyüme hızını değiştirebilir, yalnızca üretim düzeyini ve geçiş süresini (uyum patikasını) değil (Barro, 1990; Lucas, 1988; Romer, 1990).

Ortak çıkış noktası, her firma özel düzeyde azalan getirilerle karşılaşsa da, toplam düzeyde azalmayan getirilerin kaynaklarının bulunabileceği fikridir. İki mekanizma baskındır: (i) bilgi ve teknoloji kısmen rakipsizdir; aynı anda birçok aktör tarafından kullanılabilir. (ii) beceri ve fikir birikimi pozitif dışsallıklar üretir (öğrenme, teknoloji yayılımı) ve gelecekteki verimliliği destekler. Bu bağlamda bütçe ve vergi politikası, beşeri sermaye ve yeniliğe yatırım teşvikini etkileyerek ve özel sektörün verimliliğini artıran kamusal malları (eğitim, altyapı, kurumlar) finanse ederek büyümeye etki edebilir (Lucas, 1988; Romer, 1990).

Altyapı ve beşeri sermaye ihtiyacının yüksek olduğu ve kamu gelir mobilizasyonunun üretim yapısına güçlü biçimde bağlı bulunduğu ekonomilerde bu çerçeve özellikle anlamlıdır. Mesele yalnızca daha fazla kaynak mobilize etmek değil, bu kaynakları üretken yatırımlara ve verimlilik kazanımlarına dönüştürerek üretkenliği kalıcı biçimde yükseltebilmektir.

Lucas (1988) modelinde büyüme, temelde beşeri sermaye birikiminden kaynaklanır. Hane halkları üretime ayrılan zaman ile eğitim/mesleki formasyona ayrılan zaman arasında bir tercih yapar; beceri birikimi bireysel verimliliği artırırken dışsallıklar da üretir (örneğin ortalama beceri düzeyinin yükselmesi teknoloji benimsemeyi ve kolektif öğrenmeyi kolaylaştırır). Bu nedenle beşeri sermaye birikimi sürdükçe ekonomi kalıcı büyümeyi sürdürebilir (Lucas, 1988).

Bu mantıkta maliye politikası birkaç kanaldan etki eder. Bir yandan vergi yapısı (özellikle nitelikli emek veya gelirler üzerindeki vergiler) eğitimin net getirisini değiştirerek beşeri sermayeye yatırım teşvikini etkiler. Öte yandan kamu harcaması (eğitim, sağlık, mesleki eğitim) birikim kapasitesini artırabilir ve verimliliği iyileştirebilir, böylece bütçe etkisi kalıcı olabilir. Temel çıkarım şudur: vergi gelirleri "nötr" değildir; üretkenliği ve beşeri sermayeyi artıran harcamaları finanse ettiğinde, uzun dönem büyüme üzerindeki beklenen etkisi, düşük üretken içerikli harcamaları finanse ettiği duruma kıyasla daha olumludur (Lucas, 1988).

Romer (1990), büyümeyi fikir üretiminin içsel bir sürecinin sonucu olarak formelleştirir. Fikirler rakipsizdir, bir kez üretildiğinde düşük marjinal maliyetle yeniden kullanılabilir ve verimliliği kümülatif biçimde artırma potansiyeli yaratır. Büyüme, araştırma ve yeniliğe ayrılan çabaya (Ar-Ge'de beşeri sermaye), yenilik teşviklerine (fikri mülkiyet hakları, beklenen getiriler) ve teknolojilerin yayılma kapasitesine bağlıdır (Romer, 1990).

Bu çerçeve politika için açık bir alan açmaktadır. Kötü tasarlanmış vergiler yenilikçi yatırımı azaltabilirken, hedefli kamu harcamaları (temel araştırma, yükseköğretim, dijital altyapı, teknoloji benimsemeyi destekleme) verimliliği ve büyümeyi artırabilir. Gelişmekte olan ülkeler teknoloji sınırında olmasa bile mesele, yayılım ve soğurma (absorption) olarak yorumlanabilir. Kurumlar, beşeri sermaye ve altyapı, mevcut teknolojilerin ne hızla benimsendiğini ve verimlilik kazançlarına dönüştürüldüğünü koşullandırır. IMF'nin güncel analizleri, eğitimin, finansal derinliğin ve kurumsal kalitenin yenilik ve teknoloji transferinin büyümeye dönüşmesinde önemli rol oynadığını vurgulamaktadır (IMF, 2021a).

Barro'nun (1990) katkısı, mali politikalara odaklanan bir çalışma için belirleyicidir, çünkü içsel büyüme modeline kamu sektörünü açık biçimde dâhil etmektedir. Bu çerçevede bazı kamusal hizmetler (altyapı, hukuki güvenlik, idari hizmetler) özel sermayenin yanında üretim faktörü olarak yer alır. Ancak bu hizmetlerin finansmanı vergiyle sağlanmakta ve bir değiş-tokuş doğurmaktadır. Daha fazla üretken kamu harcaması, verimliliği ve büyümeyi artırabilir, fakat daha ağır vergileme yaratıp özel birikimi yavaşlatabilir. Böylece olası doğrusal olmayan bir ilişki ortaya çıkabilir. Üretken kamu harcamalarının (ve vergi düzeyinin) büyüme

üzerindeki net etkisi belirli bir eşiğe kadar pozitif olup, sonrasında azalabilir (Barro, 1990).

Gine gibi madencilik ekonomilerinde içsel büyüme teorileri, basit ama zorlayıcı bir öneriye işaret etmektedir. Sürdürülebilir büyüme, (madencilik ve madencilik dışı) gelirlerin üretken sermayeye, beşeri sermayeye ve kurumsal iyileşmelere nasıl dönüştürüldüğüne bağlıdır. Bu, kamu yatırımının kalitesinin önemini vurgulayan uygulamalı teşhislerle örtüşmektedir. Yatırım artışının makroekonomik getirileri vardır; ancak proje seçimi, uygulama, bakım ve yatırım yönetişimi tarafından güçlü biçimde koşullandırılır (IMF, 2015b, 2020).

Gine özelinde bu okuma, madencilik gelirlerinin mobilizasyonu ve kullanımı üzerine güncel çalışmalarla da uyumludur. Madencilik gelirleri altyapı ve daha kapsayıcı büyümeyi destekleyen politikalara yönlendirildiğinde faaliyette ve refahta kalıcı etkiler yaratabilir, tersine kamu yatırımı verimsiz veya rant yakalama (capture) nedeniyle ele geçirilmişse içsel büyüme potansiyeli zayıflayabilir (Badel ve Lyngaas, 2023).

2.1.4. Kamu Maliyesi Teorisi ve Vergi Yapısı

Kamu maliyesi teorisi, devletin kaynakları nasıl mobilize ettiği ve bunları kamusal malları finanse etmek, yeniden dağıtım sağlamak ve ekonomiyi istikrara kavuşturmak için nasıl kullandığını inceler. Bu çerçevede vergi yapısı; gelirlerin farklı araçlar (doğrudan vergiler, dolaylı vergiler, dış ticaret vergileri, sektörel vergiler vb.) arasındaki bileşimi ile matrah, oran, muafiyet ve tahsilat düzenlemelerini ifade etmektedir. Gelişmekte olan ülkeler için özellikle önemli bir nokta, bir vergi sisteminin büyüme üzerindeki etkisinin sadece vergi düzeyine değil; vergilerin teşvikleri, göreli fiyatları, kayıtlılığı ve yatırım kapasitesini nasıl değiştirdiğine de bağlı olmasıdır (Tanzi ve Zee, 2000: 5–7).

Normatif teorinin önemli bir katkısı, vergi sisteminin belirli bir gelir düzeyini mümkün olan en az bozulma ile toplaması gerektiği fikridir. Diamond ve Mirrlees (1971a, 1971b), üretim etkinliği ilkesini geliştirmiştir. Belirli koşullar altında optimal vergi sistemi, üretim yapısında bozulma yaratmaktan kaçınmalı ve teknik seçimleri ve faktör tahsisini gereksiz yere bozmayan araçları tercih etmelidir.

Bir diğer etkili sonuç, doğrudan ve dolaylı vergiler arasındaki değiş-tokuşla ilgilidir. Atkinson ve Stiglitz (1976), bazı varsayımlar sağlandığında (özellikle tercihlerin ayrılabilirliği ve optimal bir gelir vergisinin varlığı), yeniden dağıtım hedeflerine ulaşmak için tüketim malları üzerinde farklılaştırılmış dolaylı vergilendirmeye gerek olmadığını; teorik olarak yeniden dağıtımın büyük kısmının doğrudan vergiyle sağlanabileceğini ifade etmişlerdir. Bu koşullar gelişmekte olan ülkelerde (kayıt dışılık, gelir vergisinin zayıflığı, idari kısıtlar) nadiren tam olarak sağlansa da, sonuç olarak vergi yapısı, ekonomik açıdan arzu edilen ile idari açıdan uygulanabilir olan arasında bir uzlaşı şeklinde olmalıdır

Daha uygulamalı bir perspektifte "vergi tasarımı (tax design)" literatürü, geniş taban, ılımlı oranlar, istisnaların sınırlandırılması ve mümkün olduğunca nötralite (tarafsızlık) gibi ilkeleri vurgulamakta aynı zamanda yeniden dağıtım hedefleri ve teşvikler de dikkate almaktadır (Diamond ve Mirrleess, 1971b; Johnson, 2025). Bu ilkeler, devletin hem kaynak artırması hem de rekabet gücünü koruması gereken, açık ve madencilik ekonomileri için özellikle önemlidir.

Teorik ve ampirik açıdan verginin büyüme üzerindeki etkisi, yalnızca vergi düzeyinden ziyade kullanılan vergi türlerine ve bunların etkilediği davranışlara bağlı olarak ele alınmalıdır:

Gelir ve kâr vergileri: Nitelikli emek arzını, girişimciliği ve özellikle yatırımı (sermayenin net getirisi üzerinden) caydırabilir. Bu nedenle, diğer koşullar sabitken büyüme açısından daha olumsuz olabilen vergiler olarak değerlendirilmektedir (Arnold, 2008).

Tüketim vergileri (KDV, ÖTV, mal ve hizmet vergileri): Yatırımı görece daha az bozucu kabul edilebilir, çünkü birikimi değil harcamayı vergilemektedir. Ancak verimi, idari kapasiteye ve kayıtlılık düzeyine güçlü biçimde bağlı olmaktadır (Arnold, 2008; McNabb, 2016).

Dış ticaret vergileri (gümrük vergileri, ithalat/ihracat vergileri): Sınırda tahsil edilmesi kolaydır; fakat ithal girdileri pahalılaştırabilir, rekabet gücünü zayıflatabilir ve ticari entegrasyonu frenleyebilir. Pek çok gelişmekte olan ülkede vergi reformları, uzun dönemde ticaret vergilerinden yerel vergilere (özellikle KDV) doğru bir gelir

kayması eğilimi göstermiştir; bunun büyüme ve üretim yapısı üzerinde potansiyel etkileri söz konusudur (McNabb, 2016).

Dolayısıyla merkezi soru yalnızca "ne kadar toplamak?" değil, "nasıl toplamak?" olmalıdır. Düşük vergi mobilizasyonuna sahip ülkeler üzerine yakın dönem çalışmaları, gelir/GSYH oranındaki artışın altyapı ve kamu hizmetlerini finanse etmeye imkân verdiğinde daha kapsayıcı büyümeyi destekleyebileceğini; ancak etkinin, mobilizasyon eşiğine, harcama kalitesine ve kurumsal kapasiteye bağlı olduğunu vurgulamaktadır (Choudhary vd., 2024).

Gelişmekte olan ülkelerde vergi yapısı büyük ölçüde idari kapasite ve kayıt dışılığın büyüklüğü tarafından sınırlandırılmaktadır. Bu nedenle optimal vergileme teorilerinden türeyen bazı öneriler uyarlanmalıdır. İdeal bir gelir vergisi, formel istihdam sınırlıysa yönetmesi zor olabilir; KDV ise formel bir sektörde performanslı olsa da faturalama zinciri parçalıysa daha az etkili olabilir.

Gelir mobilizasyonuna ilişkin güncel literatür, etkili reformların vergi politikası (matrahlar, oranlar, muafiyetlerin rasyonelleştirilmesi) ile vergi idaresini (dijitalleşme, denetim, risk yönetimi, gümrük-vergi koordinasyonu) birleştirdiğini; bu iki boyutun birbirini güçlendirdiğini belirtmektedir (Baer vd., 2025; IMF, 2025).

Özellikle önemli bir nokta, vergi harcamalarıdır (muafiyetler, teşvikler, istisnai rejimler). Bunlar çoğu zaman yatırımı çekme gerekçesiyle savunulmaktadır. Ancak kötü hedeflenmiş veya zayıf değerlendirilen teşvikler matrahı aşındırabilir, ayrımcılık yaratabilir ve sistemin etkinliğini düşürebilir. Bu nedenle bazı metodolojik rehberler, vergi teşviklerinin maliyet-fayda değerlendirme çerçevelerini önererek gelir kayıplarını sınırlamayı amaçlamaktadır (United Nations, 2018).

Gine'de vergi yapısının analizi özellikle anlamlıdır; çünkü devlet, madencilik dışı yerel vergi tabanının kayıt dışılık ve üretim yapısı nedeniyle sınırlı olabildiği ve madencilik vergilemesinin yüksek potansiyele sahip olmakla birlikte oynak, yönetişim ve tasarım risklerine açık (muafiyetler, transfer fiyatlandırması, sözleşme karmaşıklığı) olduğu bir ortamda faaliyet göstermektedir. IMF'nin Gine üzerine analizleri, hem önemli bir mali potansiyelin bulunduğunu hem de vergi politikası ve idaresi reformlarına ihtiyaç duyulduğunu, ayrıca madencilik vergilemesi ve muafiyet yönetimine özgü sorunların varlığını açıkça ifade etmektedir (IMF, 2021b).

2.1.5. Siyasal İktisat, Yönetişim ve Kaynak Laneti

Madencilik kaynakları bakımından zengin ekonomilerde maliye politikası, yalnızca teknik araçlar (oranlar, matrahlar, harcamalar, açık) seti olarak analiz edilemez. Aynı zamanda kolektif tercihlerin bir unsurudur; güç ilişkileri, siyasal teşvikler ve kurumsal kısıtlar tarafından şekillenebilir. Bunu vurgulayan çerçeve, "kaynak laneti" (resource curse) siyasal iktisadıdır. Bu kavram, kaynak zengini ülkelerin, yüksek rantlara rağmen, istikrarsız büyüme, sınırlı çeşitlenme ve daha düşük yönetişim kalitesi yaşayabilmesini açıklamaktadır (Sachs ve Warner, 1995; Van der Ploeg, 2011).

Öncü çalışmalar, kaynak bolluğu/bağımlılığı ile uzun dönem performansı arasında negatif bir korelasyon belgelemiş ve bunu "lanet" olarak yorumlamıştır (Sachs ve Warner, 1995). Ancak çağdaş literatür, kaynağın kader olmadığını daha çok vurgulamaktadır. Bu etkiler kurumların kalitesine ve devletin rantı üretken sermayeye ve etkili kamu hizmetlerine dönüştürme kapasitesine bağlı olarak değişmektedir (Van der Ploeg, 2011).

Mehlum vd. (2006: 2), çalışmalarında etkili bir formülasyonda, rantın etkisinin kurumların "producer-friendly" (yatırımı ve üretken faaliyeti destekleyen) mi yoksa "grabber-friendly" (el koyma, kayırmacılık ve yağmacılığı teşvik eden) mi olduğuna göre değiştiğini tartışmışlardır. Yazarlara göre kurumlar zayıf olduğunda rantın artması, rant arayışı faaliyetlerini daha çekici kılabilir, üretken çabayı azaltabilir, kaynak tahsisini bozabilir ve büyümeyi yavaşlatabilir.

Madencilik ekonomileri için bu heterojenlik merkezi öneme sahiptir. Madencilik çoğu zaman yüksek rantlı ve coğrafi olarak yoğunlaşmış bir faaliyettir; bu da lisanslar, muafiyetler ve sözleşmeler üzerinde siyasi kontrol mücadelelerini ve gelirlerin rant yakalama yoluyla ele geçirilmesini kolaylaştırmaktadır (Aragón vd., 2015; Van der Ploeg, 2011).

Siyasal iktisat yaklaşımı yalnızca korelasyon saptamakla kalmaz; rantın teşvikleri nasıl değiştirdiğini açıklamaktadır. Robinson vd. (2006), temel bir mekanizma önermektedir: Kaynak rantı, siyasi klientalizm stratejilerini (kamu istihdamı, hedefli transferler, görünür projeler) beslemektedir. Bu stratejiler seçim açısından kârlı olabilir; ancak ekonomik açıdan verimsizdir. Bu mantık, (i) kısa vadeli

bakışla aşırı çıkarıma veya rantların kötü müzakere edilmesine, (ii) üretken harcamalar yerine siyasal getirisi yüksek harcamalara öncelik verilmesine ve (iii) kaliteli kamu yatırımının zayıflamasına yol açabilir. Diğer önemli bir konu oynaklıkla ilgilidir. Madencilik ülkelerinde kamu gelirleri uluslararası fiyat döngülerine ve üretime açıktır, bu durum bütçe patikası ve makro istikrarı etkilemektedir. Robinson vd. (2017), kamu gelirlerindeki belirsizliğin siyasi değiş-tokuşları (iktidarda kalmanın değeri, yeniden dağıtım stratejileri) değiştirebildiğini ve bazı devletlerin neden döngüsel politikaları veya verimsiz patikaları benimsediğini açıklamaya çalışmıştır.

Maliye politikası-büyüme ilişkisi açısından özellikle anlamlı bir mekanizma "rantiyeci devlet" argümanıdır. Bir hükümet, harcamalarının önemli kısmını kazanılmamış kaynaklarla (madencilik rantı, yardım, hidrokarbonlar) finanse ettiğinde, yerel vergilere daha az bağımlı olması "mali sözleşmeyi" zayıflatabilir ve vatandaşlara hesap verme teşvikini azaltabilir. Güncel çalışmalar, vergilemenin vatandaşların hesap verebilirlik talebini artırabileceğini doğrulamaktadır. Sjursen (2023), vergilemenin bazı özelliklerinin denetim ve hesap verme talebini güçlendirdiğini göstermiş, böylece rantiyeci hipotezle uyumlu bir sonuç ortaya koymuştur.

Madencilik ekonomilerinde bu fikir doğrudan bir sonuca işaret etmektedir. Gelirlerin yapısı (madencilik vergileri vs. "olağan" vergiler) yönetişimi etkileyebilir ve ayrıca yönetişim de gelir yapısını etkileyebilir. Başka bir deyişle madencilik gelirlerin artması, harcama denetimi ve hesap verebilirlik mekanizmaları zayıfsa, otomatik olarak daha yüksek büyüme garanti edemeyecektir.

Madencilik rantı, yolsuzluk ve vergi tabanı aşınmasına özgü riskler yaratır: sözleşme müzakereleri, takdiri muafiyetler, maliyetler hakkında bilgi asimetrisi ve denetim zorlukları (transfer fiyatlandırması, düşük faturalama, dolaylı varlık devri). Birçok gelişmekte olan ülkede sorunun yalnızca optimal bir vergi rejimi tanımlamak değil, bunu idare etmek (kapasite, bilgi, denetim, kaçınma uygulamalarıyla mücadele) olduğunu ifade edilmektedir (United Nations, 2023).

Bu nokta, çalışmanın ana odak noktası açısından kritik önemdedir. Yönetişim (ör. yolsuzluğun kontrolü) zayıfsa, gözlenen vergi gelirlerindeki artış, potansiyel kayıpları maskeleyebilir, bu gelirlerle finanse edilen harcamalar da düşük sosyal getiri

üreterek büyüme üzerindeki etkiyi sınırlayabilir. Kamu maliyesi perspektifinden literatür, kaynak zengini ülkeler için uygun bir bütçe çerçevesine ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Bunlar; sürdürülebilirlik çapası, istikrar tamponları ve oynaklık ile tükenebilirlik ile uyumlu harcama patikaları olarak sıralanabilir (Basdevant vd., 2021).

Aslında temel bakış açısı basittir: Madencilik gelirleri arttığında, harcama genişlemesi kısa dönemde faaliyeti destekleyebilir; ancak döngüsel risk kötü hedeflenmişse ve döngü tersine döndüğünde kırılganlık artabilir, kamu yatırımını ve potansiyel büyüme olumsuz etkilenebilir (Aragón vd., 2015; Basdevant vd., 2021). Bu çerçevede yönetişim "yan" bir kontrol değildir; (i) harcama baskılarına direnme, (ii) yüksek getirili projeleri seçme ve (iii) yönetim kurumlarını (kurallar, fonlar, şeffaflık) koruma kapasitesini belirlemektedir.

Rant yakalama (capture) ve opaklık risklerine karşı şeffaflık, siyasal iktisadın bir aracı hâline gelmiştir. Madencilik Sektörü Şeffaflık Girişimi (Extractive Industries Transparency Initiative), sözleşmeler, üretim, ihracatlar, gelirler, kamu şirketleri gibi alanlarda açıklamaları ve verilerin gelir toplama ile gelir yönetimini güçlendirmek için kullanılmasını gerektiğini belirtmektedir (EITI, 2024). Buradaki fikir şeffaflığın tek başına yeterli olduğu değildir, ancak bilgi asimetrisini azaltarak kamu denetimini kolaylaştırabileceği ve devletin kredibilitesini artırabileceğidir. Bu, rantın yoğunlaştığı sektörlerde özellikle önemlidir.

Gine örneğinde "kaynaklar-yönetişim-büyüme" çerçevesi oldukça uygundur. Madencilik rantı yüksek, yoğunlaşmış ve dış oynaklığa açıktır. Örnek olarak Gine (madenler) üzerine Resource Governance Index (2019), değerlendirmesi; bazı boyutlarda (lisanslama, sektörel veriler, kamu şirketi yönetişimi) ilerlemeler bulunduğunu; ancak destekleyici ortam içinde, yolsuzluğun kontrolü bileşeninin zayıf kalması dâhil, kırılganlıkların sürdüğünü belirtmektedir. Bu çıkarım, Gine üzerine yapılan ampirik çalışmalar açısından önem arz etmektedir. Vergi gelirlerinin ve ilişkili değişkenlerin büyüme üzerindeki uzun dönem etkisi, yönetişim kalitesine bağlı olabilir. Bu çerçeve göz ardı edilmemelidir.

2.2. Önceki Çalışmalar Ve Sınırlılıklar

2.2.1. Gine Üzerine Yapılan Çalışmalar

Birçok araştırma, Gine'de vergi sistemine ilişkin meselelerle, özellikle de iç kaynakların mobilizasyonundaki rolü ve ekonomik büyümeyi destekleme kapasitesiyle ilgilenmiştir. Yöntemsel yaklaşımlar farklılık gösterse de ortak bir bulgu öne çıkmaktadır: Gine vergi sistemi, etkinliğini zayıflatan çok sayıda yapısal aksaklık taşımaktadır.

Öncelikle, "madencilik sektörü, Gine örneği" konulu doktora tezinde Diallo (2013), boksit-alümina zincirinin ulusal sürdürülebilir kalkınmaya katkısını incelemiştir. Başlıca nitel bir yaklaşıma dayanarak (doküman incelemesi, sanayi ekosisteminin betimlenmesi ve yönetişim düzeneklerinin değerlendirilmesi) ham boksit ihracatına dayalı uzmanlaşmanın, katma değer ve yerel istihdam etkilerini ciddi biçimde sınırladığını göstermektedir. Çalışma, yerinde dönüşümün zayıflığına ve çevresel standartlardaki yetersizliklere dikkat çekmekte; bu nedenle yazar, alümina (alüminyum oksit) ve alüminyuma doğru bir üst kaliteye geçişi ve ekolojik dışsallıkların daha sıkı denetimini önermektedir.

Monemou (2015) ise Gine'de gelir vergisinin performansına odaklanmaktadır. Vergi metinlerinin derinlemesine hukuki ve kurumsal analizine, verginin verimi ve yapısındaki değişimi gösteren betimsel verileri ekleyerek; sistemin karmaşıklığını, vergi tabanının darlığını ve "mükellef şartı" gibi bilgilendirme araçlarının sınırlılıklarını ortaya koymaktadır. Çalışma, ağırlıklı olarak 1990'lar ve 2000'lerdeki reformlar sonrasındaki dönemi kapsamakta; gelir vergisi tahsilatının zaman içindeki seyrini ve toplam vergi gelirleri içindeki payını betimsel tablolarla sunmaktadır. Yazar; muafiyetlerin, kayıt dışı sektörün ve uluslararası vergi anlaşmalarının vergi matrahını aşındırdığına, verginin artan oranlılığının zayıf kaldığına vurgu yapmakta; kuralların sadeleştirilmesi, vergi bilincinin güçlendirilmesi ve denetimin artırılması gerektiğini savunmaktadır.

Hazırladığı yüksek lisans tezinde Kourouma (2019), Gine'de farklı madencilik vergisi rejimlerini simüle etmek için FARI (Fiscal Analysis for Resource Industries) modelini kullanmıştır. Çalışma, 2011'de kabul edilip daha sonra değiştirilen vergi rejiminin, önceki düzenlemelere kıyasla devlet açısından daha elverişli bir ortalama

efektif vergi oranı ürettiğini göstermektedir. Model, madencilik vergilendirmesine ilişkin farklı senaryoların test edilmesine ve bunların vergi gelirlerine etkilerinin çıkarılmasına imkân tanımaktadır. Ancak bu tezde madencilik vergisi ile ekonomik büyüme arasındaki açık bağ ele alınmamaktadır.

Bunu tamamlayıcı nitelikte, Dünya Bankası'nın 2019 yılında yayımlanan bir raporu KDV ve özel tüketim vergileri (akaryakıt/tütün vb. türden dolaylı vergiler) üzerinden gelir mobilizasyon potansiyelini değerlendirmektedir. Çalışma, Gine ile bölge ülkeleri arasında verim farklarını karşılaştırmalı biçimde analiz etmektedir. Bulgular, potansiyelin oldukça altında bir performansa işaret etmekte; kaybın GSYH'nin yaklaşık %3–4'üne ulaştığını göstermektedir. Rapor; vergi tabanının genişletilmesini, gerekçesiz muafiyetlerin kaldırılmasını ve vergi idaresinin kapasitesinin güçlendirilmesini önermektedir. Bununla birlikte, KDV'deki iyileşmenin ekonomik büyüme üzerindeki doğrudan etkisini ölçmemektedir (Banque Mondiale, 2019).

Ayrıca IMF, Genişletilmiş Kredi Kolaylığı'nın ikinci gözden geçirmesinde, vergi gelirlerinin mobilizasyonunun bütçe hedeflerine ulaşmak ve kamu yatırımlarını artırmak açısından önemli bir zorluk olmaya devam ettiğini vurgulamaktadır. Ekonomik büyüme 2018 ve 2019 yıllarında yaklaşık %6 seviyesinde seyretmesine rağmen, vergi gelirleri öngörülerin altında kalmış ve bu durum devletin altyapı yatırımı yapma kapasitesini sınırlamıştır. Analiz, vergi tabanının genişletilmesini ve sübvansiyonların rasyonelleştirilmesini önermekte ancak vergi reformlarının büyüme üzerindeki etkisini değerlendirmek için bir ekonometrik modele başvurmamaktadır (FMI, 2019).

Daha sektörel bir perspektiften Diallo ve Laporte (2022), Batı Afrika'daki (Gine dâhil) madencilik vergi anlaşmalarını incelemiştir. Analizleri, ikili müzakerelerle şekillenen rejimlerin "vergi adacıkları" yarattığını; bunun kamu gelirlerini sınırladığını ve bütçe sürdürülebilirliğine zarar verdiğini ortaya koymaktadır. Yazarlar, daha şeffaf ve tekil bir yasal çerçeve üzerinden madencilik anlaşmalarının uyumlaştırılmasını savunmaktadır. Bununla birlikte çalışma, vergi kayıplarının nicel ölçümü ve ekonomik sonuçlarının değerlendirilmesini içermeyen, ağırlıklı olarak hukuki ve kurumsal bir nitelik taşımaktadır.

Daha yakın dönemde Kaba (2024), madencilik sektörünün Gine'nin kalkınması üzerindeki sosyoekonomik etkilerini incelemiştir. Dakar'da düzenlenen 3. Uluslararası Ekonomi Konferansı'nda sunulan bu çalışma, özellikle son dönem için ulusal istatistikler ve uluslararası kuruluş verilerine dayanan ağırlıklı olarak betimleyici bir yaklaşım benimsemekte ve madencilik sektörünün GSYH içindeki payını (2021'de %16,7) öne çıkarmaktadır. Analiz, madenlerin büyüme ve döviz gelirleri açısından temel bir sütun olduğunu göstermekte; bununla birlikte küresel fiyat oynaklığı ve düzenleme zafiyetleri nedeniyle Gine ekonomisinin kırılganlığına dikkat çekerek, yerel geri dönüşleri azamiye çıkaracak daha kapsayıcı kamu politikalarına ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir.

Son olarak Ouattara (2025), gelişmekte olan ülkelerin KDV sistemlerine ilişkin karşılaştırmalı analizinde, Gine'nin uyumsuzluk ve muafiyet politikaları nedeniyle yüksek bir vergi açığı (tax gap) sergilediğini göstermektedir. Stokastik sınır yöntemini kullanarak, Gine KDV sisteminin düşük etkinliğinin büyümeyi destekleme kapasitesini önemli ölçüde sınırladığını ortaya koymaktadır. Yazar, kurumsal güçlendirme ve vergi teşviklerinin rasyonelleştirilmesini önermektedir.

2.2.2. Diğer Ülkeler Üzerine Yapılan Çalışmalar

Çok sayıda ampirik çalışma, özellikle Afrika'da olmak üzere farklı ulusal bağlamlarda maliye politikası ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmalar, mali araçların ekonomik performansı hangi kanallar üzerinden etkilediğini anlamak açısından önemli bulgular sunarken, aynı zamanda her ülkenin yapısal özgünlüklerinin ve etki mekanizmalarının farklılaşabileceğini ortaya koymaktadır.

CEMAC ülkelerine odaklanan bir çalışmada Ekodo ve Ngomsi (2017), 1967–2016 döneminde ticari açıklığın büyüme üzerindeki etkisini analiz etmektedir. Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi (GMM) ile tahmin edilen dinamik bir panel çerçevesinde, açıklık oranı (ihracat + ithalatın GSYH'ye oranı) ve bazı makroekonomik kontrol değişkenleri kullanılmıştır. Sonuçlar, açıklığın büyüme üzerinde pozitif ancak istatistiksel olarak anlamsız bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, ülkelerin ticaretin serbestleşmesinden tam anlamıyla yararlanamadığını, bunun da başta hammaddeye aşırı bağımlılık ve üretim yapısındaki

zayıf çeşitlendirme olmak üzere çeşitli yapısal nedenlere dayandığını düşündürmektedir. Yazarlar, yerel dönüşümü (katma değerli üretimi) güçlendiren ihracat politikalarını ve ticaret yönetişiminin iyileştirilmesini önermektedir.

Keho (2017), Fildişi Sahili örneğinde uzun dönem yıllık verilerle ticari açıklığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini değerlendirir. Çalışmada seri bütünleşme derecesi Phillips-Perron ve KPSS testleriyle belirlendikten sonra, ARDL Sınır testi yöntemi kullanılarak reel GSYH, sermaye, emek ve açıklık derecesi arasında eşbütünleşme ilişkisinin varlığı sınanmıştır. Bulgular, uzun dönemde açıklığın büyüme üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu; kısa dönem etkilerin ise daha nüanslı kaldığını göstermekte ve ticari entegrasyonun kazanımlarının ağırlıkla yapısal dönüşüm süreciyle beraber uzun vadede ortaya çıktığını doğrulamaktadır.

Kongo-Brazzaville'e uygulanan ampirik bir çalışmada Moussavou (2017), bir regresyon modeli çerçevesinde vergi yapılarının büyüme üzerindeki etkisini değerlendirmiştir. Analizde gelir vergileri, kurumlar vergisi ile mal ve hizmet vergileri ayrıştırılmıştır. Uzun dönemde gelir vergileri ile mal ve hizmet vergileri, devlet gelirleri ve kamu transferlerinin ekonomik büyüme üzerinde anlamlı etkileri olduğu; kısa dönemde ise yalnızca kurumlar vergisi ve transferlerin belirgin bir etki gösterdiği bulunmuştur. Çalışma, maliye politikasının tutarlı biçimde yönetilmesi gereğini vurgulamakla birlikte, kullanılan modellemenin karmaşık yapısal dinamikleri tam olarak yakalayamadığını belirtmek gerekir.

IMF için yapılan bir çalışmada Barhoumi vd. (2018), 1990–2015 döneminde Sahra Altı Afrika'dan geniş bir ülke örnekleminde kamu yatırımının etkinliğini analiz etmişlerdir. Yazarlar, fiziksel altyapı göstergeleri ile kamu sermayesi verilerini birleştirerek veri zarflama analizi temelli etkinlik sınırı yaklaşımıyla bir yatırım etkinliği endeksi oluşturmuş, ardından bu endeksin belirleyicilerini panel regresyon yöntemiyle açıklamışlardır. Sonuçlar, Sahra Altı Afrika ile yükselen bölgeler arasında önemli bir etkinlik açığı (efficiency gap) bulunduğunu; bunun özellikle kamu yatırımı yönetiminin zayıflığı ve kurumsal kaliteyle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Bölgesel nitelikte başka bir katkıda Noah ve Fambon (2019), Orta Afrika Ekonomik ve Parasal Topluluğu (CEMAC) ülkeleri arasındaki stratejik mali etkileşimleri ve bunun doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki etkisini incelemektedir.

Bulgular, mekânsal otoregresif model ve yerçekimi (gravity) modeli kullanarak, bu teşvik edici etkileşimlerin doğrudan yabancı yatırım akımlarını artırdığını göstermektedirler. Çalışma, bölgesel entegrasyon alanlarında maliye politikasının rekabet gücünü artıran bir araç hâline gelebileceğini işaret etmektedir. Bununla birlikte söz konusu çalışma, vergileme ile ulusal ekonomik büyüme arasındaki doğrudan bağlantıyı ele almamaktadır.

Maxime ve Toussaint (2019), 1970–2016 döneminde UEMOA'dan altı ülkede maliye politikasının büyüme üzerindeki etkisini analiz etmektedir. İçsel büyüme modeli çerçevesinde, kurumlar vergisi yapısına bağlı doğrusal eksiklikleri yakalamak için panel yumuşak geçişli regresyon (PSTR) modelini kullanana çalışmada tahminler, kâr vergisinin büyümeyi, gecikmeli etkin oran %12,7'nin altında kaldığında teşvik ettiğini; ancak bu kritik eşiğin üzerinde büyüme açısından olumsuz hâle geldiğini göstermektedir. Yazarlar, gelir mobilizasyonu ile ekonomik dinamizmi uzlaştırmak için daha az bozucu ve daha iyi hedeflenmiş bir vergi sistemi gerektiği sonucuna varmışlardır.

Nijerya örneğinde Obaretin ve Monye-Emina (2019), petrol vergilendirmesinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini, onlarca yılı kapsayan yıllık veriler üzerinde uygulanan doğrusal regresyon modeliyle incelemektedir. Çalışma, petrol kâr vergisi (petroleum profit tax [PPT]), toplam gelirler ve diğer kamu gelir kaynaklarını ayrıştırmaktadır. Sonuçlar, PPT'nin reel GSYH üzerinde pozitif ve anlamlı bir etki yarattığını, bunun petrol rantının faaliyetlerin finansmanındaki merkezi rolünü yansıttığını göstermektedir. Buna karşın, diğer gelir bileşenleri kötü yönetildiğinde nötr ya da negatif etki gösterebilmektedir. Yazarlar, bu büyüme stratejisinin uluslararası petrol fiyatlarının oynaklığına karşı kırılgan olduğunu da ifade etmektedir.

Sahra Altı Afrika'nın geneline odaklanan Bayraktar (2019), kamu yatırımının bölgede neden sıklıkla beklenenden düşük büyüme kazançları ürettiğini anlamayı amaçlamaktadır. Bulgular, gelir düzeylerine göre ülke gruplarını ayıran panel büyüme modeliyle, kamu yatırımının reel GSYH üzerindeki etkisinin harcamaların istikrarına ve kurumsal kaliteye güçlü biçimde bağlı olduğunu göstermektedir. Yatırım, oynak ve yüksek yolsuzluk ortamında uygulandığında büyüme etkisi zayıf, hatta negatif

olabilmektedir. Buna karşılık bütçe yönetişiminin daha sağlam olduğu ülkelerde kamu yatırımı, ekonomik faaliyet üzerinde pozitif ve anlamlı bir etki üretmektedir.

Tounsi vd. (2019) ise Fas'ta vergi çabasını ve kaynak mobilizasyon potansiyelini değerlendirmek amacıyla tesadüfi etkiler (random effects) içeren bir panel model önermektedir. Çalışma, Fas'ın 2016'da %18,6'lık vergi baskısı ile pek çok benzer ülkeye kıyasla daha yüksek bir vergi potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, ülkenin belirli bir bütçe manevra alanına sahip olduğuna işaret etse de muafiyetler ve dar vergi tabanı nedeniyle maliye politikasının etkinliğinin sınırlı kaldığı vurgulanmaktadır. Çalışmanın temel sınırlılığı, vergi çabası ile uzun dönem ekonomik performans arasındaki bağı açık biçimde kurmamasıdır.

Akinbode vd. (2020), 2005–2018 döneminde 37 Sahra Altı Afrika ülkesinde yolsuzluk ve hükümet etkinliğinin insani gelişme üzerindeki etkisini Sistem GMM tahmincisiyle değerlendirmiştir. İnsani gelişme, İGE (HDI) üzerinden ölçülürken; yönetişim değişkenleri Dünya Bankası göstergelerinden alınmaktadır. Sonuçlar, hükümet etkinliği, ekonomik büyüme ve sağlık harcamalarının İGE'yi anlamlı biçimde artırdığını; buna karşılık yolsuzluğun, diğer faktörler kontrol edildiğinde her zaman istatistiksel olarak anlamlı bir etki göstermediğini ortaya koymaktadır. Yazarlar, kurumların kalitesini ve kamu kaynak yönetimini güçlendirmenin büyümeyi kalıcı sosyal ilerlemeye dönüştürmede temel bir kaldıraç olduğu sonucuna varmaktadır.

Türkiye örneğinde Turan (2020), kamu borcunun büyüme üzerindeki etkilerini yıllık verilerle ARDL ve NARDL modelleri kullanarak analiz etmiştir. Yazar, toplam borç, iç borç ve dış borcu ayrıştırarak bu değişkenlerin reel GSYH ile ilişkilerini incelemektedir. Sonuçlar, toplam borcun uzun dönemde sağlam/robust bir etkisi olmadığını; ancak borç artışlarının kısa vadede büyüme üzerinde anlamlı biçimde negatif bir etki doğurduğunu göstermektedir. Dış borç, makul düzeylerde kaldığında büyümeyi destekleyebilir görünürken, iç borcun uzun dönemde istikrarlı bir ilişki sergilemediği belirtilmektedir. Çalışma, borcun toplam hacminden ziyade borç yapısının ve sürdürülebilirliğinin daha belirleyici olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2000–2016 döneminde Sahra Altı Afrika'dan 22 ülkeyi kapsayan bir örneklem üzerinde Mogota (2021), vergi gelirlerinin mobilizasyonunu yönetişim ve üretim

yapısıyla ilişkilendirerek panel veri analiz tahminleri kullanmıştır. Sonuçlar, özellikle yolsuzluğun kontrolü, hükümet etkinliği ve hukukun üstünlüğü gibi yönetişim göstergelerinin zorunlu kamu gelirleri/GSYH oranını anlamlı biçimde artırdığını; buna karşılık dış ticarete ve dış borçlanmaya bağımlılığın gelir performansını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Çalışma ayrıca sektörel yapının önemini ortaya koymaktadır. Tarım ve imalat sektörlerinin gelişmesi vergi tabanını desteklerken, yüksek kayıt dışılık ve dış yardımlar iç kaynak mobilizasyon çabasını zayıflatabilmektedir.

Maurime (2021), 1982–2019 döneminde Kamerun'da dış kamu borcuyla finansman ve ekonomik büyümeyi incelemektedir. Çalışmada, ARDL modeli ve sınır testi yaklaşımı kullanılarak borç stoku, borç servisi, ticari açıklık ve enflasyonun reel GSYH üzerindeki etkilerinin tahmin edilmesi amaçlanmaktadır. Tahminler, hem kısa hem uzun dönemde dış borç ve borç servisinin büyüme üzerinde negatif ve anlamlı bir etki yarattığını, ticari açıklığın kısa dönemde pozitif etki gösterdiğini ve enflasyonun büyümeyi baskıladığını ortaya koymaktadır. Çalışma, borçlanmanın kontrol altında tutulması ve borç kaynaklarının kullanım etkinliğinin artırılması gerektiği sonucuna varmakta, ancak sektörler arası aktarım kanallarını açık biçimde modellememektedir.

Omar ve Aya (2021), Fas üzerine odaklanan araştırmalarında kurumlar vergisi ile yatırım arasındaki ilişkiyi çift yönlü bir yaklaşımla incelemişlerdir. Çalışmada makroekonomik düzeyde, vergi baskısındaki bir azalmanın yatırımı nasıl etkilediğini analiz etmek için yapısal VAR (SVAR) modeli kullanılmıştır. Mikroekonomik ölçekte ise firma verileriyle panel regresyon aracılığıyla kurumlar vergisinin etkisi tahmin edilmiştir. Bulgular, kurumlar vergisindeki düşüşün yatırım üzerinde zayıf düzeyde pozitif bir etkisi olduğunu; ancak yatırımın belirleyiciliğinde firmaların nakit akışı gibi başka etkenlerin daha baskın kaldığını göstermektedir. Ayrıca kurumlar vergisinin düşürülmesi, başka gelir kaynaklarıyla telafi edilmezse bütçe açığı yaratmaktadır.

Bunje vd. (2022), Afrika ülkeleri panelinde ticari açıklığın büyüme üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Ticaret/GSYH oranı, ihracat ve ithalat gibi birden fazla ölçüden ana bileşenler analiziyle elde edilen bileşik bir açıklık endeksi oluşturan yazarlar, açıklığın olası içselliğini dikkate almak çeşitli teknikler kullanmışlardır. Bulgulara göre, kıta ölçeğinde toplam ticaret, ihracat veya bileşik endeksle ölçülen

açıklık kişi başına GSYH üzerinde anlamlı biçimde pozitif etkiye sahipken; ithalat bileşeninin etkisi negatif çıkmakta ve dolayısıyla ticaret yapısının büyüme açısından belirleyici olduğunu düşündürmektedir.

Konaté ve Sountoura (2022), 1996–2017 döneminde UEMOA'nın sekiz ülkesinde yolsuzluğun büyüme üzerindeki etkisini panel verilerle incelemektedir. Hausman testi sonrasında seçilen sabit etkiler modeli ile dinamik model tahmin edilmektedir. Sonuçlar, yolsuzluk, reel GSYH, büyüme oranı ve borç servisi değişkenlerinin yatırım üzerinde pozitif ve anlamlı etkileri olduğunu, buna karşılık kamu harcamalarının yatırımı baskıladığını göstermektedir. Dinamik model ayrıca, bölgede siyasi istikrarsızlığın yolsuzluğu beslediğini ortaya koymakta ve kurumsal kalitenin ekonomik performansın merkezî belirleyicisi olduğunu teyit etmektedir.

Diedhiou'nun (2023) doktora tezi, UEMOA alanına odaklanmakta ve yakın dönemde gelir eşitsizlikleri, bütçe politikası ve ekonomik büyüme arasındaki bağları incelemektedir. Yazar, eşbütünleşme modellerini (VECM) dinamik panel tahminleriyle birleştirerek, yüksek eşitsizliklerin büyümeyi yavaşlattığını buna karşılık kamu harcamalarının bileşimi ile mali kurumların kalitesinin eşitsizliklerin azaltılmasında belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Bulgular, Birlik üyesi ülkelerde bütçe politikalarının daha iyi hedeflenmiş yatırım ve sosyal harcamalara yönlendirilmesini, ayrıca vergilemenin artan oranlılığının ve etkinliğinin artırılmasını savunmaktadır.

Maïga vd. (2023), Mali örneğinde 1990–2021 dönemi için ARDL modeli kullanmaktadır. Bulgular, uzun dönemde kamu harcamaları ile gelir vergisinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir. Yazarlar, maliye politikasının büyüme üzerindeki etkisini güçlendirmek için tüketim harcamaları yerine üretken yatırım harcamalarının önceliklendirilmesini önermektedir. Ancak çalışma, dolaylı vergiler gibi diğer mali bileşenleri dikkate almadığından kapsamı sınırlı kalmaktadır.

Mveimbi Gnéba vd. (2023), 1990–2019 döneminde Kamerun'da kamu borcu ile büyüme arasındaki ilişkiyi incelemektedir. ARDL modeli ve Pesaran eşbütünleşme testi kullanılarak, bağımlı değişken olarak reel GSYH ele alınmakta; açıklayıcı değişkenler arasında toplam kamu borcu, yatırım, enflasyon ve ticari açıklık yer

almaktadır. Bulgular, kısa dönemde borcun büyümeyi nispeten destekleyici bir etkisi olduğunu (konjonktürel faaliyet desteği olarak yorumlanabilecek biçimde), buna karşın uzun dönemde "borç baskısı (debt overhang)" hipoteziyle uyumlu şekilde negatif ve anlamlı bir etki ortaya koyduğunu göstermektedir. Yazarlar, borç sürdürülebilirliğinin güçlendirilmesini ve borçlanmanın yüksek verimlilik sağlayan projelere yönlendirilmesini tavsiye etmektedir.

Narh (2023), Gana örneği ve Afrika'daki karşılaştırmalı deneyimler üzerinden "kaynak laneti" tartışmasını yeniden ele alan bir literatür taraması yaklaşımı benimsemektedir. Yazar, madencilik ve petrol sektörlerine dair güncel ampirik çalışmaları gözden geçirerek, rantın sürdürülebilir kalkınmaya dönüştürülmesinde kurumların rolüne özellikle odaklanmaktadır. Çalışma, yönetişim çerçeveleri zayıf olduğunda kaynak işletiminin kapsayıcı büyüme açısından düşük geri dönüşlerle, önemli çevresel maliyetlerle ve toplumsal gerilimlerle birlikte seyrettiğini göstermektedir. Buna karşılık şeffaflığı, gelir yönetimini ve yerel içeriği güçlendiren ülkeler, rantı daha fazla üretken yatırıma dönüştürebilmektedir.

Youbi Pouepi ve Cabral (2023), 2002–2020 döneminde 30 Afrika ülkesi için kurumların (kurumsal kalite) doğrudan yabancı yatırımlar ile büyüme arasındaki ilişkide oynadığı rolü incelemektedir. Yazarlar, kısa ve uzun dönem etkilerini ayırt etmeye imkân veren Pooled Mean Group (PMG) tahmincisiyle panel ARDL modelini kullanmışlardır. Bulgular, uzun dönemde kurumsal kalitenin doğrudan yabancı yatırım akımlarının büyüme üzerindeki etkisini anlamlı biçimde güçlendirdiğini; özellikle hukukun üstünlüğü, ifade özgürlüğü, düzenleyici kalite ve siyasi istikrar kanalları üzerinden bu etkinin belirginleştiğini göstermektedir. Çalışma, ülkelerin doğrudan yabancı yatırımlardan tam anlamıyla fayda sağlayabilmelerinin, yönetişimde kayda değer iyileştirmeler yapılmasına bağlı olduğunu vurgulamaktadır.

Afrika Kalkınma Bankası'nın bir raporuna göre, vergi gelirleri kıtanın yapısal dönüşümünü finanse etmek için hâlâ yetersizdir. Rapor, reform çabalarına rağmen birçok ülkede vergi baskısının düşük kaldığını ve bunun kamu yatırım kapasitesini sınırladığına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda büyümeyi desteklemek için mali politika reformlarının ve yasa dışı mali akımlarla mücadelenin önemi ifade edilmektedir. Ancak rapor daha çok plan odaklı bir çerçeve sunmakta; verginin GSYH

üzerindeki etkisini nicel olarak değerlendiren ampirik modeller kullanmamaktadır (BAD, 2024).

Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (UEMOA) ülkelerine ilişkin bir analizde Dossa ve Bakena (2024), internet ve mobil penetrasyon gibi göstergeler üzerinden vergisel dijitalleşmenin vergi gelirlerini artırmada anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Genelleştirilmiş en küçük kareler (GLS) içeren panel modelle, bu modernleşmenin yolsuzlukla mücadele önlemleri ve finans sektörünün gelişimiyle birlikte mali kapasiteyi yükseltebileceğini ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte, söz konusu gelir artışlarının büyüme üzerindeki etkisi açık biçimde modellenmemiştir.

ECOWAS düzeyinde Okunlola vd. (2024), 1999–2021 döneminde Batı Afrika'daki 15 ülkede kamu harcamaları ile büyüme arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Statik ve dinamik panel yöntemlerini (POLS, FMOLS, DOLS ve dinamik spesifikasyonlar) birleştirerek, toplam kamu harcamalarının ortalama olarak reel büyüme üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedirler. Bununla birlikte, yolsuzluk ve çatışma göstergelerinin eklenmesi, bu kurumsal faktörlerin harcama etkisini güçlü biçimde şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. İyi yönetişim büyüme destekleyici etkiyi güçlendirirken, siyasi istikrarsızlık bu etkiyi zayıflatmaktadır. Yazarlar, bölgede bütçe politikasının etkinliğinin kurumsal kaliteye yakından bağlı olduğu sonucuna varmaktadır.

Mose (2024), Kenya örneğini ele alarak 1990–2020 dönemine ait yıllık veriler üzerinden kamu harcamaları, yolsuzluk ve demokrasinin büyüme üzerindeki birleşik etkilerini analiz etmektedir. Yazar, Sistem GMM yöntemini kullanarak etkileşim terimleri içeren dinamik bir büyüme modeli tahmin etmektedir. Bulgular, tek tek ele alındığında kamu harcamaları, yolsuzluğun azalması ve demokrasinin derinleşmesinin büyümeyle pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir. Ancak etkileşim terimleri, yolsuzluğun sürdüğü veya kurumların zayıf olduğu bir ortamda yüksek harcamaların bu olumlu etkiyi zayıflatabileceğini, hatta tersine çevirebileceğini ortaya koymaktadır. Çalışma, kamu harcamalarını sürdürülebilir büyümeye dönüştürmede kurumsal kalitenin kritik önemine vurgu yapmaktadır.

Stameski vd. (2024), İskandinav ülkelerinden oluşan bir panelde çevresel vergilendirme ile makroekonomik performans arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Çalışma, 2013–2022 dönemini kapsayan dinamik panel modellerini kullanmakta olup, karbon vergileri, enerji vergileri ve kirlilik vergilerine odaklanmaktadır. Bulgular, enerji ve ulaştırma kaynaklı vergi gelirlerinin, kişi başına düşen GSYH ile ölçülen ekonomik gelişme üzerinde anlamlı ve pozitif etkiler yarattığını göstermektedir. Ayrıca, kirlilikten elde edilen vergi gelirlerinin kişi başına düşen GSYH üzerinde pozitif ancak istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma, çevresel vergilendirmenin, tutarlı bir maliye politikası çerçevesinde tasarlanması koşuluyla, büyüme ile uyumlu olabileceğini ortaya koymaktadır.

Burkina Faso'ya ilişkin yakın tarihli bir makalede Bouda ve Kane (2025), 2003–2023 dönemini kapsayan yıllık verilerle kamu yatırımının büyüme üzerindeki etkisini incelemektedir. ARDL modeli kullanarak toplam kamu yatırımının etkisini sektörel bileşenlerinden ayırmaktadır. Bulgular, toplam düzeyde kamu yatırımının reel GSYH üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu, bunun da verimsizlik ve kötü kaynak tahsisi sorunlarına işaret ettiğini göstermektedir. Buna karşın bazı kalemler (özellikle ekonomik altyapı ve ekipman harcamaları) büyümeye pozitif katkı yapmaktadır. Bu da harcamanın hacmi kadar niteliği ve bileşiminin de belirleyici olduğunu vurgulamaktadır.

Mohamadou (2025), 1988–2017 döneminde 23 Sahra Altı Afrika ülkesini inceleyerek kamu yatırımının kurumların kalitesiyle nasıl etkileştiğini analiz etmiştir. Çalışmada, Panel içinde birden fazla büyüme rejimini belirlemeye imkân veren sonlu karışım modeli (finite mixture model) kullanılmıştır. Tahminler, kamu yatırımının görece istikrarlı yönetişim ve kontrol altında bir makroekonomik ortamla karakterize edilen ülkelerde büyümeyi desteklediğini; buna karşılık siyasi/kurumsal istikrarsızlığın yüksek olduğu ekonomilerde etkinin zayıf, hatta sıfıra yakın hâle geldiğini göstermektedir. Çalışma, kamu yatırımının getirilerinde belirgin bir heterojenlik bulunduğunu ve altyapı politikaları ile kurumsal reformların tamamlayıcılığını belirtmektedir.

Senegal'e ilişkin güncel bir çalışmada Dione (2025), 1980–2021 döneminde kamu borcu, büyüme ve bütçe sürdürülebilirliği arasındaki ilişkiyi ARDL modeli ve eşbütünleşme testleriyle analiz etmektedir. Bulgular, kamu borcu oranındaki artışın hem kısa hem uzun dönemde büyüme üzerinde anlamlı biçimde negatif etki yaptığını; buna karşılık kamu yatırımı ile ticari açıklığın pozitif, enflasyonun ise olumsuz rol oynadığını göstermektedir. Yazar, borç düzeyinin kontrol altına alınması, kamu harcamalarının etkinliğinin artırılması ve borç sürdürülebilirliğini korumak için iç kaynak mobilizasyonunun güçlendirilmesi gerektiği sonucuna varmaktadır.

Son olarak, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı ve Afrika Kalkınma Bankası (BAD) raporları, Afrika ülkelerinde vergileme, kaynak bağımlılığı ve büyüme arasındaki ilişkiye dair bütüncül bir perspektif sunmaktadır. Panel ekonometrik analizlere ve vergi ile ticaret istatistiklerinin ayrıntılı kullanımına dayanan bu çalışmalar, emtia bağımlılığının yüksek olması ve iç gelir mobilizasyonunun zayıflığı nedeniyle büyümenin oynak ve kapsayıcılıktan uzak kaldığını göstermektedir. Raporlar; vergi tabanlarının çeşitlendirilmesi, yasa dışı mali akımların azaltılması ve bütçe yönetişiminin güçlendirilmesi gerektiğini vurgulayarak, kaynak rantlarının üretken yatırımlara ve sürdürülebilir büyümeye dönüştürülmesini hedefleyen politikaların önemine işaret etmektedir (BAD, 2025; United Nations, 2022a).

2.3. Mevcut Literatürdeki Boşluklar

2.3.1. Önceki Çalışmaların Değerlendirilmesi

Gine üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi, literatürün hâlâ büyük ölçüde nitel veya betimleyici yaklaşımlar tarafından domine edildiğini göstermektedir. Diallo (2013), Monemou (2015) veya Kaba (2024) gibi çalışmalar; vergi sisteminin yapısal zayıflıklarını, madencilik rantına bağımlılığı, gelir vergisinin karmaşıklığını, çok sayıdaki muafiyeti, dar vergi tabanını açık biçimde ortaya koymaktadır. Ancak bu çalışmalar, söz konusu aksaklıkları büyüme patikasıyla açık biçimde ilişkilendiren ekonometrik modellere başvurmamaktadır. Daha teknik araçlar kullanıldığında örneğin Kourouma'nın (2019) FARI modeli veya Dünya Bankası'nın KDV ve özel tüketim vergilerinin verimine ilişkin analizleri ile IMF'nin değerlendirmeleri odak daha çok gelir mobilizasyon potansiyeline ya da bütçe sürdürülebilirliğine

yönelmekte; maliye politikasının reel GSYH üzerindeki toplam etkisi ampirik olarak sınanmamaktadır. Ayrıca bu çalışmalar, çoğu kez madencilik vergilemesi, KDV veya gelir vergisini birbirinden ayrı ayrı ele almakta; vergi yapısına ilişkin bütünleşik bir bakış ve kısa/uzun dönem etkilerini sistematik biçimde ayıran bir çerçeve sunmamaktadır (Banque Mondiale, 2019; FMI, 2019).

Diğer gelişmekte olan ülkelerde yürütülen araştırmalar, metodolojik açıdan daha ileri unsurlar sağlamakla birlikte, bazı belirsizlik alanlarını da korumaktadır. Bazı çalışmalar, vergi yapısının (Moussavou, 2017), kurumlar vergisinin (Omar ve Aya, 2021), kamu harcamalarının veya borcun (Maïga vd., 2023; Maurime, 2021; Maxime ve Toussaint, 2019; Turan, 2020) etkilerini analiz etmek için regresyon modelleri veya ARDL yaklaşımlarını kullanmaktadır. Diğerleri ise gelir mobilizasyon çabasına ve yönetişim kalitesine odaklanmaktadır (Dossa ve Bakena, 2024; Mogota, 2021; Youbi Pouepi ve Cabral, 2023). Bu çalışmalar genel olarak vergi bileşiminin, borç sürdürülebilirliğinin, ticari açıklığın ve kurumsal kalitenin büyümeyi güçlü biçimde koşullandırdığını göstermektedir. Ancak çoğu zaman tek bir kanal (belirli bir vergi türü, borç, kamu yatırımı veya doğrudan yabancı yatırımlar) ele alınmakta; vergi mimarisi bir bütün olarak nadiren incelenmektedir. Bu durum, maliye politikalarının genel reformuna ilişkin önerilerin uygulamaya dönük kapsamını sınırlamaktadır.

Metodolojik düzeyde de çeşitli sınırlılıklar öne çıkmaktadır. Bir yandan, çalışmaların büyük bölümü yıllık verilere ve temelde statik modellere dayanmakta; bu da uyum mekanizmalarını ve kısa/uzun dönem etkileri arasındaki farkları eksik yakalamaktadır. İçsellik (endogeneity), ülkeler arası yatay bağımlılık (cross-sectional dependence) veya kaynak zengini ekonomilerde mali tepkilerin heterojenliği gibi meseleler çoğu kez sistematik biçimde ele alınmamaktadır. Diğer yandan, çok az çalışma; aynı anda gelir yapısını (doğrudan vergiler, KDV, ticaret vergileri, madencilik vergilemesi), harcama bileşimini (cari vs sermaye), dışsal değişkenleri (açıklık, borç) ve yönetişim kalitesini tek bir dinamik çerçevede birleştirmektedir.

Sonuç olarak, gerek Gine'ye odaklanan gerekse benzer ülkeleri inceleyen mevcut literatür, maliye politikasının büyüme açısından önemini açık biçimde ortaya koymakla birlikte; kısa ve uzun dönemde mali ve bütçesel araçların farklılaşan etkilerini ayırt edebilen bütünleşik değerlendirmeleri nadiren sunmaktadır. Bu boşluk,

bu çalışmada Gine'ye uygulanan zaman serisi analizi yaklaşımın benimsenmesini gerekçelendirmektedir. Böylece maliye politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi tutarlı biçimde nicel olarak ölçülerek, Gine örneğine uygun ve uygulamaya dönük politika önerileri üretilebilecektir.

2.3.2. Bu Çalışmanın Gerekçesi

Gine üzerine yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ışığında ilk tespit, araştırmaların büyük bölümünün ya vergi sisteminin belirli bir parçasına (madencilik sektörü, gelir vergisi, KDV) ya da yalnızca kamu gelirlerini mobilize etme kapasitesine odaklandığıdır. Diallo, Monemou, Kaba, Kourouma'nun katkıları ile Dünya Bankası, IMF ve Ouattara'nın raporları; Gine vergi mimarisinin zayıflıklarını (madencilik rantına bağımlılık, dar vergi tabanı, rejimlerin karmaşıklığı, KDV'nin düşük verimliliği) ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır. Ancak bu çalışmalar, maliye politikaları, kamu harcama yapısı ve büyüme patikası arasındaki genel (bütüncül) ilişkiyi doğrudan modellememektedir. Büyük ölçüde betimleyici, hukuki ya da bütçe verimine odaklı kalan bu katkılar, mali şoklara karşı büyümenin kısa dönem etkilerini ve uzun dönem uyum süreçlerini de ayrıştırmamaktadır.

Diğer gelişmekte olan ülkeler üzerine yapılan çalışmalar, daha ileri ekonometrik araçları (ARDL modelleri, dinamik paneller, PSTR, mekânsal modeller, etkinlik analizleri) kullanarak bu boşluğu kısmen kapatmaktadır. Bu literatür, kurumların kalitesinin, kamu harcamalarının bileşiminin, ticari açıklığın veya borç dinamiklerinin maliye politikasının büyüme üzerindeki etkisini güçlü biçimde koşullandırdığını göstermektedir. Bununla birlikte, bu araştırmalar parçalı kalmaktadır. Heterojen ulusal bağlamlara dayanmakta, çoğu zaman tek bir araca (kurumlar vergisi, açıklık, borç, DYY, kamu yatırımı) odaklanmakta ve madencilik yoğun ekonomilerde önemli olan mali, bütçesel, dışsal ve kurumsal boyutların tümünü aynı ampirik çerçevede nadiren bir araya getirmektedir. Ayrıca Gine çoğu kez incelenen örneklemlerde yer almamakta veya yalnızca birkaç toplulaştırılmış gösterge üzerinden temsil edilmektedir.

Bu bağlamda önerilen çalışma, hem bilimsel açıdan hem de kamu politikası açısından güçlü biçimde gerekçelendirilmekte ve metodolojik düzeyde, önemli bir katma değer sağlamaktadır. Gine için zaman serisi analizi, mali ve bütçe politikasının

farklı bileşenlerinin kısa ve uzun dönem etkilerini ayırt etmeye imkân veren ARDL modeli temelinde ele alınmaktadır. Gine deneyimini benzer yapısal kısıtlarla karşılaşan ülkelerin deneyimiyle ince bir biçimde ilişkilendirmeye olanak tanımaktadır.

İktisadi içerik açısından araştırma, maliye politikasına bütünleşik bir yaklaşım getirmesiyle öne çıkmaktadır: yalnızca madencilik gelirleriyle veya tek bir vergi türüyle sınırlı kalmamakta; aynı anda toplam gelirleri, dış ticaret vergilemesini ve harcama yapısını (cari ve yatırım harcamaları) dikkate almaktadır. Bu değişkenlerin büyümeye ortak katkısını ölçerek çalışma, mevcut parçalı teşhisleri aşmayı ve hangi mali/bütçesel kaldıraçların gerçekten büyüme ürettiğini, bunun hangi dönemde (kısa/uzun) gerçekleştiğini belirlemeyi mümkün kılmaktadır.

Son olarak kamu politikaları açısından bu çalışmanın önemi iki yönlüdür. Bir yandan, yüksek ölçüde çıkarıcı sektörlere (madencilik) bağımlılığın ve büyük altyapı ihtiyaçlarının bulunduğu bir ortamda, vergi baskısının artırılması, harcamaların yeniden tahsisi ve yönetişimin güçlendirilmesi arasında yapılacak tercihlerde Gine makamlarına sağlam bir ampirik çerçeve sunmaktadır. Bu yönüyle çalışma, literatürde önemli bir boşluğu doldurmakta ve Gine'de daha sürdürülebilir ve kapsayıcı büyümeyi destekleyen maliye politikalarının tasarımına yönelik uygulanabilir (operasyonel) çıkarımlar sunmayı amaçlamaktadır.

3.BÖLÜM

3.VERİ SETİ VE METODOLOJİ

3.1. Kullanılan Araçların Tanıtımı

3.1.1. Ekonometrik Araçlar

Bu bölüm, bu araştırma kapsamında yürütülen ampirik analizin metodolojik temellerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Temel hedef, Gine'de vergi politikaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi titizlikle incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Gine'ye uygulanan zaman serisi analizi ampirik, metodolojik ve pratik gerekçelere dayanmaktadır.

Zaman serisi analizi, 2015'in birinci çeyreğinden (2015Q1) 2023'ün birinci çeyreğine (2023Q1) kadar olan dönemi kapsayan üç aylık makroekonomik verilerin kullanımına dayanmaktadır. Amaç, Gine örneğinde, maliye politikası araçlarının reel GSYH büyümesi üzerindeki kısa ve uzun dönem dinamik etkilerini belirlemektir. Bu sektörel seçme ölçütü, mali ve makroekonomik verilerin erişilebilirliği ve karşılaştırılabilirliği gerekliliği ile tercih edilmiştir. Bu metodolojik yaklaşım, Gine'ye özgü dinamiklerin derinlemesine analizini amaçlamaktadır. Bu sayede araştırmanın sonuçları bağlamsal bir bakışla güçlendirilebilir.

Bu çalışma, analiz sürecinin farklı aşamalarında kullanılan üç istatistiki aracın (Microsoft Excel ve EViews) birlikte kullanımına dayanmaktadır. Bu yazılımların tercih edilmesi; etkinlik**,** doğruluk ve tamamlayıcılık kaygılarına dayanmakta olup, her biri ekonomik verilerin yönetimi, işlenmesi ve tahmin edilmesinde belirli bir işlev üstlenmektedir.

Microsoft Excel, veri tabanının yapılandırılmasına yönelik ön hazırlık aşamasında başlıca araç olarak kullanılmıştır. Excel; istatistiksel serilerin düzenlenmesini, zaman formatlarının standartlaştırılmasını (aylık verilerin üç aylık frekansa dönüştürülmesi), eksik değerlerin tespit edilip ele alınmasını ve bazı değişkenlerde ilk logaritmik dönüşümlerin yapılmasını mümkün kılmıştır. Otomatik hesaplama ve grafik görselleştirme özellikleri sayesinde Excel, derinlemesine

ekonometrik analiz öncesinde verilerin tutarlılığını ve kalitesini güvence altına almak açısından pratik bir araç olarak tercih edilmiştir.

EViews (Econometric Views), daha sonra tek değişkenli zaman serisi modellerinin tahmini için, yalnızca Gine örneği kapsamında kullanılmıştır. Bu yazılım, makroekonomik verilerin işlenmesindeki performansıyla tanınmakta ve geniş bir istatistiksel test yelpazesi sunmaktadır: durağanlık testleri (ADF, PP, KPSS), eşbütünleşme testleri (Bounds Test), ARDL modellerinin tahmini, kısa ve uzun dönem etkilerinin analizi ile tanı (diagnostik) testleri (otokorelasyon, değişen varyans/heteroskedastisite, normallik, CUSUM, CUSUMSQ grafikleri ve yinelemeli (recursive) katsayılar aracılığıyla istikrar testleri). EViews'in sezgisel arayüzü, tahmin sürecini ve sonuçların grafiksel yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

Bu üç aracın birlikte kullanımı, veri hazırlığından ekonometrik sonuçların yorumlanmasına kadar uzanan süreçte titiz ve tutarlı bir işlem zinciri kurulmasını sağlamış, aynı zamanda uygulamalı iktisat araştırmalarında beklenen metodolojik standartlara uyumu güçlendirmiştir.

3.1.2. Yazım Araçları

Modellerin hazırlanması ve tahmini için kullanılan ekonometrik yazılımlara ek olarak, bu çalışma; yazım, bibliyografik yönetim, doküman taraması ve dil desteğine yönelik çeşitli araçlardan yararlanmaktadır. Bu araçların kullanımı; kaynakların izlenebilirliğini, metnin açıklığını ve çalışmanın genel tutarlılığını, referansların toplanmasından tezin nihai biçimlendirilmesine kadar olan süreci güvence altına almayı amaçlamaktadır.

Microsoft Word, temel yazım aracı olarak kullanılmıştır. Bölümlerin yapılandırılması, kısımların ve alt başlıkların düzenlenmesi ile belgenin akademik gerekliliklere uygun biçimde sayfa düzeninin oluşturulmasında Word'den yararlanılmıştır. Word ayrıca tabloların, şekillerin ve ekonometrik sonuçların metne entegre edilmesini kolaylaştırmış; başlıklar, ana metin, dipnotlar ve açıklamalar gibi biçem unsurlarının uyumlaştırılmasına imkân vermiş ve düzeltme ile izleme özellikleri sayesinde metnin aşamalı olarak gözden geçirilmesine katkı sağlamıştır.

Zotero, literatürün sistematik biçimde yönetilmesi için kullanılmıştır. Bu araç, kullanılan bilimsel makaleler, kurumsal raporlar ve kitaplardan oluşan düzenli bir

kütüphanenin oluşturulmasını, sınıflandırma ve arşivlemeyi kolaylaştırmıştır. Zotero ayrıca metin içi atıfların üretilmesi ve seçilen kaynakça stiline göre nihai bibliyografinin otomatik oluşturulmasında kullanılarak, atıf tutarsızlıkları ve kaynak gösterme hatalarının azaltılmasına katkı sunmuştur.

Harzing's Publish or Perish, doküman taraması aşamasında ilgili çalışmaların hızlı biçimde belirlenmesi ve belgelere daha etkin erişim sağlanması amacıyla kullanılmıştır. Google Scholar gibi akademik arama motorlarından yararlanan bu araç, araştırma temasıyla (maliye politikası, ekonomik büyüme, vergi gelirleri, yönetişim, ARDL/PMG) ilişkili makalelerin tespitini ve bazı kaynakların hızlı şekilde taranmasını kolaylaştırmıştır. Ayrıca atıf sayıları, yazarlar ve dergiler gibi yararlı bibliyometrik bilgilerin elde edilmesine imkân tanıyarak, daha etkili ve daha güncel çalışmaların seçilmesine yön vermiştir.

Farklı yabancı dillerdeki belgelerden yararlanmak ve dil kalitesini artırmak amacıyla çeviri ve destek araçları da kullanılmıştır. *DeepL*, özellikle kaynakların İngilizce veya Fransızca olduğu durumlarda belge ve metin parçalarının çevrilmesinde kullanılarak, bu içeriklerin literatür taramasına entegre edilmesini kolaylaştırmıştır. Son olarak, bir yapay zekâ aracı olan *ChatGPT,* dilsel destek kapsamında bazı cümlelerin düzeltilmesi ve yeniden ifade edilmesi, belirli kavramların yer yer açıklığa kavuşturulması ve seçili pasajların çevirisine yardımcı olmak amacıyla kullanılmıştır. Bu kullanım, çalışmanın bilimsel tutarlılığını, içerik doğruluğunu ve akademik uygunluğunu korumaya özen gösterilerek, kontrollü bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Böylece Microsoft Word, Zotero, Harzing's Publish or Perish, DeepL ve ChatGPT'nin birlikte kullanımı, tezin yazınsal ve dokümantasyon kalitesini güçlendirmiş: özenli bir sunum, güvenilir kaynak yönetimi ve uluslararası literatürün daha etkin değerlendirilmesini sağlamıştır.

3.2. Zaman Serisi Analizi İçin Metodoloji

3.2.1. Verilerin Kaynakları ve Niteliği

Bu çalışmada geliştirilen zaman serisi analizi, yalnızca Gine Cumhuriyeti'ne ait üç aylık makroekonomik ve mali verilere dayanmaktadır. Bu metodolojik seçim, incelenen dönemde uygulanan maliye politikalarının Gine ekonomisi üzerindeki içsel

dinamiklerini yakalamaya, ayrıca kararların kısa ve uzun dönem etkilerini üç aylık frekansta değerlendirmeye imkân vermektedir.

Bağımlı değişken, ekonomik faaliyetin seyrini özetleyen üç aylık reel GSYH büyüme oranıdır. Bu seri, Gine Ulusal İstatistik Enstitüsü (INS) bünyesindeki Ulusal Hesaplar Direktörlüğü tarafından üretilen üç aylık ulusal hesaplardan (CNT) elde edilmiştir. Veri seti 2006Q1–2024Q3 dönemini kapsamakla birlikte analiz, mali verilerle zaman uyumu sağlamak için 2015Q1–2023Q1 aralığı ile sınırlandırılmıştır. Açıklayıcı ve kontrol değişkenleri (mali ve bütçesel nitelikte) ise Gine Ekonomi ve Maliye Bakanlığına bağlı Ulusal Öngörü ve Ekonomik Çalışmalar Direktörlüğü (DNPEC) tarafından yayımlanan aylık mali ve ekonomik işlemler tablosundan (TOFE) elde edilmiştir. TOFE, uyumlu yapısı ve aylık periyodu sayesinde üç aylık frekansa dönüştürmeye elverişli bir kamu maliyesi kaynağıdır ve Ocak 2015–Nisan 2023 dönemini kapsamaktadır. Analizin zaman tutarlılığını sağlamak amacıyla, tüm seriler veri temizleme ve yapılandırma sürecinde üç aylık formata dönüştürülmüştür.

3.2.2. Değişkenlerin Tanıtımı

Bu analizde kullanılan başlıca değişkenler iki ulusal istatistik kaynağından (INS ve DNPEC) tedarik edilmiştir.

Bağımlı değişken TCR (reel büyüme Oranı), üç aylık reel GSYH'deki yüzde (%) değişimleri ifade etmekte ve çalışmada temel performans göstergesi olarak kullanılmaktadır. Başlıca bağımsız (açıklayıcı) değişkenler vergi gelirleridir ve iki büyük kategori altında sınıflandırılmıştır:

1. Madencilik sektöründen elde edilen gelirler (SMIN): Devletin madencilik faaliyetlerini yürüten şirketlerden (özellikle boksit, altın ve demir) elde ettiği gelirleri kapsamakta ve madenciliğin ulusal ekonomideki belirleyici rolünü yansıtmaktadır.
2. Madencilik dışı sektörden elde edilen gelirler, şu alt bileşenleri içermektedir:
    - Uluslararası ticaret (CINT): Gümrük vergileri ve ihracat vergileri dâhil olmak üzere dış ticaretten kaynaklanan gelirler.
    - Doğrudan katkılar (CONDI): Gelir, servet veya kârlar üzerinden alınan vergiler gibi doğrudan vergilerden oluşan gelirler.

- Mal ve hizmetler (BISER): KDV dâhil mal ve hizmetlere uygulanan vergilerden kaynaklanan gelirler.
- Petrol ürünlerine uygulanan özel vergi (TSPP): Enerji sektörünün katkısını yansıtan, petrol ürünlerine yönelik spesifik vergi gelirleri.

Buna ek olarak, kontrol değişkenleri (kamu harcamaları) iki ayrı kalemde ele alınmıştır:

3. Cari harcamalar (DCOUR): İşleyiş giderlerini, ücretleri ve borç faizlerini temsil etmektedir. Başlıca bileşenleri; maaş ve ücretler, diğer mal ve hizmetler, sübvansiyonlar ve transferler, dış borç faizi ve iç borç faizidir.
4. Sermaye harcamaları (DCAP): Kamu yatırımları ile ekonomik ve sosyal altyapıya yönelik harcamaları kapsamaktadır. Başlıca bileşenleri, dış finansman (FINEX) ve iç yatırım finansmanıdır.

Tüm mali ve bütçesel değişkenler milyar Gine frangı (GNF) cinsinden ifade edilmiştir ve analiz frekansı ile uyumlu olacak şekilde üç aylık ve reel olarak alınmıştır. Bu sınıflandırma, farklı vergi geliri kaynaklarını ve kamu harcamalarının yönelimlerini ayırt etmeyi, dolayısıyla ekonomik büyüme üzerindeki ayrışık etkilerini değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır.

Tablo 1: Değişkenlerin Tanıtımı

Değişkenler	Tanım	Kaynak
TCR	Üç aylık reel GSYH'deki değişim (yüzde, %)	INS
SMIN	Madencilik sektöründen elde edilen gelirler (milyar GNF)	DNPEC
CINT	Uluslararası ticaretten elde edilen gelirler (milyar GNF)	DNPEC
CONDI	Doğrudan katkılardan elde edilen gelirler (milyar GNF)	DNPEC
BISER	Mal ve hizmetler üzerindeki vergi ve harç gelirleri (milyar GNF)	DNPEC
TSPP	Petrol ürünlerine uygulanan özel vergiden elde edilen gelir (milyar GNF)	DNPEC
DCOUR	Devletin cari harcamaları (milyar GNF)	DNPEC
DCAP	Devletin sermaye harcamaları (milyar GNF)	DNPEC

3.2.3. Veri Setinin İşlenmesi ve Yapılandırılması

Veri işleme, her ekonometrik analizde olduğu gibi bu çalışmada da temel bir aşamadır. Bu kapsamda verilerin temizlenmesi, zaman frekansının yeniden uyarlanması ve serilerin yapılandırılması sistematik biçimde gerçekleştirilerek kullanılan serilerin kalitesi, tutarlılığı ve karşılaştırılabilirliği güvence altına alınmıştır.

Bağımlı değişken (TCR) yüzde (%) olarak korunmuş ve ekonometrik analiz için 2015Q1–2023Q1 dönemine ait gözlemler seçilmiştir. Bu dönem, TOFE'nin aylık veri tabanında mali ve bütçesel verilerin eksiksiz biçimde mevcut olduğu aralığa karşılık gelmektedir.

Açıklayıcı ve kontrol değişkenleri (SMIN, CINT, CONDI, BISER, TSPP, DCOUR ve DCAP), TCR ile frekans uyumu sağlamak amacıyla üç aylığa dönüştürülmüştür. Bu işlem, her yıl için aylık değerlerin aşağıdaki şekilde toplanmasıyla yapılmıştır:

- 1. çeyrek: Ocak + Şubat + Mart
- 2. çeyrek: Nisan + Mayıs + Haziran
- 3. çeyrek: Temmuz + Ağustos + Eylül
- 4. çeyrek: Ekim + Kasım + Aralık

Bu aritmetik toplama yöntemi, gelir ve harcamaların toplamsal doğasıyla tutarlıdır. İnterpolasyon veya yumuşatma gibi tahmine dayalı bir işleme ihtiyaç duyulmamıştır, zira ilgili dönemde veri seti eksik gözlem içermemektedir. Uyumlaştırma sonrası tüm seriler, 2015Q1–2023Q1 dönemini kapsayan üç aylık tek bir veri setinde birleştirilmiştir.

Ekonometrik standartlara uygun olarak, açıklayıcı değişkenlerin tamamı doğal logaritmaya dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm, varyansı istikrarlaştırmak, ölçek etkilerini azaltmak ve katsayıların esneklik yorumunun yapılabilmesini kolaylaştırmak içindir. Yüzde değişim olarak ifade edilen TCR ise orijinal biçiminde bırakılmıştır. Bu yapılandırma süreci, sonraki tahminlerin kalitesini ve ampirik sonuçların sağlamlığını destekleyen belirleyici bir adımdır.

3.2.4. Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Matrisi

İlk aşamada, tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, minimum, maksimum, gözlem sayısı) incelenerek Gine için kullanılan verilerin yapısı hakkında ön bilgi edinilmiştir. Ortalama, her değişkenin merkezî eğilimini, standart sapma ise bu eğilim etrafındaki dalgalanmaların büyüklüğünü göstermektedir. Aşırı değerler (minimum ve maksimum) mali yönetimde olası performans zirvelerini veya düşük performans dönemlerini belirlemeye yardımcı olmaktadır.

İkinci aşamada Pearson korelasyon matrisi, açıklayıcı değişkenler arasındaki doğrusal ilişkileri incelemek ve olası çoklu doğrusal bağlantı (multicollinearity) sorunlarını tespit etmek için kullanılmıştır. Analiz, özellikle mal ve hizmetlerden elde edilen gelirler (BISER) ile uluslararası ticaret gelirleri (CINT) arasında ve ayrıca BISER ile cari kamu harcamaları (DCOUR) arasında yüksek korelasyonlar olduğunu göstermiştir, bu katsayılar genellikle kritik kabul edilen 0,80 eşiğine yakındır. ARDL modelinde dengesiz veya yanlı tahminleri önlemek amacıyla BISER değişkeni dışlanmış ve model daha az örtüşen ve daha anlamlı bulunan CINT ve DCOUR etrafında daraltılmıştır. Bu yaklaşım, ekonometrik model tahmininden önce çoklu doğrusal bağlantının sınırlandırılmasını öneren klasik metodolojik tavsiyelerle uyumludur (Gujarati ve Porter, 2010).

3.2.5. Durağanlık Testleri

İlk olarak, birim köklerin varlığından kaynaklanabilecek yanlılıkları önlemek üzere zaman serilerinin istatistiksel özellikleri test edilmiştir. Tanıların çapraz kontrol edilebilmesi ve yanlış yorum riskinin azaltılması için üç durağanlık testi birlikte kullanılmıştır: ADF, Phillips-Perron (PP) ve KPSS. Sonuçlar, değişkenlerin çoğunun seviyede durağan yani I(0) olduğunu; CINT ve CONDI gibi bazı mali değişkenlerin ise ancak birinci farkta durağanlaştığını yan, I(1) olduğunu göstermektedir. I(0) ve I(1) karışımı bu yapı, I(2) serilerini dışlayan ve bu tür konfigürasyonlara uygun olan ARDL modelinin tercih edilmesini gerekçelendirmektedir. Bağımlı değişkenin düzeyde durağan olması dikkat çekebilir. Her ne kadar literatürde ARDL modeli uygulamalarında bağımlı değişkenin I(1) olması gerektiği yönünde kabuller öne çıksa da Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen bu yöntemin açıklandığı çalışmada böyle bir ifade yer almamakta, bu yöntemin uygulanabilirliği konusunda en önemli engel, seriler arasında I(2) yani ikinci derecede durağan bir serinin bulunmaması açıkça belirtilmektedir.

İkinci olarak, ekonomik büyüme ile mali/bütçesel değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı, Pesaran vd. (2001) geliştirdiği sınır testi (Bounds Test) aracılığıyla ARDL çerçevesinde sınanmıştır. Elde edilen F istatistiği I(0) ve I(1) kritik sınırları ile karşılaştırıldığında üst sınırı aştığından, uzun dönemli bir ilişki yokluğu yönündeki sıfır hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla Gine'de maliye politikaları ile

ekonomik büyüme dinamikleri arasında uzun dönemli bir denge ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

3.2.6. ARDL Modelinin Seçimi ve Spesifikasyonu

Optimal gecikme uzunlukları, serbestlik derecelerini korumak ve aşırı parametreleşmeyi önlemek amacıyla en fazla iki gecikme sınırı altında Akaike bilgi ölçütü (AIC) kullanılarak otomatik belirlenmiştir. Diğer spesifikasyonlarla (özellikle R^2) yapılan karşılaştırmalar sonucunda seçilen model ARDL(2, 2, 2, 2, 1, 2, 2) olup, bağımlı değişken TCR için iki gecikme ve her açıklayıcı değişken için uygun gecikmeler içermektedir.

Kullanılan ARDL spesifikasyonu, Pesaran vd. (2001) önerdiği yapısal forma dayanmaktadır. Buna göre bağımlı değişken, hem kendi gecikmeli değerlerinin hem de açıklayıcı değişkenlerin gecikmeli değerlerinin bir fonksiyonu olarak modellenir. Bu yapı, kısa dönem ve uzun dönem ilişkilerin açık biçimde ayrıştırılmasına imkân vermektedir.

Tahmin edilen ARDL modelinin genel formu aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

$$\Delta Y_t = a_0 + \sum_{i=1}^{P} \beta_i \Delta Y_{t-i} + \sum_{j=0}^{q} \delta_j \Delta X_{t-j} + \phi_1 Y_{t-1} + \phi_2 X_{t-1} + \varepsilon_t$$

Bu denklemde birinci fark terimleri (Δ) kısa dönem etkilerini yakalarken, seviyedeki gecikmeli terimler (Y_{t-1}, X_{t-1}) uzun dönem ilişkileri temsil etmektedir. Hata düzeltme teriminin (ECM) modele dâhil edilmesi ve bu katsayının negatif ve anlamlı çıkması, bir şok sonrasında dengenin yeniden tesis edilme hızının ölçülmesini sağlamaktadır.

Sonuç olarak, kurulan ARDL modeli, maliye politikalarının büyüme üzerindeki anlık etkilerini ve daha kalıcı yapısal etkilerini aynı anda inceleyerek araştırma sorusuna yanıt vermeyi amaçlamakta, aynı zamanda Gine'ye özgü ekonomik veri özelliklerini dikkate almaktadır.

3.2.7. Teorik Beklenti ve Hipotezler

Ekonometrik analizi yönlendirmek amacıyla, katsayıların beklenen işaretlerine ilişkin hipotezler geliştirmek yararlıdır. Bu hipotezler, mevcut iktisat literatürüne dayanarak hem kısa hem de uzun dönem için oluşturulmuştur.

LN_SMIN (Madencilik Gelirleri):

Madencilik sektöründen elde edilen gelirler ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki beklenmektedir. Zira doğal kaynakların işletilmesi Gine'de kamu finansmanı ve döviz gelirleri açısından önemli bir kaynaktır. Bununla birlikte bu hipotez, kaynakların iyi yönetilmesi ve "kaynak laneti" olgusunun ortaya çıkmaması koşuluna bağlıdır (Sachs ve Warner, 2001).

LN_CONDI (Doğrudan Katkılar):

Gelir ve kurumlar vergisi gibi doğrudan vergilerin, yatırım ve tüketimi caydırma potansiyeli nedeniyle kısa dönemde negatif veya nötr bir etkiye sahip olması beklenebilir. Ancak bu gelirler üretken harcamaların finansmanında etkin biçimde kullanılırsa uzun dönemde pozitif etki ortaya çıkabilir (Barro, 1990).

LN_CINT (Uluslararası Ticaretten Elde Edilen Gelirler):

Gümrük vergileri ve ithalat-ihracat üzerinden alınan vergilerden doğan gelirlerin büyüme üzerindeki etkisi iki yönlü olabilir. Kısa dönemde, lüks veya zorunlu olmayan ürünleri hedefleyen vergiler yoluyla pozitif etki mümkündür. Ancak uzun dönemde, sınır vergilerinin yüksekliği ekonomik açıklığı ve yatırımı sınırlayabileceğinden potansiyel işaretin negatif olması da söz konusudur.

LN_TSPP (Petrol Ürünlerine Uygulanan Özel Vergi):

Bu vergi, üretim ve taşımacılık maliyetleri üzerindeki etkisi nedeniyle kısa dönemde negatif bir etki doğurabilir. Bununla birlikte elde edilen gelirlerin altyapı harcamalarına yönlendirilmesi hâlinde, uzun dönemde büyüme üzerinde pozitif etki beklenebilir.

LN_DCOUR (Cari Harcamalar):

Cari harcamaların etkisi literatürde tartışmalıdır. Uzun dönemde ağırlıkla üretken olmayan kalemlerden (maaşlar, idari işleyiş) oluşması durumunda negatif etki

beklenebilir, buna karşın kısa dönemde talebi canlandırarak tüketimi artırması nedeniyle nötr veya hafif pozitif bir etki gözlenebilir.

LN_DCAP (Sermaye Harcamaları):

Kamu yatırım harcamalarının, altyapıyı finanse etmesi, iş ortamını iyileştirmesi ve toplam verimliliği artırması yoluyla hem kısa hem de uzun dönemde belirgin biçimde pozitif etki yaratması beklenmektedir (Aschauer, 1989).

Özetle, madencilik gelirleri ve sermaye harcamaları için uzun dönemde pozitif etkiler; doğrudan vergiler ve cari harcamalar için (özellikle kötü yönlendirilmişse) belirsiz veya negatif etkiler; dış ticaret gelirleri ve petrol ürünlerine uygulanan özel vergi için ise tasarımına ve bütçe tahsisine bağlı olarak değişen etkiler beklenmektedir. Bu hipotezler, ARDL modelinin ampirik sonuçlarıyla karşılaştırılacaktır.

3.2.8. Tanılama ve İstikrar Testleri

Gine'ye uygulanan ARDL modelinden elde edilen sonuçların güvenilirliğini sağlamak amacıyla bir dizi tanı testi yapılmıştır.

Öncelikle artıklar için yapılan tanı testleri (Breusch-Godfrey, Breusch-Pagan, Jarque-Bera) şunları göstermektedir:

- Hatalar otokorelasyon içermemektedir,
- Artıkların varyansı homojendir (anlamlı değişen varyans yoktur),
- Artıklar genel olarak normal dağılıma yakındır.

Bu bulgular, modelin doğru organize edildiğini ve katsayıların yorumlanabilmesi için gerekli istatistiksel koşulların sağlandığını teyit etmektedir.

İkinci olarak, katsayıların zaman içinde kararlılığını inceleyen testler (CUSUM, CUSUMSQ ve yinelemeli tahminler) şunları göstermektedir:

- CUSUM ve CUSUMSQ eğrileri %5 kritik bantlar içinde kalmaktadır,
- Katsayılar zaman boyunca genel olarak istikrarlıdır.

Dolayısıyla bu sağlamlık testleri, parametrelerin kararlılığını ve ARDL modelinden elde edilen kısa ve uzun dönem tahminlerinin güvenilirliğini desteklemektedir.

3.3. Yöntemsel Sınırlılıklar

Her ampirik araştırmada olduğu gibi bu çalışma da kullanılan verilerin özellikleri ve benimsenen ekonometrik spesifikasyonlarla ilgili bazı yöntemsel sınırlılıklar içermektedir. Bu sınırlılıklar, elde edilen sonuçların genel geçerliliğini ortadan kaldırmasa da, ulaşılan bulguların yorumlanabileceği çerçeveyi belirlemek açısından açık biçimde belirtilmelidir.

Bu çalışmanın bazı yöntemsel sınırlılıkları vurgulanmalıdır. Birincisi, analizler 2015Q1–2023Q1 dönemini kapsayan üç aylık bir veri setine dayanmaktadır. Üç aylık frekans yıllık verilerden daha zengin olsa da, örneklem büyüklüğünün görece küçük olması (yalnızca 33 gözlem) durağanlık testlerinin gücünü sınırlayabilir ve tahmin edilen katsayıların hassasiyetini etkileyebilir. Ayrıca, özellikle madencilik gelirleri (SMIN) veya petrol ürünleri vergileri (TSPP) gibi yüksek oynaklığa sahip seriler ölçüm sorunlarına veya revizyonlara daha açık olabilir ve bu durum istatistiksel gürültüyü artırabilir.

İkincisi, ARDL yaklaşımı, ikinci dereceden bütünleşik (I(2)) değişkenlerin bulunmaması varsayımını gerektirir. ADF, PP ve KPSS testleri I(0) ve I(1) karışımı bir yapı gösterse de, sonuçlar gecikme seçimine, AIC kriterine ve spesifikasyona duyarlıdır. Çoklu doğrusal bağlantı nedeniyle BISER değişkeninin çıkarılması ekonometrik açıdan gerekçeli olmakla birlikte, bu durum modelin mali kanalların tamamını yakalama kapasitesini kısmen azaltmaktadır.

Üçüncüsü, ARDL/ECM yaklaşımı yalnızca doğrusal dinamikleri yakalamaktadır. Gine gibi emtiaya yüksek bağımlı bir ekonomide görülebilecek asimetrik etkiler, yapısal kırılmalar veya doğrusal olmayan ilişkiler bu çerçevede test edilememektedir. Ayrıca üç aylık frekansta veri kısıtı nedeniyle kurumsal kalite, politik belirsizlik veya dışsal şoklar gibi büyümenin önemli belirleyicileri modele dâhil edilememiştir.

Son olarak, tanı testleri iyi bir genel spesifikasyona işaret etse de (otokorelasyon yokluğu, homoskedastisite, yapısal istikrar), bu durum modelin maliye politikaları ile makroekonomik dinamikler arasındaki etkileşimlerin tüm karmaşıklığını bütünüyle yakaladığını garanti etmemektedir. Dolayısıyla sonuçlar,

temkinli yorumlanmalı ve Gine ekonomisinin özgül bağlamı içinde değerlendirilmelidir.

4.BÖLÜM

4.EKONOMETRİK ANALİZ

4.1. Zaman Serisi Analizi

4.1.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Bu çalışmada kullanılan temel değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri, 2015 yılının birinci çeyreğinden 2023 yılının birinci çeyreğine kadar olan dönemi kapsayan toplam 33 üç aylık gözlem üzerinden, Gine'de bu dönem boyunca yaşanan ekonomik ve mali dinamiklere ilişkin bir değerlendirme yapmayı mümkün kılmaktadır.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem	Ortalama	Medyan	Maksimum	Minimum	Std. Sapma
TCR	33	6.351594	5.662945	16.27572	0.286682	3.715158
SMIN	33	638.5596	640.2966	1146.94	201.6067	237.5289
BISER	33	1674.037	1838.566	2387.141	922.24	444.6226
CINT	33	716.9931	714.4888	1056.339	427.9156	181.2278
CONDI	33	659.4115	565.8918	2002.066	207.3	372.479
TSPP	33	198.6145	159.18	583.9281	60.31157	121.646
DCOUR	33	3407.946	3399.13	6457.56	1532.32	1303.723
DCAP	33	1099.779	981.399	2507.956	267.0245	539.988

Reel büyüme oranı (TCR) ortalama %6,35 ve medyan %5,66 değerine sahiptir; minimum değer oldukça düşük (%0,29) iken maksimum değer %16,28'dir. Standart sapma (3,72), dönem boyunca büyümenin kayda değer ölçüde dalgalandığını, yavaşlama evreleri ile güçlü genişleme dönemlerinin bir arada görüldüğünü göstermektedir.

Mali ve bütçe değişkenleri GNF milyar cinsinden ifade edilmekte olup, büyüklükleri birbirinden oldukça farklıdır. Madencilik gelirleri (SMIN) yaklaşık 638,56 ortalamaya sahipken minimum 201,61 ve maksimum 1.146,94 düzeyindedir; bu durum yüksek bir oynaklığa (standart sapma 237,53) işaret etmektedir. Mal ve hizmet gelirleri (BISER) ortalama olarak daha yüksektir (1.674,04) ve medyanı da buna yakındır (1.838,57); ancak 444,62'lik standart sapma, bu kalemde de belirgin bir dağılım bulunduğunu göstermektedir.

Uluslararası ticaret gelirleri (CINT) ile doğrudan katkılar (CONDI) ortalamaları bakımından birbirine yakın değerler sergilemektedir (sırasıyla 717 ve 659,41); ancak standart sapmaları yüksek (181,23 ve 372,48) olduğundan, bu toplamların zaman içinde önemli dalgalanmalar gösterdiği anlaşılmaktadır. Petrol ürünleri vergisi (TSPP) düzey itibarıyla en düşük vergi bileşenidir (ortalama 198,61). Minimum 60,31 ile maksimum 583,93 arasındaki geniş aralık ve 121,65'lik standart sapma, bu kalemde de dikkat çekici bir değişkenliğe işaret etmektedir.

Harcamalara gelince, cari harcamalar (DCOUR) ortalama 3.407,95 düzeyindedir (minimum 1.532,32; maksimum 6.457,56). Çok yüksek standart sapma (1.303,72), kamu harcama politikasının işleyiş boyutunda belirgin değişimler yaşandığını göstermektedir. Sermaye harcamaları (DCAP) daha düşük bir ortalamaya sahiptir (1.099,78) ancak yine de dağınık bir görünüm (standart sapma 539,99) sergilemektedir; minimum 267,02 ve maksimum 2.507,96'dır.

Genel olarak bu istatistikler, mali ve bütçe büyüklüklerinin hem seviye hem de dağılım açısından yüksek heterojenlik taşıdığını göstermekte, bu nedenle (özellikle logaritmik) dönüşümler ile dinamik bir ekonometrik analiz yaklaşımının, büyüme üzerindeki etkileri daha sağlıklı biçimde ortaya koyma açısından uygun olduğunu düşündürmektedir.

Korelasyon matrisi; reel büyüme oranı (TCR) ile çalışmada kullanılan başlıca mali toplamlar arasındaki doğrusal ilişkileri belirlemeye, olası yapısal karşılıklı bağımlılıkları tespit etmeye ve özellikle ARDL modelinin tahmininden önce çoklu doğrusal bağlantı (multikolineerlik) riskini değerlendirmeye yardımcı olmaktadır.

Tablo 3: Korelasyon Matrisi

Değişkenler	**TCR**	**SMIN**	**BISER**	**CINT**	**CONDI**	**TSPP**	**DCOUR**	**DCAP**
TCR	1							
SMIN	-0.2430	1						
BISER	-0.2146	0.6822	1					
CINT	-0.2644	0.6435	0.8510	1				
CONDI	-0.1295	0.5803	0.4997	0.2789	1			
TSPP	-0.1025	-0.1689	0.2879	0.0226	0.0477	1		
DCOUR	-0.2110	0.5358	0.7955	0.6667	0.4702	0.1979	1	
DCAP	0.0985	0.2848	0.0257	0.0234	0.2872	-0.2980	0.2336	1

İlk olarak TCR'nin tüm mali değişkenlerle zayıf korelasyona sahip olduğu görülmektedir: SMIN (-0,2430), BISER (-0,2146), CINT (-0,2644), CONDI (-

0,1295), TSPP (-0,1025) ve DCOUR (-0,2110) için katsayılar negatiftir; DCAP için ise hafif pozitiftir (+0,0985). Düşük büyüklükteki bu değerler, basit korelasyon düzeyinde büyümenin mali politika bileşenleriyle güçlü bir doğrusal ilişki göstermediğini ortaya koymaktadır.

Buna karşılık, mali değişkenlerin kendi aralarındaki korelasyonlar çoğu zaman yüksektir. Özellikle BISER ile DCOUR arasında (0,7955) ve BISER ile CINT arasında (0,8510) çok güçlü korelasyonlar dikkat çekmektedir. Madencilik gelirleri (SMIN) de BISER (0,6822) ve CINT (0,6435) ile güçlü biçimde ilişkilidir. CINT ile DCOUR (0,6667) ve CONDI ile DCOUR (0,4702) arasındaki korelasyonlar, mali ve bütçe toplamlarının önemli bir kısmının zaman içinde birlikte hareket ettiğini teyit etmektedir.

TSPP ve DCAP ile olan ilişkiler ise daha ılımlıdır: petrol ürünleri vergisi, diğer değişkenlerle düşük korelasyonlar sergilemektedir (örneğin SMIN ile -0,1689 ve DCOUR ile 0,1979). Sermaye harcamaları ise mali göstergelerin genelinde nispeten düşük korelasyonlara sahiptir.

Genel olarak bu tablo, büyüme ile mali değişkenler arasında ikili düzeyde zayıf korelasyon bulunduğunu buna karşın birçok gelir ve harcama kalemi arasında güçlü bir karşılıklı bağımlılık olduğunu göstermektedir. Bu durum, ekonometrik modelin spesifikasyonu aşamasında çoklu doğrusal bağlantı riskine karşı dikkatli olunması gerektiğine işaret etmektedir.

İlk korelasyon matrisinde özellikle BISER (mal ve hizmet gelirleri) ile CINT ve DCOUR gibi diğer mali değişkenler arasında yüksek çoklu doğrusallık riski tespit edilmesi üzerine, BISER değişkeni modelden çıkarılarak spesifikasyon daraltılmıştır. Ekonometrik açıdan gerekçeli olan bu tercih, katsayı tahminlerini bozabilecek bilgi tekrarlarını azaltmayı, buna karşın incelenen mali politikaların temel boyutlarını korumayı amaçlamaktadır.

Tablo 4: Revizyon Sonrası Korelasyon Matrisi

Değişkenler	TCR	LN_SMIN	LN_CINT	LN_CONDI	LN_TSPP	LN_DCOUR	LN_DCAP
TCR	1						
LN_SMIN	-0.235	1					
LN_CINT	-0.236	0.642	1				
LN_CONDI	-0.097	0.545	0.416	1			
LN_TSPP	-0.139	-0.153	0.066	0.009	1		
LN_DCOUR	-0.209	0.567	0.726	0.548	0.151	1	
LN_DCAP	0.060	0.349	0.168	0.413	-0.256	0.352	1

Bu yeni yapı altında reel büyüme oranı (TCR), yine tüm mali toplamlarla zayıf korelasyon göstermektedir: LN_SMIN (-0,235), LN_CINT (-0,236), LN_CONDI (-0,097), LN_TSPP (-0,139) ve LN_DCOUR (-0,209) ile negatif; LN_DCAP (+0,060) ile düşük düzeyde pozitiftir. Sıfıra yakın bu değerler, basit korelasyon düzeyinde büyümenin seçilen mali değişkenlerle belirgin bir doğrusal bağının olmadığını, olası gecikmeli etkileri ortaya çıkarmak için dinamik bir modelin gerekli olduğunu desteklemektedir.

Buna rağmen mali değişkenlerin kendi aralarındaki korelasyonlar anlamlı kalmakla birlikte, ilk matrise kıyasla daha az uç değerlere sahiptir. En yüksek korelasyon LN_CINT ile LN_DCOUR arasında (0,726) görülmektedir. Bunu LN_SMIN ile LN_CINT (0,642) ve LN_SMIN ile LN_DCOUR (0,567) izlemektedir. LN_CONDI'nin LN_SMIN (0,545) ve LN_DCOUR (0,548) ile ilişkileri de görece yüksektir. Buna karşılık LN_TSPP ve LN_DCAP'ı içeren korelasyonlar düşük ya da orta düzeydedir; bazıları hafif negatif (örneğin LN_TSPP ile LN_SMIN arasında -0,153; LN_TSPP ile LN_DCAP arasında -0,256) bile olabilmektedir.

Sonuç olarak bu yeni korelasyon matrisi, belirli gelir ve harcama kalemleri arasında hâlâ önemli karşılıklı bağımlılıklar bulunsa da, BISER'in modelden çıkarılmasının başlangıç spesifikasyonunda gözlenen aşırı çoklu doğrusallık riskini azalttığını göstermektedir. Böylece korelasyon değerleri tahmin sürecinde yönetilebilir bir düzeye inerken, seçilen değişkenlerin taşıdığı ekonomik bilgi büyük ölçüde korunmuş olmaktadır.

4.1.2. Durağanlık Testi Sonuçları

Zaman serimizin durağanlığına ilişkin tanıyı güçlendirmek ve sonuçları karşılaştırmalı biçimde değerlendirmek amacıyla üç birim kök/durağanlık testi kullanılmıştır: ADF (Augmented Dickey-Fuller), PP (Phillips-Perron) ve KPSS (Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin). Reel büyüme oranı (TCR) için ADF testi

düzeyde durağan olmama hipotezini reddetmezken, birinci farkta anlamlı hâle gelmektedir; buna karşılık PP ve KPSS testleri düzeyde durağanlık hipotezinin reddedilmemesine yol açmaktadır. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde seri, ADF testine göre birinci derecede durağan yani I(1), PP ve KPSS testlerine göre düzeyde durağan yani I(0) olarak bulunmuştur.

Madencilik gelirleri (LN_SMIN), petrol ürünleri vergisi (LN_TSPP), cari harcamalar (LN_DCOUR) ve sermaye harcamaları (LN_DCAP) için ADF ve PP test istatistikleri düzeyde anlamlıdır; KPSS istatistikleri de kritik değerlerin altında kalmaktadır. Bu seriler I(0) olarak değerlendirilmektedir. Buna karşılık uluslararası ticaret gelirleri (LN_CINT) düzeyde durağan değildir (ADF, PP ve KPSS anlamlı değildir) fakat birinci farkta (I(1)) durağan hâle gelmektedir. Doğrudan katkılar (LN_CONDI) için PP testi düzeyde anlamlı iken (I(0)), ADF ve KPSS testleri düzeyde durağan olmama hipotezini reddetmemektedir (I(1)).

Genel olarak bulgular, I(0) ve I(1) serilerin bir arada bulunduğunu ve hiçbir değişkenin ikinci dereceden bütünleşik yani I(2) olmadığını göstermektedir. Bu yapı, ARDL/ECM yaklaşımıyla uyumludur; zira ARDL modelleri I(2) serilerin bulunmamasını şart koşarken, durağan ve durağan olmayan değişkenlerin aynı uzun dönem ilişkisinde birlikte yer almasına imkân tanımaktadır. Literatürde bağımlı (açıklanan) değişkenin I(1) olması gerektiğini ifade eden çalışmalar bulunmaktadır. Oysa Pesaran vd. (2001), en net şekilde I(2) serilerin bulunmaması şartını öne sürmüş ve I(0) ve I(1) serilerin bir arada bulunduğunu durumlarda ARDL yönteminin uygulanabileceğini açıkça belirtmiştir (Narayan, 2005; Arı, 2022).

Tablo 5: Birim Kök Testi

Değişkenler	A. Dickey-Fuller				Philips Perron				KPSS Test				Sonuç
	Düzey		1. Fark		Düzey		1. Fark		Düzey		1. Fark		
	t-İst.	Prob.*	t-İst.	Prob.*	t-İst.	Prob.*	t-İst.	Prob.*	Kritik Değerler*	LM-İst.	Kritik Değerler*	LM-İst.	
TCR	-0.401949	0.8954	-5.129242*	0.0003	-4.225465*	0.0023			0.463000**	0.368155			I(0), I(1)
LN_SMIN	-6.249241*	0.0001			-6.216373*	0.0001			0.146**	0.066049			I(0)
LN_CINT	-3.111446	0.1208	-5.179102*	0.0017	-3.116984	0.1196	-10.5742*	0.0000	0.146000	0.154120	0.463000**	0.197337	I(1)
LN_CONDI	-2.350842	0.3939	-14.25044*	0.0000	-10.13667*	0.0000			0.146000	0.161889	0.146000**	0.109928	I(0), I(1)
LN_TSPP	-3.797926**	0.0338			-3.018023**	0.0438			0.463000**	0.138357			I(0)
LN_DCOUR	-5.806588*	0.0002			-5.798800*	0.0002			0.146000**	0.121609			I(0)
LN_DCAP	-6.153489*	0.0001			-6.730831*	0.0000			0.146000**	0.349222			I(0)

Not: * ve ** sırasıyla %1 ve %5 düzeyinde anlamlı olduğunu gösteri

4.1.3. Sınır Testi Sonuçları

ARDL modeli kapsamında, üç aylık reel büyüme oranı (TCR) ile modele dahil edilen mali ve bütçe değişkenleri arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığını sınamak için Pesaran vd., (2001) tarafından geliştirilen Sınır testi (Bounds Test) uygulanmıştır. Elde edilen F-istatistiği = 10,52544 olup, düzeyde K = 6 açıklayıcı değişken bulunmaktadır. Bu değer, farklı anlamlılık düzeyleri için raporlanan I(0) ve I(1) kritik sınırlarıyla karşılaştırılmaktadır.

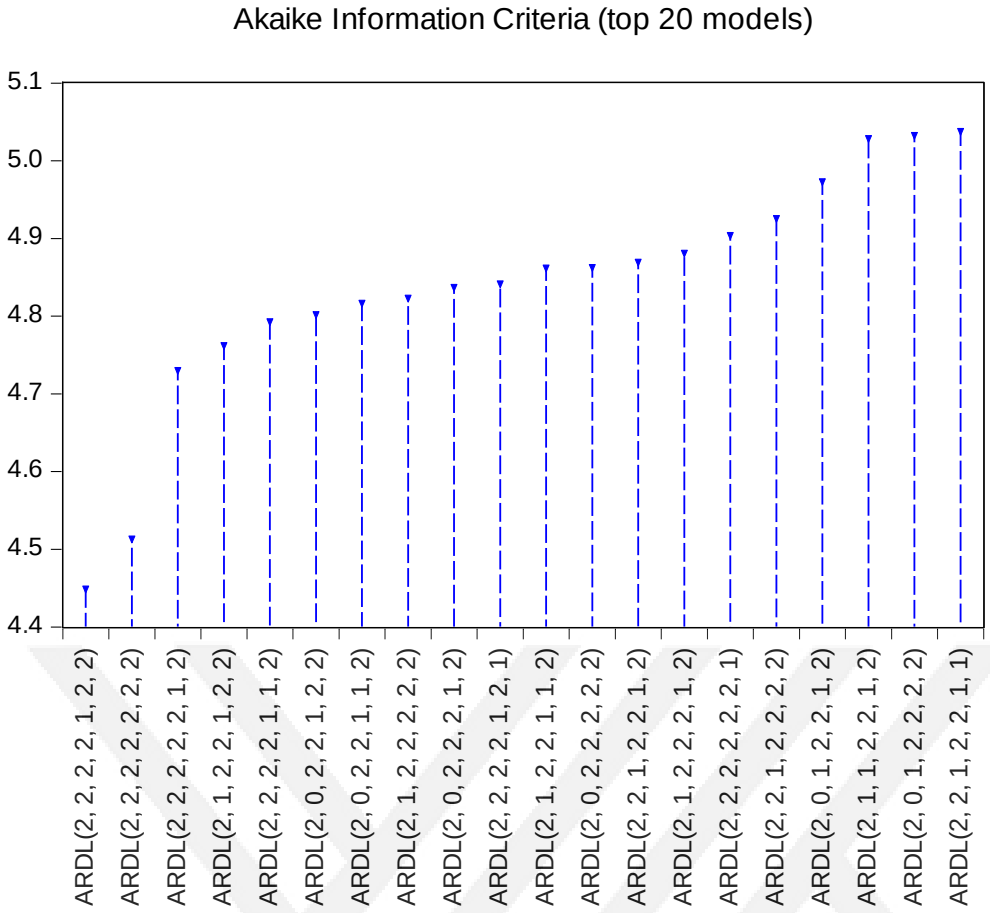
Gözlemlenen F değerinin tüm anlamlılık düzeylerinde üst sınır I(1)'in oldukça üzerinde olduğu görülmektedir. Örneğin %5 düzeyinde I(1) sınırı 3,28 iken, F-istatistiği 10,53'tür; %1 düzeyinde I(1) sınırı 3,99 olup yine gözlenen değerin çok altındadır. Bu koşullar altında, "değişkenler arasında uzun dönemli ilişki yoktur" şeklindeki sıfır hipotezi açık biçimde reddedilmektedir.

Tablo 6: Sınır Testi

F-Sınır Testi		**Sıfır Hipotezi: Seviyeler arasında ilişki yoktur**		
Test İstatistik	**Değer**	**Signif.**	**I(0)**	**I(1)**
F-İstatistik	10.52544	10%	1.99	2.94
K	6	5%	2.27	3.28
		2.5%	2.55	3.61
		1%	2.88	3.99

Bu sonuç, reel büyüme ile modelde yer alan mali bileşenler arasında uzun dönemli ilişkisi bulunduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, kısa dönem dalgalanmalara rağmen değişkenler uzun dönem dengesine doğru birlikte hareket etmektedir. Bu nedenle, kısa ve uzun dönem etkilerini eş zamanlı analiz edebilmek için hata düzeltme mekanizmasına (ECM) sahip bir ARDL modelinin tahmin edilmesi uygun görülmektedir.

Örneklemin sınırlı büyüklüğü (33 üç aylık gözlem) dikkate alınarak, optimal gecikme uzunluklarının belirlenmesi, modelin karmaşıklığı ile istatistiksel güç arasında bir denge sağlayacak şekilde dikkatle yapılmıştır. Bu doğrultuda, bağımlı değişken (TCR) ve her bir açıklayıcı değişken için azami gecikme sayısı 2 ile sınırlandırılmış, böylece kısıtlı örneklemde serbestlik derecelerinin korunması hedeflenmiştir. Şekil 2, Akaike bilgi kriterine (AIC) göre en iyi 20 ARDL model spesifikasyonunu göstermektedir. AIC, modelin uyum kalitesi ile tahmin edilen parametre sayısı arasında denge kurarak en uygun modeli seçmeye yardımcı olmaktadır. AIC değeri ne kadar düşükse, modelin o kadar iyi olduğu değerlendirilmektedir.

Şekil 2: Akaike Bilgi Kriteri

Grafikte eğrinin soldan sağa doğru yükseldiği görülmektedir: en soldaki ilk model yaklaşık 4,4 ile en düşük AIC değerine sahipken, sonraki modellerin AIC değerleri kademeli olarak artmakta ve son spesifikasyonlarda 5,1 civarına yaklaşmaktadır. Akaike kriterine göre en iyi model, uyum-tutumluluk dengesini en iyi sağlayan ve AIC'yi minimize eden modeldir. Bu çerçevede şekilde yatay eksen altında belirtildiği üzere ilk sıradaki spesifikasyonun (ARDL(2, 2, 2, 2, 1, 2, 2)) test edilen tüm modeller arasında AIC'yi minimize ettiğini açık biçimde görülmektedir. Dolayısıyla nihai tahmin için bu yapı tercih edilmiş, diğer spesifikasyonlar AIC açısından daha zayıf performans sergilediği için elenmiştir.

4.1.4. Katsayı Tahmin Sonuçları

4.1.4.1. Uzun Dönem Sonuçları

Tablo 7, ARDL modelinin tahmininden elde edilen uzun dönem katsayılarını sunmaktadır. Bu katsayılar, mali ve makroekonomik açıklayıcı değişkenlerin uzun vadede büyüme oranı üzerindeki yapısal etkisini yansıtmaktadır. Ayrıca büyüme oranı

yüzde ve mali değişkenler logaritmik farklar şeklinde yer aldığından katsayılar yarı-esneklik olarak yorumlanmalıdır: mali bir toplamın %1'lik değişimi, büyüme oranını belirli bir yüzde puan kadar değiştirmektedir.

Tablo 7: Uzun Dönem Katsayı Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Std. Hata	t-İstatistik	Prob.
LN_SMIN	2.073897	1.881833	1.102062	0.2940
LN_CINT	6.444628	2.475403	2.603466	0.0245
LN_CONDI	9.107038	1.949569	4.671309	0.0007
LN_TSPP	2.471057	0.776518	3.182229	0.0087
LN_DCOUR	-20.92608	2.900704	-7.214138	0.0000
LN_DCAP	-3.491705	1.153441	-3.027206	0.0115
C	73.89941	8.939867	8.266276	0.0000

Uzun dönem denkleminde madencilik gelirlerindeki (LN_SMIN) değişkeninin katsayısı 2,073897'dir. Sayısal açıdan bu değer, madencilikten elde edilen vergi gelirlerinde %1'lik bir artışın, diğer koşullar sabitken, uzun dönemde büyüme oranını yaklaşık 0,0207 yüzde puan artıracağını ima etmektedir. Bununla birlikte katsayı %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı değildir (p = 0,2940). Dolayısıyla bu etki tahmini belirsizdir ve model çerçevesinde güvenilir bir yapısal ilişki bulunduğu sonucuna varmayı sağlamamaktadır.

Buna karşılık uluslararası ticaret gelirleri (LN_CINT) 6,44'lük pozitif ve anlamlı bir katsayıya sahiptir (p = 0,0245). Buna göre CINT'teki %1'lik artış, uzun dönemde büyüme oranını yaklaşık 0,0644 yüzde puan artırmaktadır. Doğrudan katkılar (LN_CONDI) da 9,11'lik pozitif katsayıyla yüksek derecede anlamlıdır (p = 0,0007) ve petrol ürünleri vergisi (LN_TSPP) de pozitif ve anlamlıdır (2,47; p = 0,0087).

Buna karşılık cari harcamalar (LN_DCOUR) ve sermaye harcamaları (LN_DCAP) negatif ve anlamlı katsayılara sahiptir. DCOUR'daki %1'lik artış uzun dönem büyüme oranını yaklaşık 0,2093 yüzde puan azaltmaktadır (p = 0,0000); DCAP'teki %1'lik artış ise büyümeyi yaklaşık 0,0349 yüzde puan düşürmektedir (p = 0,0115).

4.1.4.2. Hata Düzeltme Modeli

Hata düzeltme terimi (CointEq(-1)*) -1,640356 olup istatistiksel olarak anlamlıdır (p = 0,0000). Katsayının negatif işareti, Sınır Testi sonuçlarıyla uyumlu biçimde, büyüme ile mali değişkenler arasında uzun dönemli istikrarlı bir ilişkinin

varlığını teyit etmektedir. Hata düzeltme katsayısına ilişkin teorik olarak ideal durumda (monotonik yakınsama için) katsayının 0 ile -1 arasında olması beklenmektedir. Bu durumda hata düzeltme mekanizması sorunsuz çalışmakta ve sistem doğrudan dengeye yönelmektedir. Ancak Alam ve Quazi (2003) ve Narayan ve Smyth (2006), katsayının -1 ile -2 arasında olması durumunda da hata düzeltme mekanizmasının aşırı düzeltme (over-correction) yoluyla salınımlı (damped oscillatory) bir biçimde dengeye yönelebileceğini belirtmektedir. Bu nedenle istikrar koşulu gereği katsayının -2'den küçük veya pozitif değerler alması durumunda hata düzeltme mekanizmasının geçerliliği kabul edilmemektedir.

Bu çerçevede, analizde elde edilen hata düzeltme katsayısının (-1,64) -1 ile -2 aralığında yer alması nedeniyle, mekanizmanın aşırı düzeltme veya salınımlı yakınsama yoluyla çalıştığı kabul edilmiştir. Bununla birlikte, bu tür durumlarda kısa dönem dinamiklerinin daha belirgin olduğu ve uyum sürecinin dalgalı bir seyir izlediği göz önünde bulundurulmalıdır. Uzun dönem katsayıları geçerliliğini korumakla birlikte, yorumlanırken bu salınımlı uyum sürecinin etkileri dikkate alınmalıdır.

Tablo 8: Kısa Dönem Katsayı Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Std. Hata	t-İstatistik	Prob.
D(TCR(-1))	0.612773	0.105615	5.801947	0.0001
D(LN_SMIN)	4.629909	1.383352	3.346876	0.0065
D(LN_SMIN(-1))	4.714239	1.280777	3.680765	0.0036
D(LN_CINT)	-21.48400	3.410167	-6.299984	0.0001
D(LN_CINT(-1))	-16.64700	2.763731	-6.023377	0.0001
D(LN_CONDI)	-0.988752	0.697672	-1.417216	0.1841
D(LN_CONDI(-1))	-10.97518	1.133949	-9.678726	0.0000
D(LN_TSPP)	-0.565007	0.718295	-0.786594	0.4481
D(LN_DCOUR)	-9.773158	1.637795	-5.967266	0.0001
D(LN_DCOUR(-1))	6.926560	1.963267	3.528078	0.0047
D(LN_DCAP)	0.684297	0.662760	1.032495	0.3240
D(LN_DCAP(-1))	2.476618	0.558608	4.433554	0.0010
CointEq(-1)*	-1.640356	0.139744	-11.73830	0.0000
R-squared	0.932252	Mean dependent var		0.060346
Adjusted R-squared	0.887087	S.D. dependent var		4.584909
S.E. of regression	1.540642	Akaike info criterion		3.997370
Sum squared resid	42.72442	Schwarz criterion		4.598720
Log likelihood	-48.95924	Hannan-Quinn criter		4.193395
Durbin-Watson stat	2.049519			

Büyümenin gecikmeli değeri D(TCR(-1)) = 0,6128 (p = 0,0001) pozitif ve yüksek derecede anlamlıdır. Buna göre, önceki çeyrekte (t-1) büyümede gerçekleşen artış, diğer koşullar sabitken cari çeyrekte (t) büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir.

Mali bileşenlerin kısa dönem büyüme üzerindeki etkileri farklılaşmaktadır. Madencilik gelirlerindeki cari ve gecikmeli değişimler pozitif ve anlamlıdır: D(LN_SMIN) = 4,6299 (p = 0,0065) ve D(LN_SMIN(-1)) = 4,7142 (p = 0,0036). Buna karşılık uluslararası ticaret gelirlerindeki değişim, hem cari dönemde hem de bir gecikmede negatif ve anlamlı etki göstermektedir: D(LN_CINT) = -21,4840 (p = 0,0001) ve D(LN_CINT(-1)) = -16,6470 (p = 0,0001). Doğrudan katkılarda (CONDI) cari katsayı anlamlı değilken, gecikmeli değişim D(LN_CONDI(-1)) = -10,9752 olup negatif ve oldukça anlamlıdır (p = 0,0000). Petrol ürünleri vergisinin kısa dönem etkisi ise anlamlı değildir (p = 0,4481).

Kamu harcamalarına gelindiğinde, cari harcamaların (DCOUR) büyüme üzerinde anlık etkisi negatif ve anlamlıdır (D(LN_DCOUR) = -9,7732; p = 0,0001). Buna karşılık aynı artışın bir gecikmeli etkisi pozitiftir (D(LN_DCOUR(-1)) = 6,9266; p = 0,0047); bu durum gecikmeli bir destek etkisine işaret etmektedir. Sermaye harcamalarının (DCAP) cari dönemde etkisi anlamlı değildir (0,6843; p = 0,3240), ancak bir gecikmeli artış büyümeyi artırmaktadır (D(LN_DCAP(-1)) = 2,4766; p = 0,0010).

Modelin genel uyum göstergeleri de tatmin edicidir: R-kare 0,9323 ve düzeltilmiş R-kare 0,8871 olup, modelin büyümedeki değişkenliğin önemli bir kısmını açıkladığını göstermektedir.

4.1.5. Tanılama ve İstikrar Test Sonuçları

4.1.5.1. Hata Terimlerinde Otokorelasyon Testi

Hata düzeltme modelinin (ECM) tahminlerinin geçerliliğini değerlendirmek için, artıklar arasında otokorelasyon olup olmadığını sınamak amacıyla Breusch-Godfrey testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre F-istatistiği 0,4525 ve buna karşılık gelen olasılık 0,6497'dir; Obs*R-kare istatistiği ise 2,8325 olup olasılık değeri 0,2426'dır.

Tablo 9: Otokorelasyon Testi

Breusch-Godfrey Seri Korelasyon LM Testi:			
F-istatistiği	0.452517	Olasılık F(2,9)	0.6497
Obs*R-kare	2.832506	Olasılık Ki-Kare(2)	0.2426

Her iki durumda da olasılık değerleri %5 kritik düzeyinin oldukça üzerindedir. Bu nedenle "hata terimlerinde otokorelasyon yoktur" sıfır hipotezi

reddedilememektedir. Dolayısıyla ARDL/ECM modelinin artıklarında anlamlı bir seri korelasyon bulunmamakta, bu durum hata terimlerinin bağımsızlığı varsayımını destekleyerek elde edilen tahminlerin güvenilirliğini artırmaktadır.

4.1.5.2. Heteroskedastisite Testi

ARDL modelinden yapılan çıkarımların geçerliliğini sağlamak amacıyla Breusch-Pagan-Godfrey heteroskedastisite testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre F-istatistiği 1,4525 (p = 0,2663), Obs*R-kare 22,1651 (p = 0,2761) ve Scaled Explained Sum of Squares için olasılık değeri 1,0000'dır.

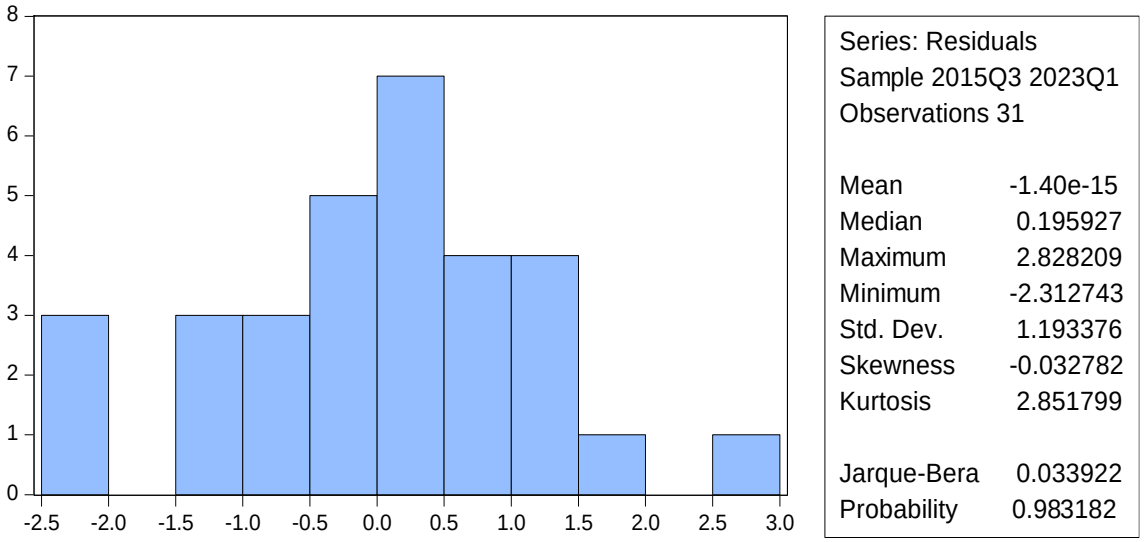
Tablo 10: Heteroskedastisite Testi

Heteroskedastisite Testi: Breusch-Pagan-Godfrey			
F-istatistiği	1.452460	Olasılık F(19,11)	0.2663
Obs*R-kare	22.16506	Olasılık Ki-Kare(19)	0.2761
Ölçeklendirilmiş SS açıklaması	2.584013	Olasılık Ki-Kare(19)	1.0000

Bu olasılıkların tamamı %5 düzeyinin üzerindedir, dolayısıyla homoskedastisite (sabit varyans) sıfır hipotezi reddedilmemektedir. Başka bir ifadeyle, model artıklarında heteroskedastisite olduğuna dair istatistiksel olarak anlamlı bir kanıt bulunmamaktadır. Bu durum, standart hata tahminlerinin güvenilir olduğunu ve t ile F testlerinin geçerliliğini koruduğunu göstermektedir.

4.1.5.3. Artıkların Normallik Testi

Klasik regresyon varsayımlarını doğrulamak amacıyla, artıkların normal dağılıma uyup uymadığını sınamak için Jarque-Bera normallik testi uygulanmıştır (Şekil 3). Testin sıfır hipotezi, artıkların normal dağıldığı yönündedir. Sonuçlara göre Jarque-Bera istatistiği 0,0339 olup olasılık değeri 0,9832'dir. Bu olasılık %5 düzeyinin oldukça üzerinde olduğundan, normallik sıfır hipotezi reddedilmemektedir. Dolayısıyla model artıklarının normal dağıldığı kabul edilebilir ve katsayıların anlamlılığına ilişkin istatistiksel testlerin (özellikle t-testlerinin) geçerliliği desteklenmektedir.

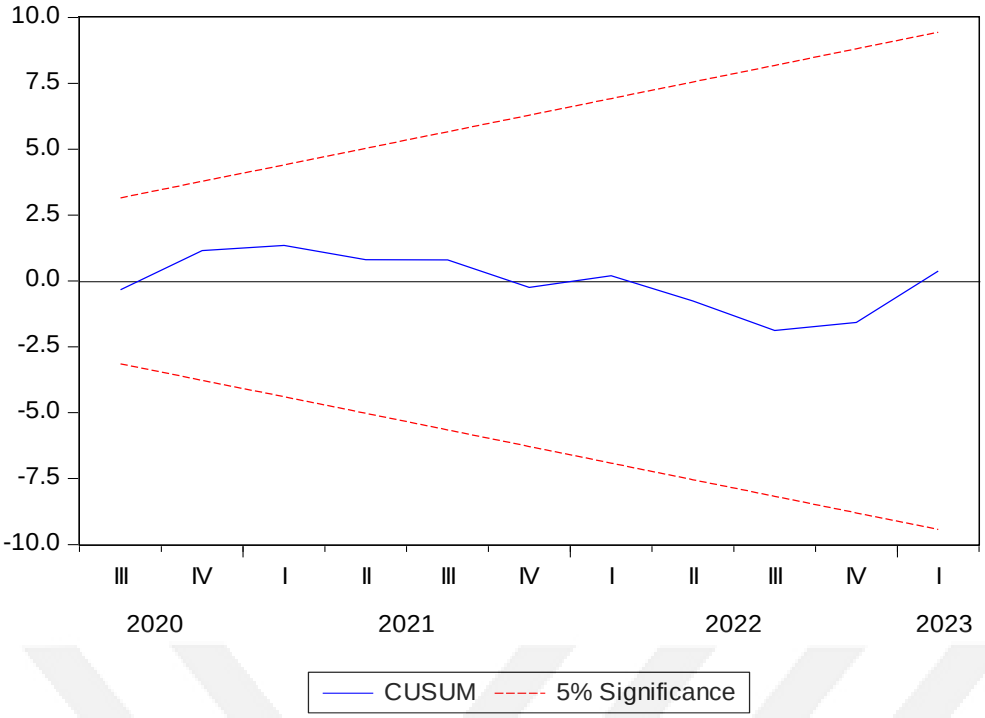

Şekil 3: Artıkların Normallik Testi (Zaman Serisi)

4.1.5.4. Katsayıların İstikrar Testi

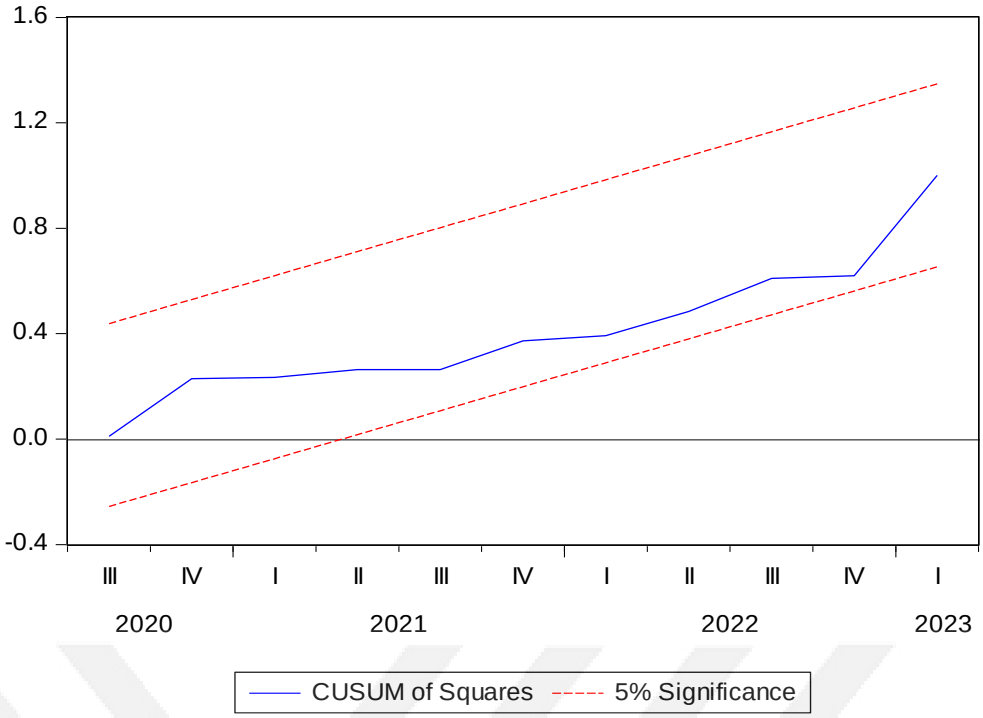
Tahmin edilen modelin katsayılarının zaman içinde istikrarlı olması, özellikle uzun dönem analizlerinin geçerliliği açısından temel bir koşuldur. Bu istikrarı değerlendirmek için üç tamamlayıcı yaklaşım kullanılmıştır: CUSUM testi, CUSUM kareler testi (CUSUMSQ) ve özyinelemeli katsayı (recursive coefficient) testi. Bu testler, yapısal kırılmalar ya da parametre istikrarsızlıkları olup olmadığını saptamaya yardımcı olmaktadır.

Özyinelemeli kümülatif artıklar üzerine kurulu CUSUM testi, katsayıların zaman içinde sabit kalıp kalmadığını incelemektedir. Şekil 4'te görüldüğü üzere CUSUM eğrisi, %5 güven bantları (kırmızı kesikli çizgiler) içinde kalmaktadır. Bu sonuç, çalışma döneminde model katsayılarını etkileyen anlamlı bir yapısal kırılma olmadığını ve ARDL modelinden elde edilen parametrelerin genel olarak istikrarlı olduğunu göstermektedir.

Şekil 4: CUSUM Testi

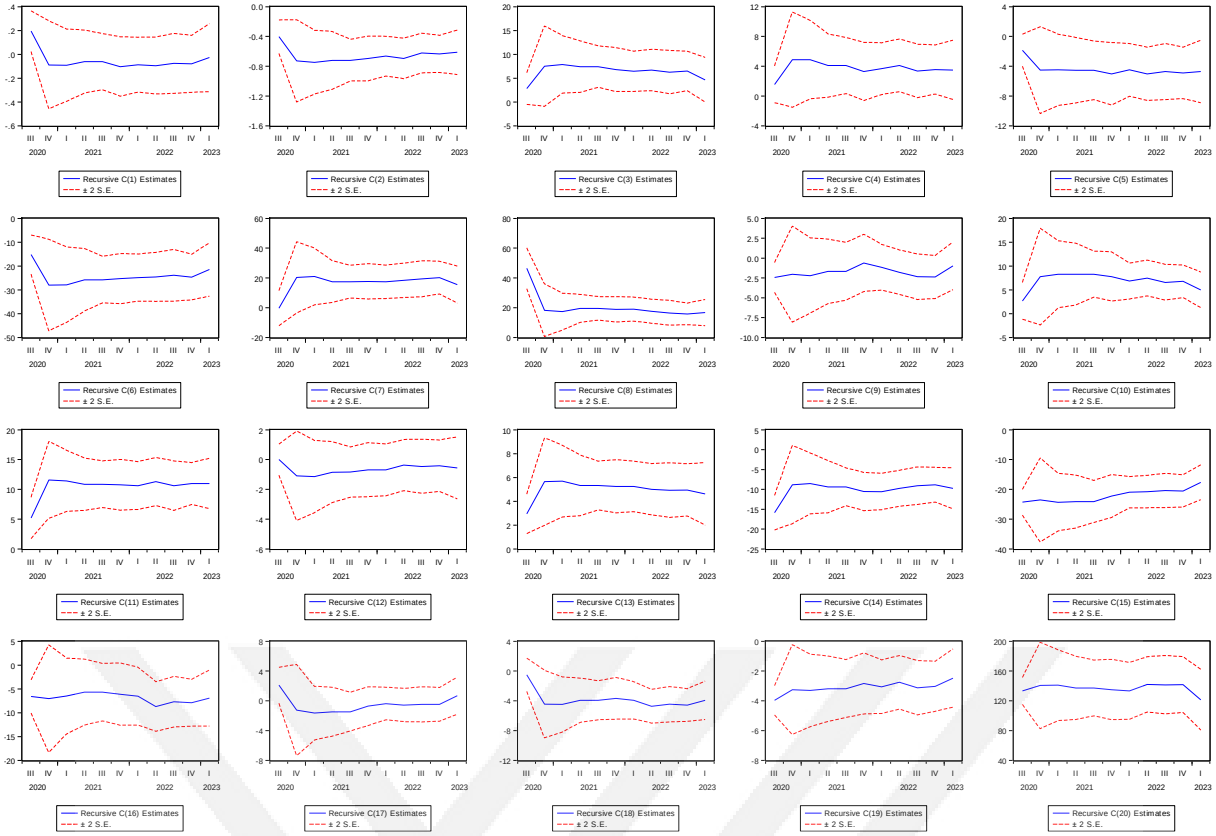
CUSUMSQ testi ise artıkların varyansındaki değişimleri izleyerek, katsayıların varyansında olası bir istikrarsızlığı tespit etmeyi amaçlamaktadır. Şekil 5, CUSUM kareler eğrisinin de tüm dönem boyunca %5 güven bantları içinde kaldığını göstermektedir. Bu bulgu, katsayı varyansında anlamlı bir yapısal değişim olmadığını ve modelin genel istikrarını desteklediğini ortaya koymaktadır.

Şekil 5: CUSUMSQ Testi

4.1.5.5. Özyinelemeli Katsayı Testi

Özyinelemeli katsayı testi (Şekil 6), tahmin edilen katsayıların her dönem itibarıyla nasıl evrildiğini izlemeye imkân tanımaktadır. Modeldeki farklı değişkenlere karşılık gelen grafiklerin büyük çoğunluğunda, özyinelemeli katsayıların (mavi çizgiler), %95 güven aralıkları (kırmızı kesikli çizgiler) içinde hareket ettiği görülmektedir, bu da parametrelerin zaman içinde göreli olarak istikrarlı olduğuna işaret etmektedir. Hansen (1992) ile Gujarati ve Porter (2009) tarafından belirtildiği üzere, bu test CUSUM ve CUSUMSQ testlerini tamamlayarak modelin yapısal istikrarına ilişkin ek bir doğrulama sağlamaktadır.

Şekil 6: Özyinelemeli Katsayı Testi

Sonuç olarak, bu üç testten elde edilen bulgular aynı sonuca işaret etmektedir: Tahmin edilen ARDL modeli, 2015 yılının birinci çeyreğinden 2023 yılının birinci çeyreğine kadar olan dönemde yapısal olarak istikrarlıdır. Katsayıların bu istikrarı, daha önce sunulan kısa ve uzun dönem sonuçlarının sağlamlığını teyit etmekte ve bu çalışmadan çıkarılan sonuçların güvenilirliğini artırmaktadır.

4.2. Ampirik Sonuçların Tartışılması

4.2.1. Uzun Dönem Sonuçları

Öncelikle, maden gelirleri (LN_SMIN) pozitif bir katsayıya (2,07) sahip olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı değildir (p≈0,29). Dolayısıyla uzun dönemde maden rantı büyümeye istatistiksel açıdan sağlam bir katkı yapmamaktadır. Bu sonuç, Gine için sıklıkla dile getirilen; maden gelirlerinin fiyat oynaklığı, yabancı yatırımlara bağımlılık ve iç yeniden dağıtım mekanizmalarının zayıflığı nedeniyle kalıcı verimlilik kazanımlarına yeterince dönüştürülemediği görüşünü doğrulamaktadır (Diallo, 2013). Ayrıca bu sonuç, güçlü kurumlar ve uygun bütçe politikaları olmadığında madencilik rantlarının otomatik olarak sürdürülebilir

büyümeye dönüşmediğini vurgulayan “doğal kaynak laneti” literatürüyle de uyumlu olmaktadır (Banque Mondiale, 2019; Narh, 2023).

Buna karşılık, sonuçlar uluslararası ticaretten elde edilen gelirlerin (LN_CINT) uzun dönemde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (6,44; p<5 %). Bu, diğer koşullar sabitken, gümrük gelirlerindeki %1’lik bir artışın uzun dönemde ekonomik büyüme oranını 6,44 yüzde puan artırdığını ifade etmektedir. Kısa dönemde gözlenen negatif etkiye rağmen, bu gelirlerdeki artış uzun dönemde büyümeyi desteklemektedir. Bu görünür çelişki, ithalatın pahalanmasına yol açan anlık etki ile kamu malları ve altyapıyı finanse etmeye imkân veren kaynak mobilizasyonunun gecikmeli etkisi arasındaki ayrımdan kaynaklanmaktadır. Bu bulgu, iyi kalibre edilmiş ve kademeli olarak KDV’ye entegre edilen bir dış ticaret vergilemesinin bütçe konsolidasyonuna ve kalkınmanın finansmanına katkı sağlayabileceğini belirten Batı Afrika değerlendirmeleriyle uyumludur (BAD, 2025; Banque Mondiale, 2019). Ancak Bunje vd. (2022), geniş bir Afrika ülkeleri örnekleminde ticari açıklık ile büyüme arasında negatif bir bağ bulmakta; bu da burada ortaya konan uzun dönem etkinin ters yönüne işaret etmektedir.

Doğrudan katkılar (LN_CONDI) özellikle güçlü bir etki göstermektedir (9,11; p<1 %): doğrudan katkılarda %1’lik bir artış, ekonomik büyüme oranını %9,11 yükseltmektedir. Bu sonuç, yeterince geniş ve öngörülebilir bir tabana dayandığında doğrudan vergilemenin; kayıt dışılığı azaltarak, şeffaflığı ve bütçe planlamasını teşvik ederek büyüme yanlısı bir kaldıraç haline gelebileceğini düşündürmektedir. Bu bulgu, Mali için gelir vergisi güçlendirilmesinin uzun dönemde büyümeye pozitif katkı sağladığını gösteren Maïga vd. (2023), ayrıca Fas’a odaklanan bir araştırmada Omar ve Aya (2021), kurumlar vergisindeki (IS) indirimin yatırım üzerinde zayıf da olsa pozitif bir etkisi olduğunu göstermektedir. Buna karşılık Moussavou (2017), Kongo-Brazzaville’e ilişkin ampirik çalışmasında, uzun dönemde kişisel gelir vergilerinin ekonomik büyüme üzerinde negatif ve anlamlı bir etki yarattığını ortaya koymaktadır.

Petrol ürünlerine uygulanan özel vergi (LN_TSPP) uzun dönemde de pozitif ve anlamlı bir katsayı sergilemektedir (2,47; p<1 %). Bu, zaman içinde enerji ürünlerinin daha iyi yapılandırılmış biçimde vergilendirilmesinin, büyümeyi kalıcı olarak cezalandırmadan istikrarlı bir gelir kaynağı oluşturabileceği anlamına

gelmektedir. Bu sonuç, Batı Afrika ülkeleri için enerji ve tüketim ürünlerine yönelik hedefli özel tüketim vergilerinin tercih edilmesi ve sübvansiyon yönetişiminin iyileştirilmesi yönündeki Dünya Bankası önerileriyle uyumludur. Ayrıca bu bulgu, petrol ürünlerinin Gine ekonomisindeki stratejik rolüyle de açıklanabilir. Nitekim bazı güncel çalışmalar, enerji veya çevre vergilerinin geçişi ve kamu yatırımını finanse ettiğinde kalkınmayı destekleyebileceğini göstermektedir (Obaretin ve Monye-Emina, 2019; Stameski vd., 2024); bu da iyi tasarlanmış bir TSPP'nin büyüme yanlısı niteliğine ilişkin bu çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir.

Kamu harcamalarına ilişkin sonuçlar daha kaygı vericidir. Cari harcamalar (LN_DCOUR) uzun dönemde güçlü biçimde negatif bir etkiye sahiptir (-20,93; p<1 %). Bu negatif ilişki, kamu kaynaklarının üretken olmayan bir biçimde tahsis edildiğini, yapılandırıcı yatırımlar yerine tekrarlayan kalemlere (ücret ödemeleri, işletme giderleri, hedeflenmemiş sübvansiyonlar) yoğunlaştığını yansıtıyor olabilir. Bu tespit, Gine'de cari harcamaların düşük etkinliğine işaret eden Monemou (2015) analizleriyle ve işletme giderlerinin bakım ve yüksek katma değerli yatırım harcamaları aleyhine giderek arttığını vurgulayan Dünya Bankası teşhisleriyle örtüşmektedir. Ayrıca Batı Afrika üzerine güncel çalışmalar, iyi yönetilen bir kamu kesiminde kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etki yaratabildiğini göstermektedir (Mose, 2024; Okunlola vd., 2024).

Daha da şaşırtıcı olarak, sermaye harcamaları (LN_DCAP) da negatif ve anlamlı bir katsayı göstermektedir (-3,49; p<5 %). Oysa içsel büyüme teorisi, kamu yatırımındaki artışın sermaye stokunu ve toplam faktör verimliliğini kalıcı olarak güçlendirmesi gerektiğini öngörmektedir (Barro, 1990). Elde edilen negatif işaret, Gine'de yatırım harcamalarının artışının uzun dönemde paradoksal biçimde büyümeyi olumsuz etkilediğine işaret etmektedir. Bu sonuç, kurumların ve yatırım yönetiminin kalitesinin düşük olduğu durumlarda kamu yatırımının büyüme üzerindeki getirisinin çok sınırlı hatta sıfıra yakın olabileceğini vurgulayan Sahra-altı Afrika literatürüyle uyumludur (Barhoumi vd., 2018; Bayraktar, 2019). Benzer sonuçlar, yatırım harcamalarındaki etkinsizliğin altyapı programlarının büyümeye etkisini sınırladığı bölgedeki diğer ülkelerde de ortaya konmuştur (Banque Mondiale, 2019; Diedhiou, 2023).

4.2.2. Kısa Dönem Sonuçları

Hata düzeltme teriminin katsayısı CointEq(-1) = -1,640356 olup negatiftir ve yüksek derecede anlamlıdır. Bu durum, büyüme ile mali değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığını doğrulamakta ve çok hızlı bir uyum hızına işaret etmektedir: denge patikasından sapmanın %164'ünden fazlası bir çeyrek içinde giderilmektedir. Yani sistem, sapmanın tamamından daha fazlasını düzeltmekte, böylece bir sonraki dönemde dengeyi aşıp ters yönde bir harekete neden olmaktadır. Bu da değişkenlerin denge patikasına oldukça hızlı ancak dalgalı bir seyirle yakınsadığını göstermektedir. Katsayının 1'den büyük olmasına rağmen modelin dinamik istikrar koşulları (CUSUM/CUSUMQ testleri) sağlandığı için bu aşırı uyum model geçerliliği açısından bir sorun teşkil etmemektedir. Başka bir ifadeyle, bir şok sonrası Gine ekonomisi uzun dönem ilişkisinin etrafına hızla geri dönmektedir; bu da seçilen ARDL/ECM spesifikasyonunun güvenilirliğini güçlendirmektedir (Pesaran vd., 2001). Benzer sonuçlar Mali bağlamında (Maïga vd., 2023) da rapor edilmiştir.

Büyüme oranının gecikmeli terimi D(TCR(-1)) = 0,61 pozitif ve anlamlıdır; bu, büyümenin atalete sahip olduğunu göstermektedir: yüksek (düşük) büyüme dönemi, kısa vadede yine pozitif (veya ılımlı) bir büyüme ile izlenme eğilimindedir. Bu sonuç, gelişmekte olan ekonomilerde büyüme döngülerinin sürekliliğine ilişkin literatürle uyumludur (Banque Mondiale, 2019).

Madencilik gelirlerine ilişkin katsayılar t döneminde (D(LN_SMIN) = 4,63) ve t-1 döneminde (D(LN_SMIN(-1)) = 4,71) pozitif ve anlamlıdır. Üç aylık madencilik gelirlerinde %1'lik bir artış, diğer her şey sabitken, kısa dönemde reel GSYH büyüme oranında yaklaşık 4,6-4,7 yüzde puanlık bir artışla ilişkilidir. Bu sonuç, kaynak çıkarımına dayalı ekonomilere özgü tipik bir likidite etkisini yansıtmaktadır. Fiyatların veya ihraç edilen hacimlerin artması, talep ve faaliyette hızlı bir genişlemeye yol açmaktadır (Diallo, 2013).

Ayrıca Alpha Kabinet Kaba'nın "Impact Socioéconomiques du Secteur Minier sur le Développement de la Guinée" başlıklı çalışmasına ilişkin analizleri, boksit işletiminin Gine'de kısa dönemde ekonomik büyüme üzerinde pozitif ancak istatistiksel olarak anlamsız bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Kaba, 2024). Buna karşılık bu bulgu, Mamoudou Camara'nın "Bauxite mining and economic

growth in Guinea over the period 1986-2020: Empirical Evidence from ARDL and NARDL Approaches" başlıklı çalışmasının sonuçlarıyla çelişmektedir. Söz konusu sonuçlar, doğal kaynak rantlarındaki artışın kişi başına GSYH'yi hem kısa hem uzun dönemde azalttığını, bu rantlardaki azalmanın ise uzun dönemde ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini ortaya koymaktadır (Camara, 2023).

Uluslararası ticaret vergisi kısa dönemde belirgin biçimde durgunlaştırıcı bir etki göstermektedir: anlık katsayı D(LN_CINT) = -21,48 ve gecikmeli katsayı D(LN_CINT(-1)) = -16,65 olup her ikisi de negatif ve %1 düzeyinde anlamlıdır. Dolayısıyla dış ticaretten elde edilen gelirlerde %1'lik bir artış, kısa dönemde büyümede güçlü bir daralma ile ilişkilidir. Bu sonuç, sınırdaki vergilemenin girdi, ekipman ve tüketim malları ithalatının maliyetini artırması ve bunun da talep ile yatırımı baskılamasıyla açıklanabilir. Bu bulgu, Batı Afrika'da dış ticaret vergilerinin çarpıtıcı ve büyüme açısından elverişsiz niteliğini vurgulayan Dünya Bankası değerlendirmeleriyle ve gümrük vergilerine bağımlılığın, yapısal reformlarla desteklenmediğinde faaliyeti zayıflatabildiğini gösteren Mali için (Maïga vd., 2023) çalışmayla örtüşmektedir.

Bununla birlikte, Fildişi Sahili için Keho (2017) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları, ticari açıklığın kısa ve uzun dönemde ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisi olduğunu göstermekte; bu da sınır vergilemesi kısa dönemde güçlendiğinde gözlemlenen güçlü negatif etkiyle çelişmektedir. Ancak bu çalışmanın özgünlüğü, tahmin edilen katsayıların büyüklüğünün özellikle yüksek olmasıyla ilişkilidir. Bu durum, Gine gibi az çeşitlenmiş ve ithalata yüksek derecede bağımlı bir ekonomide, dış ticaret üzerindeki her ek vergi artışının reel faaliyet üzerinde derhal ve güçlendirilmiş biçimde yansıdığına işaret etmektedir.

Gelir ve kâr üzerinden alınan doğrudan vergiler (CONDI) farklı bir profil sergilemektedir: eşanlı etki D(LN_CONDI) istatistiksel olarak anlamsızken, gecikmeli katsayı D(LN_CONDI(-1)) = -10,98 negatif ve anlamlıdır. Bu durum, doğrudan vergilemenin sıkılaştırılmasının büyüme hızını hemen etkilemediğini, ancak muhtemelen özel yatırım ve hane halkı tüketimi üzerindeki etkiler aracılığıyla bir çeyrek gecikmeyle faaliyeti baskıladığını düşündürmektedir. Bu sonuç, Mali'de doğrudan vergilemenin genel olarak büyüme yanlısı bir etki ürettiğini bulan Maïga ve

ark. (2023) bulgularından farklılaşmakta ve doğrudan vergilemenin etkinliğinin vergi tabanının kalitesine, artan oranlılığa ve vergi idaresinin güvenilirliğine güçlü biçimde bağlı olduğu fikrini güçlendirmektedir (Mogota, 2021). Buna karşılık, Kongo-Brazzaville'e uygulanan ampirik bir çalışmada Moussavou (2017), kısa dönemde kurumlar vergilerinin ekonomik büyüme üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Kamu harcamalarına ilişkin sonuçlar, düzeyinden ziyade bileşiminin önemini doğrulamaktadır. Cari harcamalar (DCOUR) anlık olarak güçlü biçimde negatif bir etkiye sahiptir (D(LN_DCOUR) = -9,77); bunu izleyen çeyrekte ise pozitif bir etki görülmektedir (D(LN_DCOUR(-1)) = 6,93). Bu kombinasyon, faaliyet harcamalarındaki ani artışın önce nakit akışı gerilimleri veya dışlama etkileri (ithalat maliyet artışı, finansman baskısı) yarattığını, ardından kamu maaşları ve transferler üzerinden talebi destekleyici etkilerin gecikmeli olarak ortaya çıktığını düşündürmektedir. Böylece gecikmeli bir çarpan etkisi gözlenmekle birlikte, DCOUR'a ilişkin uzun dönem katsayısının negatif olması nedeniyle bu etki genel olarak kırılgandır. Bu yorum, Gine'de cari harcamaların düşük verimliliğine dikkat çeken Monemou (2015), bulgularıyla ve daha üretken harcama kalemlerine yeniden tahsisi öneren Dünya Bankası tavsiyeleriyle uyumludur.

Sermaye harcamaları (DCAP) teorik beklentilere daha yakın bir profil sunmaktadır: eşanlı etki D(LN_DCAP) anlamsızdır; buna karşılık gecikmeli etki D(LN_DCAP(-1)) = 2,48 pozitif ve anlamlıdır. Bu durum, kamu yatırımlarının fiili üretime dönüşmesinin (altyapının hizmete girmesi, projelerin devreye alınması) zaman aldığını yansıtmaktadır. Bununla birlikte, seviye denkleminde DCAP için elde edilen negatif uzun dönem katsayısı, bu yatırımların kalitesinin yetersiz olabileceğine işaret etmektedir: sermaye harcamasının bir kısmı kalıcı verimlilik artışına dönüşmemektedir. Bu bulgu, birçok Afrika ülkesinde kamu yatırımının etkinsizliğine ilişkin tespitlerle örtüşmektedir (Banque Mondiale, 2019; Diedhiou, 2023). Ayrıca Mohamadou (2025) analizleri, Sahra-altı Afrika ülkelerinde kamu yatırımlarının büyüme üzerindeki etkisinin pozitif olmakla birlikte büyüklüğünün farklılaştığını; özellikle kurumsal kalitesi düşük ülkelerin, kamu yatırımlarının büyümeye daha güçlü katkı verdiği rejime girme olasılığının daha düşük olduğunu vurgulamaktadır. Buna karşılık Bouda ve Kane (2025), "Effet de l'Investissement Public sur la Croissance au

Burkina Faso" başlıklı çalışmasında, altyapı yatırımlarının toplamda hem kısa hem uzun dönemde büyümeyi negatif ve anlamlı biçimde etkilediğini göstermektedir.

Son olarak, petrol ürünlerine uygulanan özel vergi (TSPP) kısa dönemde anlamlı bir etki göstermemektedir (D(LN_TSPP) anlamsız). Bu durum, TSPP ayarlamalarının çoğu kez kısmi olması ve bazen sübvansiyonlar veya telafi edici önlemlerle dengelenmesi nedeniyle talep üzerindeki etkisinin zayıflamasıyla açıklanabilir. Literatürde enerji üzerindeki özel tüketim vergileri genellikle gelir mobilizasyonu ve çevresel düzeltme araçları olarak görülmekte; büyüme üzerindeki etkilerinin ise gelirlerin kullanım biçimine güçlü biçimde bağlı olduğu belirtilmektedir (Banque Mondiale, 2019).

SONUÇ

Bu tez, doğal kaynakları zengin gelişmekte olan ekonomiler için merkezi bir sorun olan şu soruyu ele almaktadır: Vergi politikası, özellikle gelirlerin dalgalanması, kurumsal kısıtlamalar ve bütçe sürdürülebilirliği sorunlarının olduğu bir ortamda, ekonomik büyüme için ne ölçüde etkili ve sürdürülebilir bir kaldıraç görevi görebilir? Gine örneğini ana dayanak noktası olarak alan bu çalışma, tamamen ulusal bir bakış açısının ötesine geçerek, bölgesel bir perspektif içinde değerlendirme yapmayı amaçlamıştır.

Bu soruna cevap vermek için, çalışma tamamlayıcı bir ampirik yaklaşım etrafında şekillenen bir metodolojik yaklaşımdan yararlanmıştır. 2015Q1–2023Q1 dönemi için Gine'ye ilişkin üç aylık zaman serisi analizi, ARDL modeli kullanılarak gerçekleştirilmiş ve bu sayede vergilendirmenin büyüme üzerindeki kısa ve uzun dönemli etkileri açıkça ayırt edilebilmiştir. Bu yaklaşım, sık sık şoklara maruz kalan ve kademeli ayarlamalara tabi olan bir makroekonomik bağlam için özellikle uygun bir bakış açısıdır.

Gine için elde edilen ampirik sonuçlar, madencilik dışı sektörden elde edilen vergi gelirleri ile ekonomik büyüme arasında uzun vadeli, anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. ARDL modelinin tahmini, uzun vadeli bir dengeye doğru bir ayarlama mekanizmasının varlığını doğrulamakta ve vergi gelirlerindeki değişikliklerin yalnızca konjonktürel etkilerle sonuçlanmadığını, aynı zamanda uzun vadeli büyüme eğilimini de etkilediğini göstermektedir. Bununla birlikte, kısa vadede gözlemlenen etkiler daha zıt görünmektedir ve bu durum, maliye politikasının gecikmeli etkilerini ve ekonomik faaliyetin makroekonomik ve bütçe şoklarına duyarlılığını yansıtmaktadır. Bu sonuçlar, mobilize edilen kaynakların yeterince istikrarlı olması ve verimli harcamalara dönüştürülmesi koşuluyla, vergilendirmenin büyümeyi destekleyebileceğini vurgulamaktadır.

Bu sonuçlar vergi ve büyüme arasındaki ilişkinin temelde koşullu olduğunu ortaya koymaktadır. Vergi politikası, büyümeyi otomatik olarak tetikleyen bir araç değildir: etkinliği, kurumların kalitesine, gelir yapısına ve bütçe yolunun sürdürülebilirliğine büyük ölçüde bağlıdır. Madencilik sektöründen elde edilen

gelirlerin önemli bir rol oynadığı Gine'de, tahmini etki yine de önemsiz kalmaktadır. Bu bulgular, vergi tabanının çeşitlendirilmesi ve bütçe yönetiminin güçlendirilmesi konusunda derinlemesine bir bakış açısını gerektirmektedir.

Ekonomik ve kamu politikası açısından, bu tezin sonuçları birkaç önemli politika önerisinde bulunmaktadır. Gine için asıl mesele, vergilerin geçici olarak artırılması değil, gelirlerin mobilizasyon kapasitesinin sürdürülebilir bir şekilde iyileştirilmesi ve bu gelirlerin kullanım kalitesinin artırılmasıdır. Vergi idaresinin güçlendirilmesi, isteğe bağlı muafiyetlerin azaltılması ve yolsuzlukla mücadele, vergilendirmenin büyüme üzerindeki etkisini artırmak için temel kaldıraçlar olarak görünmektedir. Ayrıca, borç servisinin üretken yatırım harcamalarını tehlikeye atmasını önlemek için kamu borcunun ihtiyatlı bir şekilde yönetilmesi şarttır. Mali politikaların ekonomik etkisini en üst düzeye çıkarmak için, yönetişimi ve bütçe şeffaflığını iyileştirmeyi amaçlayan koordineli kurumsal reformlar desteklenmelidir.

Her ampirik araştırma gibi, bu çalışma da bazı sınırlamalara sahiptir. Veri açısından, özellikle gelişmekte olan ülkelerde istatistiklerin kalitesi ve kullanılabilirliği önemli bir kısıtlamadır. Vergi ve makroekonomik seriler, metodolojik kesintiler, revizyonlar veya kayıt dışı ekonominin eksik kapsanmasından etkilenebilir ve bu da sonuçları etkileyebilir. Metodoloji açısından, ARDL belirli heterojenlik ve zamansal dinamik biçimlerini ele almaya imkân verse de, bu modeller, özellikle büyük yapısal şoklar veya doğrusal olmayan durumlar söz konusu olduğunda, işleyen tüm mekanizmaları tam olarak yansıtmayabilecek varsayımlara dayanmaktadır. Son olarak, analiz kurumsal değişkenlere odaklanmamaktadır ve bu da vergi, yönetişim ve büyüme arasındaki karmaşık etkileşimi tam olarak ortaya koymamaktadır.

Bu sınırlamalar doğal olarak gelecekteki araştırma perspektiflerine yol gösterebilir. İleriki çalışmalar, vergilendirmenin bileşenlerini ve bunların büyüme üzerindeki farklı etkilerini daha ayrıntılı bir şekilde ayırt ederek veya borç veya yönetişimin vergi politikasının etkinliğini değiştirdiği eşikleri daha iyi yakalamak için doğrusal olmayan yaklaşımları entegre ederek analizi derinleştirebilir. Ayrıca, analizin daha güncel verilere veya diğer benzer ülkelere genişletilmesi, değişen makroekonomik bağlamda sonuçların sağlamlığını test etmeye olanak sağlayacaktır.

Son olarak, makroekonomik analiz ile kamu harcamalarının kalitesinin değerlendirilmesi arasında daha sıkı bir bağlantı kurulması, vergilendirmenin kapsayıcı ve sürdürülebilir büyümeyi destekleyebileceği kanalları anlamak için daha iyi bir adım olacaktır.

Sonuç olarak, bu tez, maliye politikasının Gine'nin büyüme dinamiklerinde önemli bir rol oynayabileceğini, ancak etkinliğinin yönetişim kalitesi ve bütçe disiplini ile yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Vergilendirme, bu nedenle, bir amaçtan çok, büyüme üzerindeki etkileri devletin seferber ettiği kaynakları üretken yatırımlara ve sürdürülebilir verimlilik artışlarına dönüştürme kapasitesine dayanan bir araç olarak görülmektedir. Çalışmanın kullanılan veri seti ve metodoloji, ayrıca ortaya konulan bulgular ile literatürde katkı sağlaması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

Afonso, António ve Jalles, João Tovar (2016). "Economic Performance, Government Size, and Institutional Quality". *Empirica*. 43(1): 83–109. https://doi.org/10.1007/s10663-015-9294-2

African Development Bank (2022). *Supporting Climate Resilience and a Just Energy Transition in Africa* (African Economic Outlook 2022). Abidjan: African Development Bank Group.

African Development Bank (2024). *Driving Africa's Transformation: The Reform of the Global Financial Architecture* (African Economic Outlook 2024). Abidjan: African Development Bank Group.

African Development Bank Group (2025). *Making Africa's Capital Work Better for Africa's Development* (African Economic Outlook 2025). Abidjan: African Development Bank Group.

Akinbode, Sakiru, Olabisi, Jayeola, Adegbite, Remilekun, Aderemi, Timothy A. ve Alawode, Abimbola M. (2020). "Corruption, Government Effectiveness and Human Development in Sub-Saharan Africa". *Journal for the Advancement of Developing Economies*. 9(1): 16–34. https://doi.org/10.32873/unl.dc.jade912

Alam, Imam ve Quazi, Rahim (2003). "Determinants of Capital Flight: An Econometric Case Study of BANGLADESH". *International Review of Applied Economics*, 17(1): 85–103. https://doi.org/10.1080/713673164

Alichi, Ali, Shibata, Ippei ve Tanyeri, Kadir (2019). *Fiscal Policy Multipliers in Small States*. IMF Working Paper No. 2019/072. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781498303996.001

Amutabi, Cyprian (2023). *Domestic Resource Mobilization for Economic Development in Africa: Challenges, Policy Options, and Prospects in the New Horizon*. MPRA Paper No. 118372. Munich Personal RePEc Archive, University Library of Munich. https://mpra.ub.uni-muenchen.de/118372/

Apeti, Ablam Estel, Basdevant, Olivier ve Salins, Veronique (2023). *Do Fiscal Rules Foster Fiscal Discipline in Resource-Rich Countries?* IMF Working Paper No. 2023/088. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9798400240584.001

Aragóna, Fernando M., Chuhan-Pole, Punam ve Land, Bryan Christopher (2015). *The Local Economic Impacts of Resource Abundance: What Have We Learned?* Policy Research Working Paper No. 7263. Washington, DC: World Bank. https://doi.org/10.1596/1813-9450-7263

Arı, Yakup (2022). "ARDL Sınır Testi Uygulamaları Üzerine Tartışmalar". Mehmet Özcan (Ed.), *21. Yüzyılda İktisadı Anlamak: Güncel Ekonometrik Zaman Serileri Çalışmaları* (ss. 187–202). Ankara: Gazi Kitabevi.

Arnold, Jens Matthias (2008). *Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth? Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries.* OECD Economics Department Working Paper No. 643. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/236001777843

Aschauer, David Alan (1989). "Is Public Expenditure Productive?" *Journal of Monetary Economics.* 23(2): 177–200. https://doi.org/10.1016/0304-3932(89)90047-0

Atkinson, Anthony Barnes ve Stiglitz, Joseph E. (1976). "The Design of Tax Structure: Direct Versus Indirect Taxation". *Journal of Public Economics.* 6(1–2): 55–75. https://doi.org/10.1016/0047-2727(76)90041-4

Auerbach, Alan J. ve Gorodnichenko, Yuriy (2011). *Fiscal Multipliers in Recession and Expansion.* NBER Working Paper No. 17447. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research. https://doi.org/10.3386/w17447

Badel, Alejandro ve Lyngaas, Rachel Fredman (2023). *Mining Revenues and Inclusive Development in Guinea".* IMF Working Paper No. 2023/090. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9798400240621.001

Baer, Katherine, Bellon, Matthieu, Davies, Matt, de Mooij, Ruud, Gaspar, Vitor, Lemgruber, Andrea, Mansour, Mario, Sawadogo, Fayçal, Takebe, Misa ve Vellutini, Charles (2025). *Building Tax Capacity for Growth and Development: Evidence-Based Analysis for Mobilizing Domestic Revenue.* IMF Departmental Paper No. 2025/007. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9798229027298.087

Banque Mondiale (2019). *Guinée*: *Renforcer la Mobilisation des Recettes Intérieures: Taxe sur la Valeur Ajoutée et Droits d'accises.* Rapport No. AUS0000704. Washington, DC: Groupe de la Banque Mondiale.

Barhoumi, Karim, Vu, Ha, Towfighian, Shirin Nikaein ve Maino, Rodolfo (2018). *Public Investment Efficiency in Sub-Saharan African Countries.* IMF Departmental Paper No. 2018/008. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781484360019.087

Barro, Robert Joseph (1990). "Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth". *Journal of Political Economy*. 98(5): 103–125. https://doi.org/10.1086/261726

Basdevant, Olivier, Hooley, John ve İmamoğlu, Eralp (2021). *How to Design a Fiscal Strategy in a Resource-Rich Country.* IMF How to Notes No. 2021/001. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781513568799.061

Batini, Nicoletta, Eyraud, Luc ve Weber, Anke (2014). *A Simple Method to Compute Fiscal Multipliers.* IMF Working Paper No. 2014/093. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781498357999.001

Bayraktar, Nihal (2019). "Effectiveness of Public Investment on Growth in Sub-Saharan Africa". *Eurasian Economic Review*. 9(4): 421–457. https://doi.org/10.1007/s40822-018-0119-z

Besley, Timothy, Persson, Torsten (2014). "Why Do Developing Countries Tax So Little?" *Journal of Economic Perspectives.* 28(4): 99–120. https://doi.org/10.1257/jep.28.4.99

Bouda, Valentin Yobgomdé ve Kane, Abou (2025). “Effet de l’Investissement Public sur la Croissance au Burkina Faso”. *Revue Française d’Economie et de Gestion.* 6(7): 1-29.

Bunje, Madinatou Yeh, Abendin, Simon ve Wang, Yin (2022). “The Effects of Trade Openness on Economic Growth in Africa”. *Open Journal of Business and Management.* 10(2): 614–642. https://doi.org/10.4236/ojbm.2022.102035

Camara, Mamadou (2023). “Bauxite Mining and Economic Growth in Guinea over the period 1986–2020: Empirical Evidence from ARDL and NARDL Approaches”. *Mineral Economics.* 36: 157–179. https://doi.org/10.1007/s13563-022-00356-w

Choudhary, Rishabh, Ruch, Franz U. ve Skrok, Emilia (2024). *Taxing for Growth: Revisiting the 15 Percent Threshold.* Policy Research Working Paper No. 10943. Washington, DC: World Bank. https://doi.org/10.1596/1813-9450-10943

Cohen-Setton, Jérémie, Eichengreen, Barry, Gupta, Poonam, Gupta, Sanjeev, Montiel, Peter ve Zoli, Edda (2025). *IMF Advice on Fiscal Policy - Selected Issues.* IEO Background Paper No. BP/25-01/04. Washington, DC: Independent Evaluation Office, International Monetary Fund.

Colombo, Emilio, Furceri, Davide, Pizzuto, Pietro ve Tirelli, Patrizio (2022). *Fiscal Multipliers and Informality*. IMF Working Paper No. 2022/082. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9798400209055.001

Diallo, Laouratou (2013). *Industrie Minière: Enjeux et Perspectives de Développement Durable en Afrique Subsaharienne: Cas de la République de Guinée.* Settat: Université Hassan Premier, Faculté des Sciences Juridiques, Economiques et Sociales. https://doi.org/10.83129/toubkal-24344

Diallo, Mamadou Cire ve Laporte, Bertrand (2022). *Analyse Comparée des Cadres Législatifs et Conventionnels de la Fiscalité Aurifère en Afrique de l'Ouest : Cas du Burkina Faso, Mali, Guinée, Ghana et Sierra Leone*. FERDI Document de Travail No. P309. Clermont-Ferrand: Fondation pour les Etudes et Recherches sur le Développement International. https://uca.hal.science/hal-03794228v1

Diamond, Peter A. ve Mirrlees, James A. (1971a). "Optimal Taxation and Public Production I: Production Efficiency". *The American Economic Review*. 61(1): 8–27.

Diamond, Peter A. ve Mirrlees, James A. (1971b). "Optimal Taxation and Public Production II: Tax Rules". *The American Economic Review*. 61(3): 261–278.

Diedhiou, Famara (2023). *Essais sur les Inegalites de Revenus Entre Pays d'Afrique de l'Ouest: Cas des Pays de la Zone UEMOA* (Thèse de Doctorat). École Doctorale Espaces, Sociétés Humanités. Ziguinchor: Université Assane Seck de Ziguinchor. http://rivieresdusud.uasz.sn/xmlui/handle/123456789/1749

Dione, David (2025). "Analyse Econométrique de l'Impact de la Dette Publique sur la Croissance Economique du Sénégal". *African Scientific Journal*. 3(31): 1658–1672. https://doi.org/10.5281/ZENODO.17101065

Dossa, Urbain Gbodjinou ve Bakena, Daniel Rodrigue (2024). "Digitalisation et Mobilisation des Recettes Fiscales dans les Pays de l'UEMOA". *African Scientific Journal*. 3(23): 1155–1181. https://doi.org/10.5281/ZENODO.11243485

Ekodo, Raymond ve Ngomsi, Augustin (2017). "Ouverture Commerciale et Croissance Economique en Zone CEMAC". *Journal of Economics and Development Studies*. 5(3): 58–67. https://doi.org/10.15640/JEDS.V5N3A7

Extractive Industries Transparency Initiative (2024). *EITI Progress Report 2024*. Oslo: Extractive Industries Transparency Initiative. https://eiti.org/eiti-progress-report-2024

Filip, Marinela-Daniela ve Setzer, Ralph (2025). *The Impact of Regional Institutional Quality on Economic Growth and Resilience in the EU.* ECB Working Paper No. 2025/3045. Frankfurt: European Central Bank. https://doi.org/10.2866/7534825

Fonds Monétaire International (2019). *Guinee* : *Deuxieme Revue de l'Accord Triennal au Titre de la Facilite Elargie de Crédit, Revue des Assurances de Financement et Demande de Dérogation pour Non-Observation de Critères de Réalisation - Communiqué de Presse, Rapport des Services du FMI et Déclaration de l'Administrateur pour la Guinéee.* Rapport des Services du FMI No. 2019/30. Washington, DC: Fonds Monétaire International. https://doi.org/10.5089/9781498318914.002

Gujarati, Damodar N. ve Porter, Dawn C. (2009). *Basic Econometrics* (5th ed.). New York: McGraw-Hill Irwin.

Gujarati, Damodar N. ve Porter, Dawn C. (2010). *Essentials of Econometrics* (4th ed.). New York: McGraw-Hill Irwin.

Hansen, Bruce E. (1992). "Testing for Parameter Instability in Linear Models". *Journal of Policy Modeling.* 14(4): 517–533. https://doi.org/10.1016/0161-8938(92)90019-9

Hicks, John Richard (1937). "Mr. Keynes and the 'Classics'; A Suggested Interpretation". *Econometrica.* 5(2): 147–159. https://doi.org/10.2307/1907242

Huidrom, Raju, Kose, M. Ayhan, Lim, Jamus J. ve Ohnsorge, Franziska L. (2020). "Why Do Fiscal Multipliers Depend on Fiscal Positions?". *Journal of Monetary Economics.* 114: 109–125. https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2019.03.004

Ilzetzki, Ethan, Mendoza, Enrique G. ve Végh, Carlos Andrés (2013). "How Big (Small?) Are Fiscal Multipliers?" *Journal of Monetary Economics.* 60(2): 239–254. https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2012.10.011

Institut National de la Statistique de Guinée (2026). *Document officiel du RGPH-4 – Février 2026.* Conakry: Institut National de la Statistique de Guinée.

International Monetary Fund (2014). *Government Finance Statistics Manual 2014* (Manuals & Guides). Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781498343763.069

International Monetary Fund (2015a). *Fiscal Policy and Long-Term Growth*. IMF Policy Paper No. 2015/023. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781498344654.007

International Monetary Fund (2015b). *Making Public Investment More Efficient.* IMF Policy Paper No. 2015/003. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781498344630.007

International Monetary Fund (2016). *Corruption: Costs and Mitigating Strategies.* Staff Discussion Note No. 2016/005. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781513594330.006

International Monetary Fund (2018a). *Assessing Fiscal Space: An Update and Stocktaking.* IMF Policy Paper No. 2018/033. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781498309042.007

International Monetary Fund (2018b). *Review of the 1997 Guidance Note on Governance - A Proposed Framework for Enhanced Fund Engagement.* IMF Policy Paper No. 2018/022. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781498308366.007

International Monetary Fund (2020). "Public Investment for the Recovery". *Fiscal Monitor: Policies for the Recovery*. Washington, DC: International Monetary Fund.

International Monetary Fund (2021a). "Research and Innovation: Fighting the Pandemic and Boosting Long-Term Growth". *World Economic Outlook: Recovery During a Pandemic*. Washington, DC: International Monetary Fund.

International Monetary Fund (2021b). *Guinea: Selected Issues.* IMF Staff Country Report No. 2021/147. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781513588155.002

International Monetary Fund (2021c). *Measuring the Informal Economy.* IMF Policy Paper No. 2021/002. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781513568249.007

International Monetary Fund (2023). *Guinea: 2022 Article IV Consultation and Request for Disbursement Under the Rapid Credit Facility-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Guinea.* IMF Staff Country Report No. 2023/043. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9798400231889.002

International Monetary Fund (2024a). *Fiscal Monitor: Putting a Lid on Public Debt.* Washington, DC: International Monetary Fund.

International Monetary Fund (2024b). *Guinea: 2024 Article IV Consultation and Request for Disbursement Under the Rapid Credit Facility-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Guinea*. IMF Staff Country Report No. 2024/130. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9798400274299.002

International Monetary Fund (2024c). *Guinea: Selected Issues*. IMF Staff Country Report No. 2024/131. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9798400275173.002

International Monetary Fund (2025). *G20 Background Note: Enhancing Domestic Revenue Mobilization through Strengthening Revenue Administration*. The IMF and the Group of Twenty, G20: South Africa 2025.

Johnson, Paul (2025). *Tax by Design: The Mirrlees Review*. London: Institute for Fiscal Studies.

Kaba, Alpha Kabinet (2024). Impacts Socioéconomiques du Secteur Minier sur le Développement de la République de la Guinée. *Actes de la 3e Conference Economique Internationale de Dakar (CEID): Transition Energétique et Egalite des Genres: Catalyser le Changement en Afrique par des Politiques de Développement Inclusives* (pp. 547–562). Université Cheikh Anta Diop de Dakar, Sénégal. https://ceid2024.ucad.sn/storage/actes_ceid/Texte-31-Actes-3e-CEID.pdf

Kahn, Richard Ferdinand (1931). "The Relation of Home Investment to Unemployment". *The Economic Journal*. 41(162): 173–198.

Keho, Yaya (2017). "The Impact of Trade Openness on Economic Growth: The Case of Côte d'Ivoire". *Cogent Economics & Finance*. 5(1): 1332820. https://doi.org/10.1080/23322039.2017.1332820

Keynes, John Maynard (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan.

Konate, Boubacar ve Sountoura, Lansine (2022). "Corruption et Croissance Economique dans la Zone UEMOA: Une Analyse en Panel Simple et Dynamique". *Revue d'Économie Théorique et Appliquée*. 12(2): 147–164. https://doi.org/10.62519/reta.v12n2a2

Kourouma, Yakouba (2019). *Impact des Régimes Miniers sur les Revenus Fiscaux dans le Secteur Minier en Guinée. l'Approche du Modèle Fari* (Mémoire de Maîtrise). Mémoire Présenté Comme Exigence Partielle de la Maîtrise en Economique. Montréal : Université du Québec à Montréal. https://archipel.uqam.ca/secure/id/eprint/13429

Lee, Jihye ve Tosetto, Elena (2024). *Measuring Well-Being "Beyond GDP" in Asia, South-East Asia and Korea* (Working Paper No. 22). OECD Papers on Well-Being and Inequalities. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). https://doi.org/10.1787/1487aa23-en

Lucas, Robert Emerson (1988). "On the Mechanics of Economic Development". *Journal of Monetary Economics.* 22(1): 3–42. https://doi.org/10.1016/0304-3932(88)90168-7

Maïga, Abdoulaye, Bamba, Amadou, Keïta, Sékou I., Traoré, Souaïbou Samba Lamine ve Mouleye, Issoufou Soumaïla (2023). "Effets de la Politique Fiscale sur la Croissance Économique du Mali". *European Scientific Journal (ESJ).* 14: 396–413. https://doi.org/10.19044/esipreprint.2.2023.p396

Mankiw, Nicholas Gregory (2012). *Macroeconomics* (8th ed.). New York: Worth Publishers.

Mankiw, Nicholas Gregory, Romer, David ve Weil, David Norton (1992). "A Contribution to the Empirics of Economic Growth". *The Quarterly Journal of Economics.* 107(2): 407–437.

Maurime, Tcheuna Biake (2021). *Financement par la Dette Publique Extérieure et Croissance Économique au Cameroun* (Mémoire de Fin d'Etudes). Yaoundé : Université de Yaoundé I.

Maxime, Assi Tano ve Toussaint, Oulai Sieni (2019). "Effets de la Politique Fiscale sur la Croissance Économique: Une Analyse sur Données de Panel Appliquée à Six Pays de l'Uemoa". *European Scientific Journal (ESJ).* 15(28): 91–108. https://doi.org/10.19044/esj.2019.v15n28p91

McNabb, Kyle (2016). *Tax Structures and Economic Growth: New Evidence from the Government Revenue Dataset.* UNU-WIDER Working Paper No. 2016/148. Helsinki: United Nations University World Institute for Development Economics Research. https://doi.org/10.35188/UNU-WIDER/2016/192-5

Mehlum, Halvor, Moene, Karl ve Torvik, Ragnar (2006). "Institutions and the Resource Curse." *The Economic Journal.* 116(508): 1–20. https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2006.01045.x

Mogota, Anatole Toinar (2021). "Mobilisation des Revenus Fiscaux et Gouvernance en Afrique Subsaharienne: Le Rôle des Inégalités de Revenu". *Revue d'Économie Théorique et Appliquée.* 1(1): 1–20. https://doi.org/10.62519/reta.v11n1a1

Mohamadou, Moustafa (2025). "Effet de l'Investissement Public sur la Croissance Économique en Afrique Subsaharienne : Rôle des Institutions". *Revue Française d'Economie et de Gestion*. 6(2): 416–442.

Monemou, Ouo–Ouo Waïta. (2015). *Contribution à l'Amélioration de la Performance en Matière d'Imposition sur le Revenu en République de Guinée* (Thèse de Doctorat). Ecole Doctorale de Droit. Paris: Université Paris Dauphine. https://doi.org/10.70675/b31a1883z5578z48e7zaf33zb5a152e60186

Mose, Naftaly (2024). "Government Expenditure and Economic Growth: Does Corruption and Democracy Matter?" *Asian Journal of Economics, Business and Accounting*. 24(5): 581–593. https://doi.org/10.9734/ajeba/2024/v24i51332

Moussavou, Ferdinand (2017). "Impact des Structures Fiscales sur la Croissance Économique au Congo-Brazzaville". *European Scientific Journal*. 13(34): 163–185. https://doi.org/10.19044/esj.2017.v13n34p163

Musgrave, Richard Abel ve Musgrave, Peggy Brewer (1989). *Public Finance in Theory and Practice* (5th ed). New York: McGraw-Hill.

Mveimbi Gneba, P., Fanwa, M., Yacouba, Y. C. ve Tchakounte Njoda, M. (2023). "Dette Publique et Croissance Economique au Cameroun". *Alternatives Managériales Economiques.* 5(2): 416–433.

Narayan, Paresh Kumar (2005). "The Saving and Investment Nexus for China: Evidence from Cointegration tests". *Applied Economics*, 37(17): 1979–1990. https://doi.org/10.1080/00036840500278103

Narayan, Paresh Kumar ve Smyth, Russell (2006). "What Determines Migration Flows from Low-Income to High-Income Countries? An Empirical Investigation of Fiji–U.S. Migration 1972–2001". *Contemporary Economic Policy*. 24(2): 332–342. https://doi.org/10.1093/cep/byj019

Narh, John (2023). "The Resource Curse and the Role of Institutions Revisited". *Environment, Development and Sustainability*. 27(4): 8187–8207. https://doi.org/10.1007/s10668-023-04279-6

Noah, Bernard Mimboe ve Fambon, Samuel (2019). "Interactions Fiscales Stratégiques entre Pays de la CEMAC et Flux Entrants d'Investissements Directs Etrangers". *Région et Développement*. 49 : 127–150.

Obaretin, Osasu. ve Monye-Emina, Henry Emife (2019). "Petroleum Profit Tax and Economic Growth in Nigeria". *Amity Journal of Economics.* 4(2): 72–82.

OECD (2023), *Revenue Statistics 2023: Tax Revenue Buoyancy in OECD Countries.* Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9d0453d5-en

Okunlola, Olalekan Charles, Sani, Imran Usman, Ayetigbo, Olumide Abiodun ve Oyadeyi, Olajide O. (2024). “Effect of Government Expenditure on Real Economic Growth in ECOWAS: Assessing the Moderating Role of Corruption and Conflict”. *Humanities and Social Sciences Communications*. 11(1): 768. https://doi.org/10.1057/s41599-024-03285-x

Omar, Chafik ve Aya, Achour (2021). *Impôt sur les Sociétés et Investissement: Quel lien au Maroc?* (Document de Travail). Bank Al-Maghrib, Département de la Recherche. https://ideas.repec.org/p/ris/bkamdt/2021_004.html

Ouattara, François Maworobi (2025). *Analyse de la Performance du Système Fiscal de TVA des PED* (hal-04947593). HAL Science. https://hal.science/hal-04947593/

Pesaran, M. Hashem, Shin, Yongcheol ve Smith, Richard John (2001). “Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships”. "*Journal of Applied Econometrics*. 16(3): 289–326. https://doi.org/10.1002/jae.616

Phelps, Edmund (1961). “The Golden Rule of Accumulation: A Fable for Growthmen”. *The American Economic Review*. 51(4) : 638–643.

Ramey, Valerie A. (2011). “Can Government Purchases Stimulate the Economy?” *Journal of Economic Literature.* 49(3): 673–685. https://doi.org/10.1257/jel.49.3.673

Resource Governance Index (2019). *Resource Governance Index 2019: Interim Evaluation Report for Guinea (Mining).* New York: Natural Resource Governance Institute.

Robinson, James A., Torvik, Ragnar ve Verdier, Thierry (2006). “Political Foundations of the Resource Curse”. *Journal of Development Economics.* 79(2): 447–468. https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2006.01.008

Robinson, James A., Torvik, Ragnar ve Verdier, Thierry (2017). “The Political Economy of Public Income Volatility: With an Application to the Resource Curse”. *Journal of Public Economics.* 145: 243–252. https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2016.11.014

Romer, Paul M. (1986). “Increasing Returns and Long-Run Growth”. *The Journal of Political Economy.* 94(5): 1002–1037.

Romer, Paul M. (1990). “Endogenous Technological Change”. *Journal of Political Economy*, 98(5/2): 71–102. https://doi.org/10.1086/261725

Sachs, Jeffrey D. ve Warner, Andrew M. (1995). *Natural Resource Abundance and Economic Growth.* NBER Working Paper No. 5398. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research. https://doi.org/10.3386/w5398

Sachs, Jeffrey D. ve Warner, Andrew M. (2001). “The Curse of Natural Resources”. *European Economic Review.* 45(4–6): 827-838. https://doi.org/10.1016/S0014-2921(01)00125-8

Sjursen, Ingrid Hoem (2023). “Accountability and Taxation: Experimental Evidence”. *Journal of Economic Behavior & Organization.* 216: 386–432. https://doi.org/10.1016/j.jebo.2023.10.015

Solow, Robert Merton (1956). “A Contribution to the Theory of Economic Growth”. *The Quarterly Journal of Economics.* 70(1): 65–94. https://doi.org/10.2307/1884513

Solow, Robert Merton (1957). “Technical Change and the Aggregate Production Function”. *The Review of Economics and Statistics.* 39(3): 312–320. https://doi.org/10.2307/1926047

Spilimbergo, Antonio, Symansky, Steve, Blanchard, Olivier ve Cottarelli, Carlo (2008). *Fiscal Policy for the Crisis.* IMF Staff Position Note No. SPN/08/01. Washington, DC: International Monetary Fund.

Stameski, Nino, Radulescu, Magdalena, Zelenović, Vera, Mirović, Vera, Kalaš, Branimir ve Pavlović, Nataša (2024). “Investigating the Effects of Environmental Tax Revenues on Economic Development: The Case of Nordic Countries”. *Sustainability.* 16(18): 7957. https://doi.org/10.3390/su16187957

Stupak, Jeffrey (2019). *Fiscal Policy: Economic Effects.* Congressional Research Service Report No. R45723. Washington, DC: Congressional Research Service.

Tanzi, Vito ve Zee, Howell H. (2000). *Tax Policy for Emerging Markets: Developing Countries.* IMF Working Paper No. 2000/035. Washington, DC: International Monetary Fund. https://doi.org/10.17310/ntj.2000.2.07

Tounsi, Said, Fadllalah, Abdellali ve Wahbi, Adil (2019). "De l'Effort au Potentiel Fiscal au Maroc: Évaluation Empirique". *European Scientific Journal.* 15(34): 342–366. https://doi.org/10.19044/esj.2019.v15n34p342

Turan, Taner (2020). "Kamu Borcunun Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye İçin Eşbütünleşme Analizi". *Maliye Dergi*si. 177: 1–27.

United Nations (2018). *Design and Assessment of Tax Incentives in Developing Countries: Selected Issues and a Country Experience.* New York: United Nations.

United Nations (2022a). *Repenser les Fondements de la Diversification des Exportations en Afrique : Le Rôle de Catalyseur des Services Financiers et des Services aux Entreprises.* New York: United Nations.

United Nations (2022b). *Valuing What Counts: United Nations System-Wide Contribution on Progress Beyond Gross Domestic Product (GDP).* New York: United Nations.

United Nations (2023). *United Nations Handbook on Selected Issues for Taxation of the Extractive Industries by Developing Countries.* New York: United Nations.

United Nations (2025). *System of National Accounts 2025*. New York: United Nations.

United Nations Development Programme (2022). *Temps Incertains, vies Bouleversées: Façonner Notre Avenir dans un Monde en Mutation* (Rapport sur le Développement Humain 2021/2022). New York: United Nations Publications. https://doi.org/10.18356/9789210016414

Van der Ploeg, Frederick (2011). "Natural Resources: Curse or Blessing?*". Journal of Economic Literature*. 49(2): 366–420. https://doi.org/10.1257/jel.49.2.366

World Bank (2017). *World Development Report 2017: Governance and the Law.* Washington, DC: World Bank Group.

World Bank (2021a). *Central African Republic Economic*: *Investing in Human Capital to Protect the Future.* Washington, DC: World Bank Group.

World Bank (2021b). *The Changing Wealth of Nations 2021: Managing Assets for the Future.* Washington, DC: World Bank GRoup. https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1590-4

World Bank (2024a). *Governance Matters! Domestic Revenue Mobilization Is Strongly Correlated with Good Governance.* Washington, DC: World Bank Group.

World Bank (2024b). *Guinea Economic Update: Natural Resource Management for Development.* Washington, DC: World Bank Group.

World Bank (2025a). "Tax Revenue (% of GDP) (GC.TAX.TOTL.GD.ZS)". World Development Indicators/Public Sector. World Bank Open Data. https://data.worldbank.org/indicator/GC.TAX.TOTL.GD.ZS

World Bank (2025b). *The Worldwide Governance Indicators: Revised Methodology for Measuring Governance Using Perception Data.* Washington, DC: World Bank Group.

Youbi Pouepi, Landry Arnold ve Cabral, François Joseph (2023). "IDE et Croissance Economique en Afrique: Le Rôle de la Qualité des Institutions". *Revue Française d'Economie et de Gestion*. 4(8): 256–275.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Laye Sekou BERETE

Uyruğu : Gine Cumhuriyeti